

In verband met verschillende politieke en monetaire moeilijkheden in binnen- en buitenland had er echter sindsdien een groote schommeling der koersen plaats. B.v. op 10 April 1935 bedroeg de koerswaarde onzer effecten f 76.996.25. Op 10 Juli 1935 f 80.084.38, op 10 October 1935 f 74.085.—, op 10 Januari 1936 f 78.401.25, op 10 April 1936 f 76.378.75 en op 31 Mei 1936 f 75.266.25. Op dat oogenblik was verkocht en uitgeloot een nominaal bedrag van f 3500.—. Het nominaal bedrag der effecten die toen nog in ons bezit waren bedroeg f 79.600.—. De aankoopwaarde was f 80.181.37, terwijl de koerswaarde, gelijk reeds opgemerkt werd, was f 75.266.25. Het totale koersverlies op dien datum bedroeg dus f 4915.12. Het *werkelijk* verlies op de verkochte en uitgelote stukken bedroeg tot op heden echter slechts f 0.68.

Hoewel in de stipulatiën met de beroepende kerken uitdrukkelijk staat vermeld, dat de steun toegezegd wordt onder de dubbele bepaling van „zoo noodig” en „zoo mogelijk”, is het echter, in verband met de onzekere toestanden, zoowel monetaire als politieke, in binnen- en buitenland, naar het oordeel van uw deputaten en het advies van deskundigen, zeer gewenscht ook in de toekomst een ruime reserve te houden tot het opvangen van eventueele nadeelige verschillen en hebben uw deputaten gemeend dit bedrag voorloopig te moeten stellen op ± f 15.000.—.

Door uw deputaten werd verder besloten tot het huren van een safe bij de Kasvereniging te Amsterdam, ter bewaring van alle geldswaardige papieren. Ondertekenaars van het huurcontract van de safe zijn, behalve ds E. A. Groenewegen, mrs G. H. A. Grosheide en D. W. O. A. Schut te Amsterdam en hierin is de bepaling opgenomen dat slechts toegang tot de safe zal worden verleend, indien minstens twee van de bovengenoemde personen zich daarvoor aanmelden. In deze safe worden de mantels van de effecten bewaard, terwijl de couponbladen zich tot den vervaldag in bewaring en daarna ter verzilvering bij de Halfwegsche Bank N.V. te Halfweg bevinden.

Als een bijzonderheid zij nog medegedeeld, dat, na samenspreking, bericht werd ontvangen van den Inspecteur der Directe Belastingen te Haarlem, dat de gelden uit de Afscheidingscollecte *niet* vallen onder de belasting uit de doode hand.

D. *Finantieel overzicht* vanaf 14 October 1934 tot 31 Mei 1936.

Ontvangsten:

Opbrengst collecte	f 111.697.78 ⁵
Rente	- 4.118.67
Totale ontvangst	f 115.816.45 ⁵

Uitbetaald aan:

Giften voor bijzonderen nood	f 19.032.50
Giften Brussel	- 4.500.—
Giften volgens toezegging aan beroepende kerken	- 3.661.25
Onkosten:	
Diverse kosten collecten, drukwerken, safehuur, vergaderingen, administratie en verdere onkosten	- 185.82 ⁵
Dekking tekort gewone kas	- 2.000.—
Kasgeld voor gewone kas	- 5.000.—
Koersverschil uitgelote en verkochte effecten	- 0.68
Totaal der uitgaven	f 34.380.25 ⁵

<i>Aanwezig kapitaal op 31 Mei</i>	f 81.436.20
bestaande uit:	
Effecten aankoopwaarde	- 80.181.37
Rekening-courant (Giro ds Groenewegen)	- 560.31
Rijkspostspaarbank te Halfweg	- 84.92
Halfwegsche Bank in rekening-courant	- 66.14
Kas	- 43.46
Leening	- 500.—
Tezamen	f 81.436.20

E. *Schema inzake de besteding der nog aanwezige gelden.**Uitgaven:*

1. Volgens toezegging van steun aan kerken in bijzonderen nood	f	717.50
2. Geschatte uitgaven voor:		
Steun aan zwakke kerken	-	6.300.—
3. Toegezegde steun aan beroepende kerken		53.788.75
	Totaal f	60.806.25
Hiertegenover staat een kapitaal van	-	81.436.20
Koersverlies ad	-	4.915.12
	Blijft f	76.521.08
Af voor reserve koersverlies	-	15.000.—
	f	61.521.08

F. *Slotopmerkingen.*

Deputaten hebben tenslotte de eer, u hierbij over te leggen een rapport met volledige verantwoording van het Accountantskantoor Corn. A. van der Werve te Amsterdam. Deze accountant werd, tegen geringe vergoeding, bereid gevonden den 2den Penningmeester van de deputaten behulpzaam te zijn bij de administratie van de Afscheidingscollecte.

G. *Voorstellen.*

Aan het einde van hun rapport komen deputaten tot u met de volgende voorstellen:

1° de handelingen van deputaten inzake de Afscheidingscollecte 1934 goed te keuren en hun décharge te verleenen voor het gevoerde beheer tot en met 31 Mei 1936;

2° bij het treffen van maatregelen tot steunverleening aan de kerk van Brussel voor den arbeid onder de verstrooide gereformeerden in Frankrijk de Afscheidingscollecte niet verder te belasten;

3° de te benoemen deputaten te machtigen tot het verder beheer der gelden van de Afscheidingscollecte en, onder verantwoording aan de volgende synode, tot het nemen van die maatregelen welke hun daarbij noodig en dienstig voorkomen.

E. A. GROENEWEGEN, *rapporteur.*

BIJLAGE XLV.
Art. 213.**RAPPORT over het voorstel van de particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.) ter aanvulling van artikel XII K.O. (agendum Q a en b).**

In handen van uw commissie is gesteld een voorstel van de particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.) om artikel XII K.O. aan te vullen met de volgende bepaling:

Bij overgang tot een anderen geestelijken arbeid zal het behoud van den naam en de eer van dienaar des Woords als voorrecht en bij wijze van uitzondering alleen geschonken worden aan zulke dienaren, die geroepen worden tot den dienst ten bate van de kerk in het algemeen of tot zoodanigen arbeid, die een geestelijk karakter draagt en met de roeping tot verkondiging van het evangelie in verband staat. Dit voorrecht kan alleen verleend worden door de classis met kennis en approbatie van de particuliere synode; met dien verstande dat bij gebleken noodzakelijkheid van tuchttoefening over dergelijke dienaren des Woords door de kerk, waartoe zij als gewone lidmaten behooren, deze zich in verbinding heeft te stellen met de kerk, waaraan de dienaar ambtelijk verbonden is om gezamenlijk tot een eenparige beslissing te komen omtrent de toepassing der tucht. Mocht er verschil van meening zich in dezen openbaren dan zullen de beide betrokken kerken zich hebben te wenden tot haar respectieve classes opdat deze gezamenlijk tot een beslissing komen.

Hieraan voegt genoemde synode nog een tweede voorstel toe aldus luidende: „Bij gebleken noodzakelijkheid van tucht oefening over de hoogleraren stelle de kerk, waartoe zij als gewoon lidmaat behooren zich in verbinding met de kerk, waaraan zij ambtelijk verbonden zijn, om te samen omtrent de tucht oefening een beslissing te nemen”.

Uit de bijgevoegde rapporten blijkt, dat deze zaak tweemaal op de particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.) is ter sprake gekomen, in 1935 en 1936. De aanleiding tot het doen van dit voorstel was, dat men de vraag nader onder de oogen wilde zien, hoe de kerken te handelen hebben met dienaren des Woords, die benoemd worden tot professor in de theologie, tot geestelijk verzorger, tot legerpredikant of tot docent in Indië. Wel had de generale synode van Leeuwarden 1920 artikel 105 zich te dien opzichte reeds uitgesproken door te bepalen, dat de classes niet lichtvaardiglijk den naam en eere van een dienaar des Woords zullen laten behouden aan dienaren, die hun ambt verlaten om tot een ander beroep over te gaan, maar zich zullen houden aan den regel, dat zulk een voorrecht alleen behoort geschonken te worden aan zulke dienaren, die geroepen worden tot een anderen dienst ten bate der kerken in het gemeen of tot een zoodanigen arbeid, die een geestelijk karakter draagt en met de roeping tot de verkondiging van het Evangelie in verband staat” en heeft, zooals uit het ingediende voorstel blijkt de Zuid-Hollandsche synode (N.G.) zich met den daar vastgestelden regel geheel vereenigd, maar zij meende, dat de tijd nu gekomen was, om deze bepaling in de Kerkenorde op te nemen. De reden tot dit voorstel is, dat in zulke gevallen, door deze dienaren des Woords emeritaat wordt aangevraagd naar artikel XIII K.O. en verkregen. Dit nu acht de Zuid-Hollandsche synode (N.G.) onjuist. Want al stemt ze toe, dat dit artikel niet limitatief bedoeld is, alsof alleen in de gevallen in dit artikel genoemd emeritaat *kan* verleend worden, maar praescriptief, dat het verleend *moet* worden, omdat deze dienaren er recht op hebben, ze acht het incongruent en in strijd met de bedoeling van dit artikel, dat de positie regelt van dienaren des Woords, die door ouderdom, ziekte of anderszins onbekwaam worden tot uitoefening huns dienstes, daaronder ook te brengen degenen, die nog volkomen in staat zijn hun dienst te verrichten, maar tot een anderen arbeid overgaan en aan wie dan niet als hun toekomstig maar als een bijzonder voorrecht en bij wijze van uitzondering deze bevoegdheid zou kunnen worden geschonken. Dit bezwaar nu zou volgens de Zuid-Hollandsche synode (N.G.) alleen weg kunnen genomen worden door deze bepaling in de Kerkenorde op te nemen, wat dan op de beste wijze zou kunnen geschieden door zulk een artikel tusschen artikel XII, dat handelt over den overgang tot een anderen staat des levens en artikel XIII, dat handelt over de emeriti predikanten in te voegen. Aangezien dit echter een geheele verandering zou geven in de nummering der volgende artikelen, stelt ze voor deze bepaling toe te voegen aan artikel XII.

De vraag, die ook ter synode was gebracht, of onder het voor te stellen artikel ook overgangen vallen als van dr Van Schelven en dr Vollenhoven en of, in verband daarmede een weg was aan te wijzen om op de besluiten ten aanzien van deze hoogleraren genomen op de synode van Leeuwarden 1920 artikel 106, Utrecht 1923 artikel 130 en Arnhem 1930 artikel 201 terug te komen meende de rapporterende commissie in ontkenningen zin te moeten beantwoorden. Nog afgedacht van het bezwaar, dat het moeilijk zou zijn in de Kerkenorde, die alleen algemeene regels geeft, een regeling te maken in verband met een bepaald geval, oordeelde zij, dat het rapport in deze zaak op de synode te Arnhem zoo afdoende en overtuigend is, dat hierop niet valt terug te komen. Blijkbaar heeft de Zuid-Hollandsche synode (N.G.) zich daarmede vereenigd, want zij heeft aan de generale synode geen voorstel gedaan om op vroeger genomen beslissingen inzake dr Van Schelven en dr Vollenhoven terug te komen.

In de tweede plaats heeft de synode van Zuid-Holland (N.G.) gemeend, dat de bepaling door de synode van Leeuwarden gemaakt behoorde aangevuld te worden door een nadere regeling voor het geval, dat over zulk een dienaar tucht moest worden geoefend. De moeilijkheid schuilt daarin, dat zulk een dienaar des Woords, die tot een anderen dienst der kerk of anderen geestelijken arbeid overgaat in de meeste gevallen op een andere plaats wonen gaat en hij dan als *lidmaat* komt te staan onder het opzicht en de tucht van den kerkeraad aldaar, terwijl hij als dienaar des Woords onder de tucht staat van den kerkeraad, waaraan hij ambtelijk verbonden blijft. Wanneer de kerkeraad, onder wien hij als lidmaat staat, hem censureerde, dan zou of automatisch daaruit volgen, dat de kerkeraad, aan welken hij als ambtsdrager verbonden is hem zou moeten schorsen als dienaar des Woords, of er zou een conflict kunnen ontstaan, waarbij de eene

kerkeraad censuur toepaste en de andere hiertoe geen genoegzame reden vond. De vraag was daarom gedaan, of de oplossing kan gevonden worden door hem te doen beroepen als predikant door den kerkeraad der plaats, waar hij wonen gaat, zooals bijv. geschied is met Voetius, toen hij hoogleeraar werd te Utrecht. De rapporteerende commissie merkte echter terecht op, dat al zou dit kunnen geschieden, de synode dit toch nooit als verplichting aan zulk een kerk opleggen kan. Voorts wees zij er op, dat dezelfde moeilijkheid als bij deze dienaren des Woords, die hoogleeraar, geestelijk verzorger etc. worden, zich evenzeer voordoet bij de gewone emeriti-predikanten volgens artikel XIII, omdat ook dezen zich meestal op een andere plaats metterwoon begeven. Vandaar dat de Zuid-Hollandsche synode (N.G.) voorstelt de zaak in artikel XIIb zoo te regelen, dat in dergelijke gevallen de kerk, waartoe zij als lidmaat behooren, zich in verband heeft te stellen met de kerk, waaraan zij als dienaar des Woords ambtelijk verbonden zijn, teneinde gezamenlijk tot een eenparige beslissing te komen omtrent de toepassing der tucht en bij verschil van meening de beide daarbij betrokken kerken zich zullen te wenden hebben tot haar respectieve classes, opdat deze gezamenlijk tot een beslissing komen. Deze zelfde regeling zou dan natuurlijk ook gelden voor de hoogleeraren en met het oog daarop zouden de regelingen omtrent de professoren te Amsterdam en te Kampen eenige aanvulling noodig hebben, omdat in beide regelingen in dit geval niet is voorzien.

Uw commissie heeft met belangstelling van deze voorstellen der particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.) kennis genomen evenals van de daarbij gevoegde rapporten en ze waardeert den arbeid der commissie en der synode om in deze zaak, die door haar reeds meermalen aan de orde is gesteld, voorstellen te doen om de moeilijkheden tot een oplossing te brengen. Ze meent echter de aanneming van dit voorstel om bij artikel XII een nieuwe bepaling te voegen uw synode niet te moeten aanraden. Al zou bij een generale revisie der K.O. zooals te Utrecht 1905 plaats vond, de wenschelijkheid kunnen overwogen worden om in de K.O. een nieuw artikel in te voegen, waarin de positie dezer dienaren des Woords geregeld werd, toch acht ze thans zulk een invoeging niet noodzakelijk, aangezien de synode van Leeuwarden desdaangaande reeds een regeling heeft vastgesteld, waarnaar de kerken als richtsnoer hebben te handelen en dit besluit de kerken evenzeer bindt als een artikel in de K.O. zolang het besluit niet herroepen of gewijzigd is. Onzekerheid, hoe de kerken in zulke gevallen te handelen hebben, bestaat er dus niet en voorzover er gemeend wordt, dat deze regeling te Leeuwarden vastgesteld geen oplossing geeft, zal deze moeilijkheid niet worden weggenomen door deze regeling *onveranderd* in de K.O. op te nemen. Bestaat in een bepaald geval twijfel dan kan, zooals te Leeuwarden aangeraden werd advies van de hoogleeraren in het kerkrecht worden gevraagd of zooals in de genoemde gevallen van dr Van Schelven en dr Vollenhoven een beslissing der synode worden uitgelokt. Een regeling, die voor alle gevallen den weg zou aanwijzen is niet te geven en zou onze Kerkenorde tot een Corpus juris canonici, tot een reglementenbundel maken. Zooals oudtijds in onze Kerkenorde alleen de voornaamste bepalingen werden opgenomen en de andere als „particuliere vragen” daaraan werden toegevoegd, zoo geschiedt ook thans bij de uitgaven onzer Kerkenorde. Dat de invoeging van een nieuw artikel XIIb in onze Kerkenorde noodzakelijk en zelfs urgent zou zijn kan daarom naar het oordeel uwer commissie niet gezegd worden. De eenige grond daarvoor zou moeten zijn, dat de dienaren des Woords, tot zulk een anderen dienst willende overgaan, gewoonlijk emeritaat aanvragen volgens artikel XIII K.O., terwijl dit artikel feitelijk op hen niet van toepassing is en naar de rapporteerende commissie der particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.) opmerkt de titel emeritus-predikant voor hen niet passend is, omdat het woord emeritus in het latijn beteekent: uitgediend, afgeleefd. Afgeleefde en uitgediende predikanten benoemt men niet tot hoogleeraar. Al erkent uw commissie, dat hierin iets incongruens is, ze meent echter, dat het evenmin juist zou wezen deze dienaren te laten vallen onder artikel XII, daar ze niet tot een anderen „staat des levens” overgaan, waardoor hun vocatie tot het ambt komt te vervallen en ze daarom ophouden dienaar des Woords te zijn. Bovendien mag niet vergeten, dat in het tegenwoordige kerkelijke spraakgebruik het woord emeritus een ruimere beteekenis heeft gekregen en hier geldt: verba valent usu. De hoogleeraren dr A. Kuyper en dr F. L. Rutgers hadden den titel van emeritus predikant van Amsterdam en in het Reglement op de vacaturen der Hervormde Kerk wordt gezegd, dat het emeritaat ook wordt verleend, wanneer de predikant in den dienst der kerk in een ander opzicht verblijft. Mocht uw synode deze bepaling toch in de Kerkenorde willen opnemen, dan zou hiervan een zelfstandig

artikel moeten gemaakt worden of zoo hiertegen bezwaar was, de toevoeging moeten geschieden bij artikel XIII omdat dit artikel handelt over de dienaren des Woords, die als recht of voorrecht den naam en eer van dienaar des Woords behouden. De redactie zou dan echter gewijzigd moeten worden en de fout, die blijkbaar in het voorstel is ingeslopen, dat dit voorrecht hun alleen verleend mag worden door de classis met kennis en approbatie van de particuliere synode verbeterd moeten worden in: met kennis en approbatie van de deputaten der particuliere synode.

Wat de toevoeging betreft omtrent de uitoefening der tucht over zulke predikanten, zoo behoort deze zeker niet bij artikel XII incidenteel te worden geregeld, omdat al wat op de tucht betrekking heeft in hoofdstuk IV der Kerkenorde wordt behandeld. Bovendien geldt dezelfde moeilijkheid, waarop de particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.) bij deze dienaren des Woords wijst, evenzeer ten opzichte van de emeriti predikanten naar artikel XIII en zelfs in zekeren zin voor de gewone predikanten in zooverre ook dezen als lidmaat onder opzicht en tucht van den kerkeraad staan, terwijl schorsing in bepaalde gevallen en afzetting uit het ambt aan de classis staan. Uw commissie erkent echter gaarne, dat het bezwaar, waarop de particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.) wees volkomen gegrond is en waar zulke moeilijkheden zich metterdaad hebben voorgedaan en zich bij elke tuchttoefening over zulke dienaren zullen voordoen, het gewenscht en noodig is, dat de synode hierover uitspraak doet om den weg aan te wijzen, dien de daarbij betrokken kerken hebben te bewandelen. En evenzeer acht ze, dat de oplossing dezer moeilijkheid, die de particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.) voorstelt de meest geschikte is. Een afzonderlijke bepaling daarentrent in de Kerkenorde op te nemen, welke dan ook de emeriti predikanten zou gelden, acht uw commissie niet noodig en zelfs niet gewenscht, omdat de Kerkenorde inzake de tucht alleen de hoofdregelen aangeeft en niet alle gevallen regelt, wat ook niet mogelijk zou zijn. Zelfs in die gevallen, waarop de voorgestelde bepaling ziet, blijven er nog vragen genoeg over, die door deze bepaling niet worden opgelost. Het is echter voldoende, wanneer de synode des-aangaande een uitspraak doet, die als synodale bepaling de kerken aanwijst, hoe ze in zulk een geval te handelen hebben.

Wat eindelijk de hoogleeraren aangaat, zoo acht uw commissie, dat niet alleen met het oog op het bezwaar door de particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.) ingebracht hiervoor een nadere regeling noodig is, maar ook omdat eventuele tuchttoefening door den kerkeraad onder wiens toezicht zij als lidmaat staan en van den kerkeraad en classis waartoe zij in ambtelijke relatie staan, niet alleen voor hun qualiteit als dienaar des Woords maar ook voor hun positie als hoogleeraar verstrekkende gevolgen heeft of hebben kan. Zooals de beslissing over de afzetting van een dienaar des Woords niet staat bij den kerkeraad maar bij de classis, zoo gold vroeger de regel, dat de tucht over de hoogleeraren in de theologie wat hun leer betreft, stond bij de particuliere synode. Het vraagstuk, hoe deze tuchttoefening over de professoren te regelen is, is echter van te ingrijpenden aard dan dat uw synode hierover reeds thans uitspraak zou kunnen doen. Het zou daarom gewenscht zijn, dat de synode deputaten benoemde met opdracht om de volgende synode daarover van advies te dienen.

Uw commissie stelt u derhalve voor, dat de synode besluite: [volgt in artikel 213].

H. H. KUYPER, rapporteur.

BIJLAGE XLVIa.
Art. 214.

RAPPORT van de deputaten ad art. XIII K.O. vanwege de generale synode van Middelburg 1933 (agendum F 1).

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Deputaten vanwege de generale synode van Middelburg 1933 tot steun bij de uitvoering van artikel XIII K.O. hebben bij dezen de eer u omtrent hun handelingen en den staat der finantiën over het tijdvak 1933/34—1935/36 het volgende mede te deelen.

I. Wat betreft hun constitueering.

Door de vorige generale synode werden tot deputaten ad artikel XIII K.O. Acta G. S.

benoemd; ds A. Schweitzer te Buiksloot (Amsterdam-Noord), die met de saamroeping werd belast; Jurrien Veldkamp te Groningen, ds F. Wiersma te Oosterbierum; ds D. P. Koopmans, te Beetsterzwaag; J. Beekman te Zuidlaren; ds H. Meulink te Enschede; ds R. M. Westerink te Velp; ds J. G. Meynen te Baarn; ds H. Meijering te Katwijk aan den Rijn; ds D. Pol te Rijnsoord; ds A. Scheele te Kapelle-Biezeling; ds D. de Wit te 's Hertogenbosch; ds J. E. Goudappel te Emlichheim

en tot hun *secundi*: ds Y. van der Zee te Amsterdam-West; T. G. Veenkamp te Delfzijl; dr W. A. van Es te Leeuwarden; ds J. Bolman Jzn te Schettens; G. F. Hummelen te Assen; ds J. H. Broek Roelofs te Vroomshoop; ds D. Chr. Karssen te Hattem; ds E. Schouten te Amersfoort; ds A. H. van Minnen te 's Gravenzande; ds J. Oosterveen te Barendrecht, C. P. Pouwer te Middelburg; dr K. Sietsma te Eindhoven en J. Brookhuis te Wilsum.

In hun vergadering van 15 Mei 1934 werden tot leden van het moderamen gekozen: ds D. Pol, als voorzitter; ds A. Schweitzer, als secretaris-penningmeester; ds D. P. Koopmans, als vice-voorzitter en ds H. Meijering, als vice-secretaris-penningmeester.

In de saamstelling van het college van deputaten trad wijziging in door het vertrek van dr K. Sietsma uit het ressort van de particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg naar de kerk van Amsterdam-Zuid; door het vertrek van ds J. E. Goudappel te Emlichheim naar Velp, na diens emeriteering en voorts door het overlijden van ds J. G. Meynen te Baarn. Wij gedenken met dank aan God wat Hij ons in dezen trouwen broeder sinds 1923 voor de verzorging der emeriti-predikanten en der predikants-weduwen en -weezen heeft willen schenken. De ledige plaats werd ingenomen door den secundus-deputaat ds E. Schouten te Amersfoort.

II. Wat betreft hun werkzaamheden.

Viermaal kwamen deputaten samen tot behandeling van de steunaanvragen en het geven van advies. Voorts hadden zij zich bezig te houden met de vraag, welke hun door de kerk van Amsterdam-Zuid werd voorgelegd, of het geen aanbeveling verdiende inplaats van het door de particuliere synoden (met uitzondering van Friesland N.G.) gevolgde omslagstelsel zich aan te sluiten bij een levensverzekering-maatschappij. Vooral deze laatste zaak vorderde veel correspondentie.

Het moderamen vergaderde zesmaal.

De op de vorige synode getroffen overeenkomst inzake het bieden van steun werd door de particuliere synode van Friesland (N.G.) trouw nageleefd. Over de jaren 1932/'33 tot en met 1935/'36 werden telkens twee collecten afgedragen. In totaal heeft Friesland (N.G.) sinds de vorige generale synode de hulpbehoevende ressorten gesteund met f 9613.47.

Aan het verzoek van de vorige generale synode, gericht tot de particuliere synode van Overijssel, om de steunaanvraag (1933/'34), welke op f 2200.— was teruggebracht, alsnog te verstrekken (zie Acta Middelburg 1933, artikel 185), is door genoemde particuliere synode voldaan, al is dit niet ten volle geschied. In 1934/'35 werd van deze steunaanvraag f 1900.— gestort.

Deputaten deelen nog mede, dat zij hun gedragslijn, welke zij bij het opmaken van de jaarlijksche begrooting gewoon waren te volgen, gehoord de bezwaren van de particuliere synode van Overijssel tegen het niet-brengen van pensioenen op de begrooting, welke eerst in den loop van het nieuwe boekjaar effectief worden, al is door de kerkelijke instanties reeds tot het verlenen van deze pensioenen besloten, — hebben gewijzigd. Op voorstel van ds H. Meulink werd in de vergadering van 15 Mei 1934 besloten nieuwe pensioengevallen, die na 1 Juli effectief worden, maar waartoe door kerkeraad en classis reeds is besloten, in de begrooting op te nemen. Het voorstel werd aangenomen, met dien verstande echter, dat de uiterste datum van ingang zal zijn 30 September.

De steunaanvragen.

Door de na te noemen particuliere synoden en door de kerk van Brussel werd steun gevraagd tot de volgende sommen:

Boekjaar 1933/'34:

Friesland (Z.G.) f 7500.—; Drenthe f 2750.—; Gelderland f 13.000.—; Utrecht f 3500.—; Noord-Holland f 4000.—; Zeeland f 1000.—; Oostfriesland en Bentheim f 2000.— Brussel f 2060.—. Totaal f 35.810.—.

Boekjaar 1934/'35:

Friesland (Z.G.) f 7000.—; Drenthe f 2000.—; Gelderland f 8000.—; Utrecht

f 4000.—; Noord-Holland f 4000.—; Oostfriesland en Bentheim f 3300.—; Brussel f 1900.—. Totaal f 30.200.—.

Boekjaar 1935/36:

Friesland (Z.G.) f 8125.—; Gelderland f 9000.—; Utrecht f 6853.—; Noord-Holland f 6000.— Oostfriesland en Bentheim f 3300.—; Brussel f 1900.—. Totaal f 35.178.—.

Bij de behandeling van deze steunaanvragen hebben deputaten geoordeeld, — waar het hun bekend was, dat niet in alle rersorten eenzelfde korting werd toegepast — over heel de linie 20 % te moeten aftrekken van de oorspronkelijk vastgestelde pensioenen. Hiertegen rees bij geen enkele particuliere synode bezwaar.

Een korting van meer dan 20 % is bij deputaten nog niet in overweging behoeven genomen te worden. En wat aangaat de uitspraak der vorige generale synode, ten aanzien van het in overeenstemming brengen van pensioenen met de tegenwoordige diensttraktementen: „maar dat bij deze verlaging dan het volgende in acht genomen dient te worden:

1° dat de pensioenen niet dalen beneden hetgeen verkregen wordt, wanneer ze volgens de vastgestelde regeling worden berekend naar de thans geldige diensttraktementen”, — zouden deputaten gaarne nog een tweede begrenzing zien aangebracht. Er zijn toch sinds de vorige generale synode gevallen voorgekomen, dat het diensttraktement meer dan 20 procent naar omlaag is gegaan. In dergelijke gevallen, die niet altijd uitsluitend aan daling van inkomsten zijn toe te schrijven, meenen deputaten dat een korting van maximaal 20 % zal worden toegepast.

Zij verzoeken uw synode aan de hierboven aangehaalde uitspraak van de generale synode van Middelburg 1933, artikel 191, sub b 1°, toe te voegen de restrictie:

„met dien verstande dat deze daling niet verder zal gaan dan 20 %”.

Er zij nog opgemerkt, dat bij de behandeling van de steunaanvragen weder rekening is gehouden eenerzijds met de totaalsommen, welke voor de uitvoering van artikel XIII K.O. noodig waren in de onderscheidene synodale rersorten en anderzijds met de draagkracht der rersorten.

Ter verduidelijking volge hieronder een overzicht van de totaalsommen der oorspronkelijk vastgestelde en die der na aftrek van korting geraamde pensioenen over het laatste driejarige tijdvak.

Partic. Synoden	Perc. cijfers	Boekjaar 1933/34		Boekjaar 1934/35		Boekjaar 1935/36	
		oorspr. sommen	na aftrek korting	oorspr. sommen	na aftrek korting	oorspr. sommen	na aftrek korting
Groningen	12½	f 52.167	f	f 55.500	f 52.200	f 64.026	f 60.106
Friesland N.G.	8	- 29.416	-	- 29.900	- 27.158	- 31.644	- 28.315
Friesland Z.G.	6	- 36.763	-	- 36.348	- 29.376	- 37.156	- 30.435
Drenthe	4	- 20.314	-	- 20.072	- 17.724	- 20.730	- 17.408
Overijssel	7	- 30.407	-	- 31.452	- 29.792	- 33.894	- 32.494
Gelderland	7	- 47.843	-	- 44.659	- 41.866	- 48.777	- 44.597
Utrecht	6	- 34.748	-	- 33.986	- 30.586	- 34.965	- 30.930
Noord Holland	12½	- 63.735	-	- 63.645	- 61.528	- 63.582	- 54.209
Zuid Holland N.G.	12	- 52.046	-	- 53.774	- 49.935	- 53.911	- 51.532
Zuid Holland Z.G.	16	- 68.328	-	- 74.666	- 67.200	- 82.461	- 71.452
Zeeland	5½	- 30.717	-	- 27.096	- 24.387	- 28.854	- 26.007
N.-Brabant en Limburg	2½	- 12.502	-	- 12.502	- 11.724	- 12.802	- 12.074
Oostfriesl. en Bentheim	1	- 3.725	-	- 5.165	- 4.925	- 5.165	- 4.718
Kerk van Brussel		- 2.400	-	- 2.400	- 2.000	- 2.400	- 2.000
Generaal totaal	100%	f 485.111	f	f 491.165	f 450.401	f 520.367	f 466.277

Aan de hulpbehoevende particuliere synoden werd in totaal toegezegd: over 1933/34 f 27.810.—; over 1934/35 f 21.412.—; over 1935/36 f 24.700.—; en uitgekeerd over genoemde jaren resp. f 25.100, f 21.241.51⁵ en f 21.081.34. Er kon over 1935/36 door gebrek aan kasmiddelen aan Friesland (Z.G.), Gelderland, Utrecht en Noord-Holland niet meer dan 4/5 gedeelte van den toegezegden steun worden uitgekeerd.

Van de particuliere synoden, welke voor het bieden van steun in aanmerking kwamen, werd in totaal hulp verleend:

over 1933/34 f 22.174.95; 1934/35 f 21.413.52 en over 1935/36 f 19.700.—. Overeenkomstig de opdracht der vorige synode hebben deputaten de bij de

N.V. Kasvereniging te Amsterdam opgenomen gelden terugbetaald, met de verschuldigde rente, tot een totaalbedrag van f 7754.77. Zij hebben uit den verkoop van in bewaring gegeven fondsen en uit de gekweekte rente ontvangen f 7755.04. De vrijgekomen obligaties zijn in het safeloket no 1614 van genoemde Kasvereniging bij de overige fondsen opgeborgen.

Deputaten vragen voor al deze finantieele handelingen uw goedkeuring.

Fondsvorming of omslagstelsel.

Op de classis Amsterdam is al spoedig na de laatstgehouden generale synode van Middelburg de vraag aan de orde gesteld of het geen aanbeveling verdient te breken met de tegenwoordig gevolgde wijze van pensioenverzekering, zooals deze, met uitzondering van Friesland (N.G.), door alle particuliere synoden is aanvaard. Het was de kerk van Amsterdam-Zuid, die meende deze zaak ter classicale vergadering te moeten brengen. Er gingen toch in den kerkeraad stemmen op tegen het omslagstelsel als uitvloeisel van de getroffen samenwerking in elf van de twaalf ressorten. Men vreesde dat in de toekomst de last voor de kerken te zwaar zou worden en het met de uitkeering der toegezegde pensioenen op een débacle moest uitloopen. En zoo werd door genoemde kerk gevraagd of het geen ernstige overweging verdiende om het omslagstelsel vaarwel te zeggen en zich aan te sluiten bij een levensverzekeringmaatschappij.

Toen ook uw deputaten met deze vraag in kennis werden gesteld, hebben zij gemeend er hun volle aandacht aan te moeten schenken. Zoo toch de vrees van Amsterdam-Zuid gegrond mocht blijken, dan behoorden er tijdig maatregelen beraamd te worden om het dreigend gevaar af te wenden.

De classis Amsterdam heeft toen de zaak laten rusten in afwachting van wat door uw synode zal worden geoordeeld. Om uw vergadering van voorlichting te kunnen dienen ten aanzien van de aan de orde gestelde vraag, hadden deputaten als ter zake niet deskundig behoefte aan raad en advies. Welwillend is hun de gewenschte voorlichting verschaft, zoowel van de zijde der voorstanders van fondsvorming (levensverzekeringmaatschappij) als van verdedigers van het omslagstelsel.

Ten aanzien van de vraag of het niet alleen wenschelijk, maar ook mogelijk zou zijn tot aansluiting bij een levensverzekering-maatschappij over te gaan, ontvingen wij berekeningen en adviezen: 1ste van de Nederlandsche Centrale Vereeniging voor pensioenverzekering van maatschappelijke werkers (Pensioen-centrale), 2de van Amstleven (N.V. Amsterdamsche maatschappij van Levensverzekering), 3e van het bureau voor groepsverzekering (Nationale Levensverzekeringbank te Rotterdam en de Nederlanden van 1845 te 's Gravenhage) en 4e van Olveh (Onderlinge Levensverzekering van Eigen Hulp).

De memories met beschouwingen, berekeningen en adviezen gaan als bijlagen hierbij.

Na van een en ander kennis te hebben genomen, hebben deputaten geoordeeld, afgedacht van bezwaren van kerkrechtelijken en economischen aard, gelet op de uitkomsten der wiskunstige berekeningen, dat aan aansluiting bij 'n levensverzekering-maatschappij niet te denken valt. Zij meenen, dat de gestelde vraag met een „non possumus” moet worden beantwoord. Want het bedrag, dat thans aan pensioenen moet worden uitgekeerd, over te brengen naar een levensverzekering-maatschappij zou een inkoopsom vorderen, welke in de millioenen loopt. En dan bovendien voor 700 dienstdoende predikanten verzekering te sluiten, eischt al weer een som, welke boven de draagkracht der kerken uitgaat. Want er zou aanzuivering moeten plaats hebben van al de achterstallige jaarpremies en van de niet gekweekte rente.

Ook bleek het zelfs boven de draagkracht der kerken te liggen, zoo de jongere predikanten van 25 tot 35 jaar bij een levensverzekering-maatschappij werden verzekerd voor oudendags- en weduwnpensioen, terwijl dan de tegenwoordige pensioenen en de toekomstige pensioenen van de predikanten boven 35 jaar voor eigen risico der kerken zouden blijven. — Het thans verschuldigde bedrag, dat aan pensioenen moet worden uitgekeerd, zal toch blijkens de overgelegde rekeningen een stijgende lijn blijven vertoonen, ook bij een geleidelijk overgaan op den weg van fondsvorming (levensverzekering-maatschappij) tot het jaar 1947 en eerst dan langzaam dalen. Eerst na rond 50 jaar zou er geen eigen risico meer zijn te dragen, behalve voor wat betreft de invaliditeitspensioenen, die voordeliger voor eigen risico zouden kunnen genomen worden.

Er zijn echter nog andere bezwaren.

Want al zouden door een buitengewone inspanning van de zijde der kerken de finantieele bezwaren zijn te overwinnen, ook in dat geval zou met het oog op

mogelijk intredende onstabieleit van het muntwezen en wijziging van de economische verhoudingen fondsvorming zijn te ontraden. Want bij devaluatie of inflatie zal het gespaarde geld zijn goudbasis verliezen en omgezet worden in papier-guldens. Er zal een groot kapitaalverlies zijn te boeken en de kerken zullen toch weer voor de verzorging staan van haar emeriti-predikanten, weduwen en weezen.

Kerkelijk pensioenfonds.

Tegen de vorming van een pensioenfonds door de gezamenlijke kerken, waarvoor ook stemmen opgaan, zijn behalve de bovengenoemde bezwaren tegen fondsvorming, nog andere te noemen.

Deze bezwaren betreffen, zooals de memorie der Pensioencentrale ze aangeeft en breder uiteenzet, het verzekeringsrisico, het beleggingsrisico, de wettelijke eischen en de beheerskosten.

Op grond van al deze bezwaren staan deputaten eveneens afwijzend tegenover eigen fondsvorming.

Omslagstelsel.

Ten gunste van het omslagstelsel mochten deputaten memories en adviezen ontvangen van twee broeders, leden van de kerk van Amsterdam, wier finantiele en economische beschouwingen en adviezen ten aanzien van de aan de orde gestelde vraag deskundig mogen worden geacht.

Deze memories gaan als bijlagen hierbij.

Bedoelde broeders zetten allereerst de bezwaren uiteen, welke uit commercieele overwegingen tegen aansluiting bij een levensverzekeringmaatschappij kunnen worden gesteld.

Ook ontraden zij de vorming van een eigen fonds.

Wat zij ter aanbeveling van het omslagstelsel naar voren brengen, zij hier kort weergegeven.

„Het omslagstelsel biedt het voordeel, dat de aan kapitaalvorming verbonden risico's vermeden kunnen worden en dat het zich veel sneller aan de economische verhoudingen kan aanpassen dan bij fondsvorming.

„Het is alleen dan toepasselijk, indien dit geschiedt door een grooten kring van personen, waarvan de verhouding van arbeidzamen en arbeidlozen in normaal evenwicht is en blijft”.

„De vraag of het aantal gemeenteleden voldoende is om in de behoeften der emeriti predikanten te voorzien, mag, gezien wat de geschiedenis der kerken heeft geleerd, bevestigend worden beantwoord. Tot nog toe zijn de pensioenen steeds bijeengebracht en hoewel het hoogtepunt nog niet bereikt is, mag verwacht worden, dat dit niet tot onoverkomelijke moeilijkheden aanleiding zal geven, indien aan enkele hierna te noemen punten volle aandacht wordt gegeven”.

Landelijke samenwerking.

Volgens de memorie is het noodig, „wil een omslagstelsel het meest nuttige effect verkrijgen, om het draagvlak zoo breed mogelijk te maken. Wanneer men het omslagstelsel beperkt tot een klein terrein, b.v. tot een provincie, kunnen jaarlijks de te betalen bedragen zeer uiteenloopen. Hoe grooter nu het territorium is dat aan het omslagstelsel deelneemt, hoe gelijkmatiger de verplichtingen verdeeld kunnen worden”.

Wat aangaat de vraag of een landelijk omslagstelsel niet in strijd is met de Kerkenordening, volgens welke iedere kerk verplicht is haar emeriti predikanten, predikantsweduwen en -weezen te onderhouden, wordt door de memorie verwezen naar het rapport in 1905 uitgebracht aan de synode door de in 1902 benoemde commissie-Rutgers, als ook naar het rapport van prof. H. H. Kuyper, dr J. Hania en ds H. Meijering uitgebracht op de synode in 1923.

Als grondslag voor de jaarlijksche bijdragen aan het omslagstelsel wordt door de beide broeders geadviseerd: te aanvaarden de tractementen der dienstdoende predikanten, verhoogd met de emolumenten voor vrij wonen, belasting e.a.

Voorts merken zij op:

„Het toegekende emeritaatsgeld moet over het geheele land verband houden met het laatst genoten tractement. Incidenteel mag daar geen verandering in gebracht worden, tenzij in die gevallen, waarin een gemeente om bijzondere redenen een toeslag boven het pensioen geeft. Die toeslag blijft dan ter beoordeeling en ten laste der gemeente. Verandering in het pensioenbedrag is alleen geoorloofd, indien daartoe aanleiding bestaat uit hoofde van veranderingen in

den algemeenen levensstandaard. In die gevallen moet de verandering op alle pensioenen toegepast worden.

„Het vroeger toegekende pensioen behoort verband te houden met het tegenwoordige tractement.

Ten einde onbillijkheden te voorkomen worde eens in de drie jaren een percentage bepaald, gehoord het advies der generale synode, waarmee de oorspronkelijk toegekende pensioenen maximaal mogen worden verminderd”.

Uw deputaten kunnen met deze beschouwingen en adviezen accoord gaan. Op grond van de in de laatst vermelde memorie weergegeven beschouwingen, geven uw deputaten u mitsdien in overweging:

a. de kerken te ontraden zoowel aansluiting bij een levensverzekering-maatschappij, als de vorming van een gemeenschappelijk pensioenfonds;

b. de kerken te adviseeren de tot het eigen synodale ressort beperkte samenwerking uit te breiden en zoo mogelijk landelijk te maken;

c. uit te spreken dat, bij 't in overeenstemming brengen van een vroeger toegekend pensioen met het tegenwoordige tractement, de vermindering maximaal valt te stellen op 20 %.

Herziening der percentagecijfers.

In de laatstgehouden vergadering van uw deputaten, d.d. 5 Juni j.l., kwam naar aanleiding van een klacht van de zijde der deputaten van Zuid-Holland (Z.G.) en van gerezen moeilijkheden bij de toekenning van steun aan de hulp-behoevende ressorten, de vraag aan de orde of herziening der percentage-cijfers aan uw vergadering behoorde te worden voorgesteld.

Er was een berekening door de Zuid-Hollandsche deputaten overgelegd, waarbij zij als basis hebben uitgekozen: zielental, getal belijdende leden, opbrengst collecten Theologische School, idem theologische faculteit van de Vrije Universiteit.

De penningmeester van uw deputaten had een becijfering ontworpen op grond van de traktementen, welke thans volgens ontvangen inlichtingen worden uitgekeerd.

Op grond van deze berekeningen oordeelden deputaten de klacht van Zuid-Holland (Z.G.) gegrond en herziening der verdeelingscijfers noodig.

Zij adviseeren de percentagecijfers voor artikel XIII K.O. te herzien en opnieuw vast te stellen.

Groningen	12½ %
Friesland N.G.	8 %
Friesland Z.G.	6½ %
Drenthe	4½ %
Overijssel	7½ %
Gelderland	7½ %
Utrecht	5 %
Noord-Holland	12½ %
Zuid-Holland N.G.	12½ %
Zuid-Holland Z.G.	14 %
Zeeland	5½ %
Nrd.-Brabant en Limburg	3 %
Oostfriesland en Bentheim	1 %
Totaal	100 %

De becijferingen gaan als bijlage hierbij.

De correspondentie met de classis Batavia.

Wat betreft de opdracht der synode van Middelburg, volgens artikel 241 der Acta, inzake de regeling voor artikel XIII K.O. van de classis Batavia, diene het volgende:

Nadat deze classis de door haar ontworpen regeling aan deputaten had toegezonden werd, op verzoek, door één hunner een samenspreking gehouden met de brs ds Holtrop, W. de Vries Gz. en N. Hoekstra, welke hiertoe door de deputaten voor de emeritaats-verzorging van de classis Batavia waren uitgenoodigd, bij schrijven van 17 September 1935.

Bij deze samenspreking werd het besluit der generale synode van 1933, op verzoek dezer broeders, in dien zin toegelicht:

1° dat de classis Batavia ook ter zake van de regeling voor artikel XIII K.O.

in het kerkverband blijft opgenomen, omdat het principieel niet juist is, de regelen uit het kerkverband voortvloeiende voor een deel der kerken buiten werking te stellen en opdat practisch steun aan de Indische kerken mogelijk blijft in tijden dat het dezen kerken moeilijk zou vallen, de door haar aangegane verplichtingen jegens haar predikanten na te komen;

2° dat het in verband hiermede noodig was, een percentage vast te stellen om het minimum bedrag aan te geven dat de Indische kerken in ieder geval zelf zullen moeten dragen, wanneer zij op grond van haar verplichtingen tot een zoodanige uitkeering geroepen worden, dat hulp vanwege de Nederlandsche kerken noodig blijkt; welk percentage is bepaald op $\frac{3}{4}$ % van het totaal bedrag der door de kerken in Nederland in eenig jaar uit te keeren emeritaats- en weduwenpensioenen;

3° dat evenwel de Indische kerken worden vrijgesteld van bij te dragen in den steun die vanwege de gezamenlijke kerken in Nederland verleend wordt, ten einde, met het oog op de ontwikkeling van het gereformeerd kerkelijk leven in Indië, hieraan geen gelden te onttrekken.

Bij de nadere bespreking van deze zaak waren de broeders eenparig van oordeel, dat het alleszins billijk was, dat de Indische kerken, tegenover deze voor haar zoo gunstige bepalingen, harerzijds eenige verplichtingen op zich namen ten opzichte van de eventueel uit te keeren pensioenen ten behoeve van de predikanten die, na te voren één of meer Indische kerken gediend te hebben, later in Nederland geëmeriteerd worden of komen te overlijden; welke verplichting men meende het best te kunnen vastleggen door een verklaring van de classis Batavia, dat zij naar verhouding van het aantal jaren dat de betrokkene de kerken in Indië diende in het verschuldigde pensioen zal bijdragen, met dien verstande, dat deze jaren daarbij dubbel geteld worden.

Een kort resumé van deze saamspreking werd daarna vastgesteld om èn aan de eerstvolgende vergadering uwer deputaten èn aan die van de deputaten der classis Batavia ter bekrachtiging te worden overgelegd, ten einde alzoo met een voorstel ter beslissing tot de generale synode te komen.

Diensvolgens is dan ook door de vergadering uwer deputaten van dit resumé kennis genomen en zoowel met de daarin opgenomen verklaring van het in 1933 beslotene, als met de voorgestelde aanvullende bepaling instemming betuigd.

Deputaten geven u daarom in overweging, om dienovereenkomstig te besluiten en het beslotene inzake de verhouding van de classis Batavia, wat de verzorging van emeriti predikanten, weduwen en weezen betreft, nauwkeurig geformuleerd, volledig in haar Acta op te nemen.

Of het gewenscht is daaraan ook toe te voegen de geheele regeling voor artikel XIII door de classis Batavia vastgesteld, laten zij gaarne aan het oordeel der synode over. Alleen kunnen deputaten verklaren, dat daarin, naar hun oordeel, aan de uitspraak der synode van Middelburg, ad art. 241, 3° der Acta, is voldaan.

Het bezit der generale kas ad artikel XIII K.O.

Uitloting heeft plaats gehad van de volgende fondsen:

1 Obligatie Veldwijk, no 5 van de 18de leening, à	f 1000.—
1 Obligatie Veldwijk, no 103 van de 20e leening, à	f 500.—
1 Obligatie Veldwijk no 11 van de 18de leening, à	f 1000.—
2 Obligaties gereformeerde kerk Baarn no 154 en 161 à f 50.—	f 100.—
1 Obligatie Veldwijk no. 173, à	f 1000.—
1 Obligatie H.I.J.S. no 3688 à	f 1000.—

Deputaten besloten om voor het kassaldo ten bedrage rond f 2500.— aan te koopen Nederlandsche staatsfondsen.

Al de geldswaardige stukken bevinden zich, zooals boven vermeld, in het safe-loket no 1614 van het hoofdkantoor der N.V. Kasvereniging, Spuistraat, te Amsterdam.

De lijst, opgemaakt na ingesteld onderzoek door ds E. Schouten, te Amersfoort en ds A. Scheele, te Kapelle Biezellinge gaat als bijlage II hierbij.

De boekhouding.

Voor wat aangaat de aanteekening van de ontvangsten en uitgaven over de jaren 1933/'34 tot en met 1935/'36 verwijzen deputaten

- a. naar het finantieel rapport. Bijlage I.
- b. naar het kasboek.

Resumeerende stellen deputaten u voor:

1° hun handelingen goed te keuren en hun décharge te verlenen, voor wat betreft het gevoerde beheer;

2° de kerken te ontraden, zoowel aansluiting bij een levensverzekering-maatschappij, als de vorming van een gemeenschappelijk pensioenfonds;

3° de kerken, die tot saamwerking binnen het synodaal ressort zijn overgegaan of alsnog daartoe mochten besluiten, te adviseeren, om medewerking te verleenen aan de vorming van een landelijk omslagstelsel;

4° uit te spreken, dat bij het in overeenstemming brengen van een vroeger toegekend pensioen met het tegenwoordig traktement de vermindering maximaal op 20 % valt te stellen;

5° de percentage-cijfers voor artikel XIII K.O. te herzien en opnieuw, als volgt, vast te stellen:

Groningen	12½ %
Friesland N.G.	8 %
Friesland Z.G.	6½ %
Drenthe	4½ %
Overijssel	7½ %
Gelderland	7½ %
Utrecht	5 %
Noord-Holland	12½ %
Zuid-Holland N.G.	12½ %
Zuid-Holland Z.G.	14 %
Zeeland	5½ %
Nrd.-Brabant en Limburg	3 %
Oostfriesland en Bentheim	1 %
Totaal	100 %

6° te besluiten, voor wat betreft de regeling voor artikel XIII K.O. ten aanzien van de classis Batavia, overeenkomstig het advies van deputaten.

Uw synode bij al haar beraadslagingen en besluiten de leiding des Heiligen Geestes toebiddende,

namens deputaten voornoemd

A. SCHWEITZER, rapporteur.

22 Augustus 1936.

Bijlage I.

FINANTIEEL RAPPORT inzake de generale kas ad artikel XIII K.O.

Staat van ontvangsten en uitgaven over de jaren 1933/34 tot en met 1935/36.

1933—1934

ONTVANGSTEN:		UITGAVEN:	
Kassaldo	f 49.51 ⁵	Toelagen aan particuliere synoden	f 25100.—
Rente	- 1501.11	Terugbetaling opgenomen gelden	- 7754.77
Uitgelote obligaties	- 2500.—	Rente	- 86.79
Verkoop fondsen	- 7755.04	Onkosten	- 398.02 ⁵
Bijdragen part. synoden	- 22174.95	Kassaldo	- 641.03
Totaal	f 33980.61 ⁵	Totaal	f 33980.61 ⁵

1934—1935

ONTVANGSTEN:		UITGAVEN:	
Kassaldo	f 641.03	Toelagen aan particuliere synoden	f 21412.51 ⁵
Bijdragen part. synoden	- 21413.52	Onkosten	- 325.40 ⁵
Rente	- 1098.20	Kassaldo	- 2514.83
Uitgelote obligaties	- 1100.—	Totaal	f 24252.75
Totaal	f 24252.75	Totaal	f 24252.75

b. naar collecten Theologische School:

	Verslag Mei 1933-'34			Verslag Mei 1934-'35		
	Opbrengst	Zuiver percentage	Afgerond	Opbrengst	Zuiver percentage	Afgerond
Groningen	f 4965.25	11.935	11.9 %	f 5073.73	12.682	12.7 %
Friesland N.G.	- 3123.27	7.507	7.5 %	- 3032.07	7.58	7.6 %
Friesland Z.G.	- 1951.41	4.690	4.7 %	- 1836.01	4.59	4.6 %
Drenthe	- 1579.59	3.699	3.7 %	- 1424.26	3.56	3.6 %
Overijssel	- 3188.27	7.663	7.6 %	- 2891.63	7.227	7.2 %
Gelderland	- 2965.13	7.127	7.1 %	- 2971.43	7.427	7.4 %
Utrecht	- 2804.90	6.742	6.8 %	- 2481.77	6.202	6.2 %
N. Holland	- 5304.76	12.751	12.8 %	- 4897.77	12.242	12.2 %
Z. Holland N.G.	- 6116.57	14.703	14.7 %	- 5779.10	14.447	14.5 %
Z. Holland Z.G.	- 5900.36	14.178	14.2 %	- 5995.29	14.987	15 %
Zeeland	- 2653.26	6.402	6.4 %	- 2566.92	6.415	6.4 %
N.-Brabant en Limburg .	- 1090.78	2.622	2.6 %	- 1033.25	2.582	2.6 %
	f 41643.75	100.19	100 %	f 39983.23	99.941	100 %

c. naar collecten voor de Vrije Universiteit:

	JAARVERSLAG 1933			JAARVERSLAG 1934		
	Opbrengst	Ruw percentage	Afgerond	Opbrengst	Ruw percentage	Afgerond
Groningen	f 4763.13	11.5	11.5 %	f 4671.22	11.974	12 %
Friesland N.G.	- 3055.23	7.38	7.4 %	- 2836.73	7.207	7.2 %
Friesland Z.G.	- 1919.66	4.635	4.7 %	- 1772.24	4.543	4.6 %
Drenthe	- 1444.88	3.488	3.4 %	- 1376.36	3.528	3.5 %
Overijssel	- 2717.08	6.563	6.5 %	- 2576.11	6.605	6.6 %
Gelderland	- 3118.96	7.555	7.6 %	- 2969.19	7.613	7.6 %
Utrecht	- 2780.48	6.715	6.7 %	- 2824.59	7.241	7.2 %
N.-Holland	- 5659.29	13.669	13.7 %	- 5252.18	13.466	13.5 %
Z.-Holland N.G.	- 6228.41	15.043	15.1 %	- 5794.35	14.856	14.9 %
Z.-Holland Z.G.	- 6168.66	14.9	14.9 %	- 5678.65	14.559	14.6 %
Zeeland	- 2402.01	5.801	5.8 %	- 2283.26	5.854	5.8 %
N.-Brabant en Limburg .	- 1132.55	2.734	2.7 %	- 964.62	2.472	2.5 %
Totaal	f 41390.34	99.983	100 %	f 38999.50	99.918	100 %

d. naar de diensttractementen:

Groningen	f 352.102.—	12½ %
Friesland N.G.	- 219.650.—	8 %
Friesland Z.G.	- 180.051.—	6½ %
Drenthe	- 135.843.—	4 ⁴ / ₅ %
Overijssel	- 194.976.—	7 %
Gelderland	- 237.427.—	8½ %
Utrecht	- 143.541.—	5 %
Noord-Holland	- 350.702.—	12½ %
Zuid-Holland N.G.	- 328.000.—	12 %
Zuid-Holland Z.G.	- 358.280.—	13 %
Zeeland	- 148.866.—	5½ %
Noord-Brabant en Limburg	- 104.232.—	3 ³ / ₁₀ %
Oostfriesland en Bentheim .	- 25.000.—	1 %
	f 2.778.670.—	100 %

Rond f 2.800.000.—.

BIJLAGE XLVIb.
Art. 214.

**ADVIES over het rapport inzake artikel XIII K.O.
en de voorstellen daarin aangeboden (agen-
dum F 1 en F 9).**

Inzake het rapport van de deputaten ad artikel XIII K.O. vanwege de generale synode van Middelburg, 1933, op uw vergadering uitgebracht en aan uw commissie om advies in handen gesteld, wordt om te beginnen opgemerkt, dat het een duidelijk overzicht biedt van de handelingen van bovengenoemde deputaten, waarvoor hun en inzonderheid den rapporteur ds A. Schweitzer — die dit jaar zijn 25-jarig jubileum als deputaat artikel XIII K.O. zou kunnen vieren, waarmee de synode hem wel zal wenschen te complimenteeren — dank toekomt. Het is aan alle leden der synode verstrekt en alzoo behoeft uw commissie den inhoud niet nog eens kort weer te geven. Wel zullen de zaken, waarover het handelt, inzonderheid met het oog op de voorstellen, die aan 't slot worden gedaan, moeten worden genoemd en de beredeneerde motiveering van de voorstellen, die er bij gevoegd worden, worden gememoreerd.

Alvorens den zakelijken inhoud na te gaan wil de commissie even de aandacht vestigen op punt 1 van het rapport, waarin melding gemaakt wordt van de wijziging, die in het college van deputaten heeft plaatsgehad en dan uit dit gedeelte naar voren brengen den zin: „en voorts door het overlijden van ds J. G. Meynen te Baarn”. De commissie houdt er zich van verzekerd, dat heel de synode zich aansluit bij wat daarop volgt: „Wij gedenken met dank aan God wat hij ons in dezen trouwen broeder sinds 1923 voor de verzorging der emeriti predikanten en der predikants-weduwen heeft willen schenken”.

Nu komende aan den zakelijken inhoud van het rapport meent de commissie, dat de synode wel met voldoening uit het rapport zal hebben vernomen, dat de particuliere synode van Friesland (N.G.) de overeenkomst, op de vorige synode inzake het steunbieden vastgesteld, trouw heeft nageleefd en zulks eveneens ten aanzien van het verzoek dier synode aan de particuliere synode van Overijssel, al werd aan dat verzoek door haar niet voor 100 % voldaan.

Betreffende de jaarlijksche begrooting deelen deputaten mee, dat zij gehoord de bezwaren van Overijssel tegen een tot nu toe gevolgde praktijk (zie het rapport der deputaten) op voorstel van ds H. Meulink, een der deputaten, hebben besloten nieuwe pensioengevallen, die na 1 Juli effectief worden, maar waartoe door kerkeraad en classis reeds is besloten in de begrooting op te nemen, met dien verstande echter, dat de uiterste datum van ingang zal zijn 30 September.

Inzake de steunaanvragen, in het rapport genoemd, deelen de deputaten mee dat zij bij de behandeling daarvan:

1° weder rekening hebben gehouden eenerzijds met de totaalsommen welke voor artikel XIII K.O. noodig waren in de onderscheidene synodale ressorten en anderzijds met de draagkracht der ressorten. (Een overzicht dient ter verduidelijking);

2° dat zij daarbij hebben geoordeeld over heel de linie 20 % van de oorspronkelijk vastgestelde pensioenen te moeten aftrekken;

3° dat daartegen bij geen enkele particuliere synode bezwaar bestond;

4° dat een verlaging van meer dan 20 % door deputaten niet in overweging behoefde te worden genomen.

Naar de meening van de commissie kan van deze laatste twee mededeelingen met dankbaarheid kennis worden genomen.

Ten aanzien van de daareven genoemde materie (aftrek van 20 % van alle pensioenen) stellen de deputaten voor een korte aanvulling aan te brengen aan artikel 191 sub b 1° van de Acta der vorige synode. In dit artikel is sprake van de regeling der noodzakelijk geworden verlaging der pensioenen naar den maatstaf der thans geldende diensttraktementen. Nu is het volgens het rapport voorgekomen, dat het diensttraktement meer dan 20 % werd verlaagd. Daardoor zou het pensioen in een gemeente, waar dit gebeurde, voor een door haar vroeger geëmeriteerden dienaar des Woords ook met meer dan 20 % kunnen worden verlaagd. Deputaten achten dit niet billijk, ook, omdat de daling dier traktementen naar hun oordeel niet altijd uitsluitend is toe te schrijven aan daling der inkomsten. Zij meenen, dat in zulke gevallen een korting van maximaal 20 % behoort te worden toegepast. Zij stellen daarom aan de synode voor aan artikel 191 sub b 1° Acta 1933 toe te voegen: „met dien verstande, dat deze daling niet verder zal gaan dan 20 %”.

De commissie, de rechtmatigheid van dit oordeel niet kunnende ontkennen, adviseert de synode dienovereenkomstig te besluiten.

Met betrekking tot de uitkeering, die aan de hulpbehoevende particuliere synoden werd gegeven zegt het rapport, dat deze uitkeering moest blijven beneden de toegezegde bedragen. De cijfers daarvan zijn te vinden in het overgelegde rapport.

Voorts deelen de deputaten mee, dat zij gevolg gevende aan de opdracht der vorige synode, de bij de N.V. Kasvereniging te Amsterdam opgenomen gelden, die met de verschuldigde rente een bedrag uitmaakten van f 7.754.77 hebben terugbetaald.

Aan 't slot van hun rapport verwijzen zij, voor wat aangaat de aantekening van de ontvangsten en uitgaven over de jaren 1933 tot en met 1936 naar het finantieel rapport (Bijlage I) en naar het kasboek.

Uw commissie heeft twee broeders verzocht het finantieele rapport met de boeken en bescheiden van den penningmeester na te zien en te controleeren. Voor zoover het bezit aangaat, hebben deze broeders inzage ontvangen van het verslag van ds E. Schouten van Amersfoort en ds A. Scheele te Kapelle Biezeling (zie bijlage II van het rapport). De bedoelde broeders hebben gerapporteerd, dat zij alles in orde hebben bevonden en namens commissie II de boeken van den penningmeester voor accoord hebben geteekend.

De commissie stelt aan de synode voor al deze finantieele handelingen goed te keuren en deputaten van hun finantieel beheer te dechargeeren.

Een groot deel van het rapport handelt over de vraag, reeds kort na de laatstgehouden generale synode op de classis Amsterdam aan de orde gesteld, of het geen aanbeveling verdient, te breken met de tegenwoordig gevolgde wijze van pensioenverzekering, zooals deze door alle particuliere synoden, met uitzondering van Friesland (N.G.) en de kerk van Amsterdam is aanvaard. Deze vraag kwam van de kerk van Amsterdam-Zuid. Motief was de vrees, dat de last voor de kerken in de toekomst te zwaar zou worden en dat het met de uitkeering der toegezegde pensioenen op een débacle zou moeten uitloopen. De kerk van Amsterdam-Zuid deed de vraag of het geen overweging verdiende het omslagstelsel vaarwel te zeggen en zich aan te sluiten bij een levensverzekering-maatschappij. De deputaten kwamen met deze vraag in kennis en hebben gemeend aan deze quaestie volle aandacht te moeten schenken. De classis Amsterdam, die weer op de hoogte kwam met de aandacht der deputaten ad artikel XIII aan deze zaak, liet haar toen rusten en zoo komt hier langs den weg van een kerk, over een classis, en verder door wisselverplaatsing over deputaten artikel XIII de behandeling van de vraag „fondsvorming of omslagstelsel” ter synodale tafel.

De vraag is toen door deputaten wat algemeener gesteld, omdat behalve door aansluiting bij een levensverzekering-maatschappij ook een andere wijze van pensioenverzekering denkbaar was n.l. door de oprichting van een kerkelijk pensioenfonds.

Deputaten hebben deze quaestie ernstig onderzocht en zich daarbij laten voorlichten door enkele levensverzekering-maatschappijen, in het rapport vermeld, waarvan zij de memories met beschouwingen, berekeningen en adviezen als bijlagen hebben toegevoegd aan hun rapport.

Op grond van de gegevens, die zij van deskundige zijde hebben gevraagd en ontvangen, alsmede van mogelijk intredende onstabiliteit in het muntwezen kwamen deputaten tot het practische oordeel, dat zij hebben uitgedrukt in de woorden „non possumus”.

En onder dit oordeel kwam ook te vallen de oprichting van een kerkelijk pensioenfonds, omdat daartegen, behalve de bezwaren tegen aansluiting bij een levensverzekering-maatschappij, nog andere bezwaren gelden, die in het rapport worden genoemd.

De commissie, kennis genomen hebbende van de bemoeiingen der deputaten te dezer zake en van de motieven, die hen tot het uitspreken van een „non possumus” brachten, meent zich bij het oordeel der deputaten te moeten aansluiten en adviseert de synode reeds om de materiele bezwaren, dus afgezien van principieele bezwaren, die ook terloops even worden aangeduid, de gestelde vraag: „fondsvorming of omslagstelsel” niet verder te overwegen en te blijven bij de thans gevolgde wijze van saambrengen der pensioengelden, gelijk de kerken die hebben in haar beproefde omslagstelsel.

De deputaten verkeerden verder in de gelukkige omstandigheid, dat zij ten gunste van dit omslagstelsel nog memories en adviezen ontvingen van twee broeders, leden der gereformeerde kerk van Amsterdam, die mede als deskundigen op dit terrein mogen worden aangemerkt. Bedoelde broeders zetten de bezwaren uiteen tegen de aansluiting bij een levensverzekering-maatschappij en tegen de

vorming van een eigen fonds en bevelen het omslagstelsel aan. Wat zij ter aanbeveling van het omslagstelsel schrijven wordt in het rapport vermeld.

Naar het oordeel dezer deskundigen behoeft het omslagstelsel heel niet op een débacle uit te loopen. Al kunnen zij niet ontkennen, dat het hoogtepunt nog niet is bereikt, toch meenen zij, dat de geschiedenis der kerken geleerd heeft, dat er voor groote ongerustheid geen reden is. Wel achten zij het noodig, dat het omslagstelsel over een zoo groot mogelijk territorium wordt uitgebreid, omdat daardoor de verplichtingen gelijkmatiger kunnen worden verdeeld. Dat stelsel zal, naar hun oordeel het grootst nuttige effect verkrijgen als het draagvlak zoo groot mogelijk wordt gemaakt. En zoo pleiten zij feitelijk voor een landelijk omslagstelsel. In de memorie wordt nog, voor mogelijke kerkrechtelijke bezwaren, die zouden kunnen rijzen, verwezen naar het rapport van de commissie-Rutgers, uitgebracht op de synode van 1905 en naar dat van de commissie-Kuyper, uitgebracht op de synode van 1923.

In de memorie van de twee bovenbedoelde broeders wordt geadviseerd als grondslag van zulk een landelijk omslagstelsel te aanvaarden de traktementen van de dienstdoende predikanten.

Zij geven dan nog enkele richtlijnen aan en op grond van dit alles geven de deputaten aan de synode in overweging:

a. de kerken te ontraden, zoowel aansluiting bij een levensverzekering-maatschappij, als de vorming van een gemeenschappelijk pensioenfonds;

b. de kerken te adviseeren de tot het eigen synodale ressort beperkte samenwerking uit te breiden en zoo mogelijk landelijk te maken;

c. uit te spreken dat, bij 't in overeenstemming brengen van een vroeger toegekend pensioen met het tegenwoordige tractement de vermindering maximaal op 20% valt te stellen.

De commissie kan met het onder a voorgestelde, n.l. de kerken te ontraden enz. wel meegaan en stelt de synode voor instemming te betuigen met de gedachte der deputaten, dat aansluiting bij een levensverzekering-maatschappij of de vorming van een eigen kerkelijk fonds niet gewenscht en niet doenlijk is.

Inzake b de kerken te adviseeren enz., oordeelt de commissie dat er feitelijk reeds een zoodanige samenwerking is, zij het niet in den vorm, zooals dit in het voorstel wordt bedoeld. Zij meent, dat de wijze van samenwerking, gelijk die nu bestaat, voor de kerken beter is, zij het al niet om finantiele redenen, dan toch uit andere oorzaak. Het element van hulpverlening blijft immers beter bewaard en de commissie is van meening, dat dit element ook niet moet worden weggenomen. Verder wijst zij er op, dat deze quaestie ook op de synode van Arnhem 1930 is behandeld, op voorstel van de particuliere synode van Noord-Holland. Toen heeft de synode een beslissing genomen in afwijzenden zin en de commissie meent dat deze beslissing juist geacht moet worden. De rapporteur van de commissie, die toen te dezer zake advies had uit te brengen aan de synode, noemde verandering in de wijze van samenwerking overbodig, aangezien in deze zaak door de generale synode van Utrecht 1923 door haar besluit inzake de zoogenaamde onderlinge verzekering, reeds is voorzien. Bovendien is naar de gedachte van de commissie die nu advies heeft uit te brengen, het vraagstuk van de samenwerking allereerst een zaak van de kerken onderling en niet in dien zin van de generale synode, dat zij er zich anders mee behoort te bemoeien, dan alleen in zooverre zij er voor heeft te waken, dat in die samenwerking niets insluipt, dat principieel onaanvaardbaar moet worden geacht.

De commissie adviseert daarom aan de synode inzake dit punt te besluiten niet in te gaan op het voorstel der deputaten.

Wat het derde voorstel der deputaten betreft, n.l. c. uit te spreken, dat bij 't in overeenstemming brengen enz. adviseert de commissie het voorstel van de deputaten aldus te wijzigen: de uitspraak van Middelburg 1933, Acta artikel 191 sub b 1°, aldus aan te vullen, dat bij het in overeenstemming brengen van een vroeger toegekend pensioen met het tegenwoordig tractement de vermindering maximaal op 20% valt te stellen.

Toegekomen aan de door de deputaten voorgestelde herziening van de percentagecijfers stelt de commissie aan de synode voor de voorgestelde wijzigingen in deze cijfers goed te keuren, doch zoo, dat met 't oog op de regeling, die met de classis Batavia nog tot een oplossing moet worden gebracht, het percentage voor die classis gesteld wordt op 1% en het percentage van Friesland (Z.G.) en Oost-Friesland en Bentheim wordt verminderd met $\frac{1}{2}$ %.

Wat ten slotte de classis Batavia betreft deelt het rapport der deputaten mee, dat aan de opdracht hun verstrekt in 1933 door hen is voldaan. De wijze waarop dit is geschied wordt door hen in den breede uiteengezet. Nu is in-

tusschen van de classis Batavia weer een voorstel bij de synode ingekomen, op het agendum te vinden onder F 9, waardoor naar het oordeel der commissie opnieuw overleg met Batavia noodig zal zijn. De commissie stelt daarom aan de synode voor den nieuw te benoemen deputaten ad artikel XIII K.O. op te dragen, de regeling ten aanzien van artikel XIII K.O. in de classis Batavia met die classis door correspondentie en mogelijke samenspreking tot een oplossing te brengen, doch alzoo, dat de werking van die regeling, mits deze niet in strijd is met de geldende regelen, niet behoeft te wachten tot de volgende synode.

Uw commissie stelt de synode voor te besluiten [volgt in artikel 214].

J. DE VRIES, *rapporteur*.

**BIJLAGE XLVII. RAPPORT omtrent een verzoek om revisie van een
Art. 216. besluit der synode van Middelburg 1933 (agen-
dum F 3).**

In handen van uw commissie is gesteld F 3 behelzende een verzoek van de particuliere synode van Overijssel om revisie van het besluit der generale synode van Middelburg 1933, Acta artikel 185.

Uw commissie kennis genomen hebbende van het verzoek van de particuliere synode van Overijssel om revisie van het besluit der generale synode van 1933 inzake het niet-brengen van het pensioen van ds E. Prinsen op de begroting van 1933—1934 (artikel 185 der Acta) welk verzoek inzonderheid gedaan is op grond van de mededeeling van ds H. Meulink, generaal deputaat ad artikel XIII voor de particuliere synode van Overijssel, dat soortgelijke gevallen als van ds E. Prinsen sinds 1923 niet waren voorgekomen,

van oordeel, dat zij feitelijk alleen had te onderzoeken of de mededeeling van ds Meulink juist is,

voorts tot de overtuiging gekomen zijnde, dat de juistheid van die mededeeling ontkend moet worden en wel op grond van een daartegenover staande mededeeling van ds A. Schweitzer, die door verklaringen van andere deputaten bevestigd wordt, in welke laatste mededeeling hij de verzekering gaf, dat zulke gevallen sinds 1923 meer dan eens zijn voorgekomen.

stelt aan de synode voor aan het verzoek van de particuliere synode van Overijssel om revisie van het besluit der generale synode 1933 artikel 185 niet te voldoen en te besluiten [volgt in artikel 216].

J. DE VRIES, *rapporteur*.

**BIJLAGE XLVIII. RAPPORT inzake een bezwaar van de classis
Art. 225. Stadskanaal tegen een besluit van de parti-
culiere synode van Groningen over de uitvoe-
ring van artikel XIII K.O. (agendum F 6).**

In handen van uw commissie werd gesteld een schrijven van de classis Stadskanaal, voorkomend op het agendum onder letter F, nummer 6. In dit schrijven wordt bezwaar gemaakt tegen de regeling van de onderlinge samenwerking voor de uitvoering van artikel XIII K.O. in het ressort der particuliere synode van Groningen, met name tegen de bepaling, dat „de aanslag der classes wordt bepaald naar de som der tractementen in die classes”. De classis acht deze regeling onbillijk en in strijd met de bepalingen der generale synoden, met name met die van 1923 (Acta artikel 186 3 f), waarin, bij aanvaarding van de gedachte der zoogenaamde onderlinge verzekering, als conditie wordt gesteld, dat voorkomen worde, dat kleinere en zwakkere kerken te zwaar belast worden. Waar herhaalde pogingen, om een wijziging van deze regeling te

verkrijgen, schipbreuk hebben geleden en ook dit jaar nog een voorstel, om te komen tot een zoodanige verandering, dat de aanslag der classes voortaan bepaald wordt naar de draagkracht, afgewezen werd, ja zelfs eerlang een verscherping van het vigeerende stelsel tegemoet gezien moet worden, ziet de classis Stadskanaal met haar vele zwakke kerken geen anderen weg, dan een beroep op uw vergadering, met het verzoek, te willen uitspreken, dat de genoemde regeling in strijd is met de bepaling der generale synode van 1923 (Acta artikel 186 3 f), wjl zij te zware belasting van kleinere en zwakkere kerken bewerkt.

Uw commissie acht geen voldoende grond aanwezig om uw vergadering te adviseeren aan het verzoek van de classis Stadskanaal te voldoen, omdat het bezwaarschrift in gebreke blijft aan te toonen, dat als gevolg van de huidige regeling in de provincie Groningen de kleine en zwakke kerken metterdaad te zwaar worden belast. De classis noemt de regeling wel onbillijk, maar laat na, haar onbillijkheid aan te toonen. Ook wijst zij er op, dat een aantal kerken binnen haar ressort hulpbehoevend zijn en eenige andere zich maar juist kunnen redden, doch dit zegt naar het oordeel van uw commissie niets aangaande de juistheid van het ingebrachte bezwaar.

Uw commissie heeft derhalve de eer uw vergadering voor te stellen: [volgt in artikel 225].

A. J. BOUMA, *rapporteur*.

BIJLAGE XLIX.
Art. 226.

RAPPORT over een schrijven van ds H. Brinkman te Harmelen inzake de bepalingen naar artikel XIII K.O., gemaakt door de generale synode van Middelburg 1933 (agendum F 8).

In handen van uw commissie werd gesteld een schrijven van ds H. Brinkman te Harmelen, voorkomende op het agendum onder letter F nummer 8.

Dit schrijven betreft het besluit van de generale synode van Middelburg 1933, Acta artikel 191 a en b ¹⁰, waarin uitgesproken wordt:

a. dat de tegenwoordige economische crisis een aanmerkelijke verlaging ook van de tegenwoordige pensioenen, hoe droef dit ook zij, wel noodzakelijk maakt of zal maken;

b. maar dat bij deze verlaging dan het volgende in acht genomen dient te worden:

¹⁰ dat de pensioenen niet dalen beneden hetgeen verkregen wordt, wanneer ze volgens de vastgestelde regeling worden berekend naar de thans geldige diensttraktementen;...

Ds Brinkman vat deze bepalingen op als een advies aan de kerken, dat het pensioen zich zal aansluiten bij het diensttraktement. Hij vreest, dat hieruit groote moeilijkheden kunnen ontstaan. Een gemeente b.v., die na de emeriteering van haar dienaar des Woords een candidaat beroept op een traktement, dat vele honderden guldens lager is, dan dat, wat de dienaar des Woords ten tijde van zijn emeriteering genoot, zou van deze uitspraak gebruik kunnen maken om te komen tot een verlaging van het emeritaats-geld, die met alle recht en billijkheid spot. De schrijver verzoekt dan ook de synode in de genoemde uitspraak een restrictie aan te brengen, waardoor deze mogelijkheid afgesneden wordt.

Uw commissie meent in het midden te moeten laten, of metterdaad in de uitspraak van Middelburg zulk een nauw verband gelegd wordt tusschen het pensioen en het thans geldige diensttraktement, als ds Brinkman onderstelt. Voor het geval echter, dat werkelijk met deze bepalingen in de hand een verlaging zou worden toegepast, die de perken te buiten gaat, kan verwezen worden naar de uitspraak van déze synode, gedaan op voorstel van de deputaten ad artikel XIII K.O., „dat, bij 't in overeenstemming brengen van een vroeger toegekend pensioen met het tegenwoordige traktement, de vermindering maximaal valt te stellen op 20 %”.

Uw commissie heeft derhalve de eer u de volgende conclusie voor te stellen: [volgt in artikel 226].

A. J. BOUMA, *rapporteur*.

BIJLAGE L.
Art. 227.

RAPPORT inzake het voorstel van de gereformeerde kerk te Vianen, betreffende de regeling van de kerkelijke examens (agendum K i).

In handen van uw commissie werd gesteld een schrijven van den kerkeraad van Vianen, voorkomende op het agendum onder letter K i.

De kerkeraad is niet voldaan over de tegenwoordige regeling van de kerkelijke examens. Hij wijst daartoe op het volgende:

1° de kerkelijke examens zijn in vele opzichten een noodelooze herhaling van het candidaats-examen. Vreemd doet deze herhaling aan, temeer daar onze kerken in verband staan met de theologische faculteit der Vrije Universiteit en de Theologische School zelfs de eigen school der kerken is;

2° de kerkelijke examens worden te veel wetenschappelijk opgezet, o. a. doordat uitlegging van de Heilige Schrift gevraagd wordt naar den grondtekst en onderzoek gedaan wordt naar de kennis der leerstellige godgeleerdheid. Dat lijkt hem niet in overeenstemming met het karakter van onze kerkelijke vergaderingen. De broeders opzieners zijn in den regel niet wetenschappelijk gevormd en kunnen zich dus moeilijk een oordeel vormen;

3° het onderzoek in de leerstellige godgeleerdheid heeft gewoonlijk alleen dan een vlot verloop, wanneer examinator en examinandus zich strikt houden aan één en dezelfde dogmatiek;

4° in de jaren, die zich groepeeren om de synode van Dordt werd niet gedacht aan dubbele examens, door school en kerk na elkander af te nemen. Men werd of door de professoren, of door de classis geëxamineerd. „De gedachte van een dubbel examen werd en door de kerkelijken en door de professoren als dwaasheid beschouwd”, gelijk opgemerkt wordt door dr H. H. Kuyper in „de Opvoeding tot den dienst des Woords bij de gereformeerden” (‘s Gravenhage 1891). Blz. 516, cf. blz. 511—522.

Op grond van dit alles wendt hij zich tot uw vergadering met het volgende voorstel:

De generale synode der gereformeerde kerken onderzoeken, eventueel door middel van deputaten, die op een volgende synode rapport hebben uit te brengen, of het niet mogelijk is de kerkelijke examens in dier voege te wijzigen, dat de genoemde bezwaren geheel of gedeeltelijk weggenomen worden en kome bij geleken mogelijkheid van verandering met een nieuwe regeling.

Uw commissie meent allereerst te mogen constateeren, dat de kerkeraad van Vianen niet verlangt: *afschaffing* van de kerkelijke examens. Wel is waar zou het eerste van de genoemde bezwaren de gedachte daaraan kunnen wekken, doch het voorstel spreekt slechts van *wijziging* van de kerkelijke examens.

Zij acht voorts de bezwaren van Vianen, zoo al niet geheel uit de lucht gegrepen, dan toch niet in die mate gewichtig, dat zij een ingrijpende wijziging zouden kunnen motiveeren. Het is waar, de kerkelijke examens loopen in hoofdzaak over dezelfde vakken als het candidaats-examen, doch het maakt een groot verschil, dat de eerste afgenomen worden door de kerken en het tweede door de school. Ook het *doel* is verschillend. En al draagt het kerkelijk examen een min of meer wetenschappelijk karakter, o. a. doordat onderzoek gedaan wordt naar de kennis van de grondtalen, dit mag allermint als een nadeel worden beschouwd. De kerken hebben er recht op, zich ervan te vergewissen, dat haar aanstaande predikanten in staat zijn, de Heilige Schrift naar den grondtekst te exegetiseeren en grondig studie gemaakt hebben van de dogmatiek, al moet dan, zooals van zelf spreekt, vermeden worden, dat het examen verloopt in streng-wetenschappelijke details en ver-doorgevoerde onderscheidingen, en al zal het er, bijv. bij de exegese, vooral om te doen moeten zijn, dat de candidaat den zin der Schrift weergeeft, en bij de leerstellige godgeleerdheid, dat hij toont niet maar een enkelen locus tot in de finesses, doch de geheele stof voldoende te beheerschen en er over te kunnen spreken in bewoordingen, die ook voor ouderlingen verstaanbaar zijn. En wanneer ook met dat laatste gerekend wordt, zullen die ouderlingen in den regel ook wel in staat zijn, zich een oordeel te vormen, gelijk de practijk bewijst. Ook mag hierbij niet vergeten worden de beteekenisvolle plaats, die de preek van den candidaat in het kerkelijke examen heeft, en de uitnemende gelegenheid, die vele vakken bieden, om zich nauw aan te sluiten aan de practijk van het kerkelijke leven.

En wat nu voorts de moeilijkheden betreft inzake het vak der leerstellige godgeleerdheid, n.l. dat dit gedeelte van het examen alleen dan een vlot verloop zou hebben, wanneer examinator en examinandus zich strikt houden aan één

en dezelfde dogmatiek, deze moeilijkheden zijn meestal niet van ernstigen aard. In de praktijk blijken beide, de examinerator en de candidaat, vaak over een bewonderenswaardig aanpassingsvermogen te beschikken en zoo dit niet of in mindere mate aanwezig is, wordt toch gewoonlijk bij de beoordeeling van het examen met dit verschil rekening gehouden. Geheel te ondervangen is dit bezwaar niet, dan alleen door *afschaffing* van de kerkelijke examens, doch dat vraagt Vianen niet.

En wat nu eindelijk het beroep op de historie betreft, de kerkeraad van Vianen geeft zelf in zijn schrijven toe, dat een dergelijk beroep niet beslissend is. En dat is hier te minder het geval, omdat het door hem aangevoerde citaat alleen zou kunnen dienen ter adstrueering van een pleidooi voor afschaffing van de *dubbele* examens, maar zulk een pleidooi voert de kerkeraad hier blijkens zijn voorstel niet. En in dezelfde paragraaf, waaruit hij citeert, wordt beschreven, hoe juist in den tijd, waarnaar hij verwijst, door de kerk een harde strijd gestreden is, om zelf de examens in handen te krijgen. In den gedachtengang van den kerkeraad zou dit weer kunnen dienen als een argument voor het doen vervallen van het *academisch* examen, maar dit zal ook wel niet in de bedoeling liggen.

Op grond van bovenstaande overwegingen is uw commissie van oordeel, dat er geen aanleiding is, uw vergadering te adviseeren, tot een wijziging van de bestaande regeling over te gaan en dat de genoemde bezwaren, tot hun juiste proporties teruggebracht, grootendeels kunnen ondervangen worden, wanneer genoegzaam rekening gehouden wordt met het karakter der kerkelijke examens.

Zij heeft derhalve de eer u voor te stellen: [volgt in artikel 227].

A. J. BOUMA, *rapporteur*.

BIJLAGE LI.
Art. 230.

RAPPORT inzake het voorstel van deputaten voor de zending tot herziening van artikel XIX der Zendingsorde (agendum S 1 Zendingsrapport 3, 3 en 12, 1).

Volgens artikel XIX der Zendingsorde moet door den missionairen dienaar des Woords vóór de institueering van een inlandsche gemeente o.m. behalve het advies van de Afzonderlijke Vergadering van dienaren des Woords ook het advies van den kerkeraad of de kerkeraden van de op zijn zendingsterrein geïnstitueerde kerk of kerken gevraagd worden.

Waren er, toen dit artikel werd vastgesteld, nog geen classes van Javaansche kerken, thans komen al de geïnstitueerde inlandsche kerken op Midden-Java in 6 classes samen. In de lijn van deze gezegende uitbreiding ligt het, dat bij nieuwe institueering niet langer het advies van afzonderlijke kerkeraden, maar dat van de kerken, in meerdere vergadering bijeen, wordt gevraagd.

Uw commissie is van oordeel, dat aan hetgeen volgens mededeeling van ds Keuchenius aan de kerk van Utrecht reeds praktijk is geworden, officiële sanctie moet worden gegeven.

Geheel in overeenstemming met de gedachte van de deputaten voor de zending stelt daarom uw commissie voor: [volgt in artikel 230].

G. M. DEN HARTOGH, *rapporteur*.

BIJLAGE LII.
Art. 246.

RAPPORT inzake het voorstel der classis Leeuwarden omtrent diaconale verzorging (agendum K f 2).

In het voorstel inzake diaconale verzorging (agendum K f 2) — in handen van commissie V gesteld voor advies — gaat de classis Leeuwarden ervan uit, dat het beginsel, dat de kerken zelf de roeping hebben haar hulpbehoevende

leden te verzorgen gehandhaafd blijft. Zij laat als overweging gelden, dat de strikte vervulling van deze roeping bij den tegenwoordigen crisistijd bijzonder bemoeilijkt wordt door het feit, dat de leden onzer kerken gedwongen zijn om voor tweeërlei armenzorg bij te dragen, doordat de overheid uit belastinggelden de burgerlijke armenzorg subsidieert. En zij komt zoo tot het verzoek aan de generale synode om te overwegen, op welke wijze hieraan een eind kan worden gemaakt.

Zonder twijfel wordt hiermee een vraagpunt aan de orde gesteld, dat vooral in den tegenwoordigen tijd alle aandacht verdient. Naar de meening van uw commissie kan dat veilig gezegd worden, ook al ontbreekt dan bij het stuk, dat door de classis Leeuwarden op uw tafel werd gedeponereerd, elke nadere toelichting wat betreft de urgentie van deze zaak. Om die urgentie te ontkennen zou men wel volslagen vreemdheid moeten wezen op het terrein van de armverzorging en moedwillig het oog moeten sluiten voor de velerlei moeilijkheden, waarmede op dit terrein gekampt wordt.

Almeer wordt het vraagstuk der verhouding van kerkelijke en burgerlijke armenzorg nijpend. Dat vraagstuk is — naar uw commissie met nadruk wil voorop zetten — tenvolle van principiëlen aard en als zoodanig aan de orde, afgezien van den noodtoestand waarin vele kerken allengs met haar diaconale armverzorging schijnen te geraken. Maar het kan niet ontkend worden, dat het tegenwoordig ook almeer een finantieel aspect verkrijgt, dat zich onloochenbaar in al scherper lijnen afteekent.

Uit het voorstel van de classis Leeuwarden, gelijk het op uw tafel ligt, valt wel op te maken, dat het juist dat laatste is, wat haar tot haar besluit bracht. Bij nadere informatie is dat uw commissie nog te meer duidelijk geworden. Zij heeft er kennis van gekregen, hoe in dit opzicht nog veel krasser taal werd gesproken in het voorstel, gelijk het oorspronkelijk ter classicale vergadering werd gebracht door een voor deze materie benoemde commissie. Ook de sinds begin Augustus in het gereformeerd kerkblad van Leeuwarden loopende artikelenreeks van de hand van dr W. A. van Es, die voorzitter-rapporteur was van bedoelde classicale commissie, legt daarvan getuigenis af. Hiermee wordt allerminst gezegd, dat door de classicale commissie en in de bewuste artikelenreeks niet gepoogd zou zijn de zaak principieel te behandelen. Maar feit is, dat toch met name vanuit het finantieele gezichtspunt de kwestie aan de orde wordt gesteld, hetgeen zich ook licht laat verklaren, daar de benoeming van bedoelde classicale commissie en de aan haar gegeven opdracht plaats vond naar aanleiding van moeilijkheden van finantieelen aard bij de armverzorging in de kerken van het classicaal ressort.

Het komt uw commissie voor, dat het ook onmogelijk zal zijn het principieele en het finantieele bij dit vraagstuk volkomen van elkander te scheiden. Het mag al niet zonder bedenking zijn, wanneer bij het benaderen van dit vraagstuk overwegingen van finantieelen aard domineeren, omdat zodoende allicht het principieel toelaatbare gemeten en gepast wordt naar het practisch-mogelijke — anderszijds mag niet uit het oog worden verloren, dat wie wegzwerft in wazige verten van onwezenlijk idealisme in zijn grauwe theorie elk contact met de nuchtere werkelijkheid verliest. Het is volkomen waar, dat de diaconale armverzorging meer is dan een kwestie van cijfers en geldsommen — het is een zaak van geloofsgehoorzaamheid en geloofsvertrouwen, waarbij nooit door het berekenen van de uitkomst het „ziende in het gebod” aan devaluatie mag worden prijsgegeven. Maar het is evenzeer waar, dat tot geen enkele behoeftige broeder of zuster, die zich tot de diaconie wendt om steun, zou kunnen of mogen gezegd worden: „Ga heen en word warm van ons onwezenlijk idealisme”.

Uw commissie meent een en ander met bijzonderen nadruk te moeten zeggen, om zodoende eenerzijds te voorkomen, dat het voorstel van de classis Leeuwarden bij u geen gunstig onthaal zou vinden, omdat het het vraagstuk der verhouding van kerkelijke en burgerlijke armenzorg van den finantieelen kant benadert en aan de andere zijde toch van meet af goed te doen uitkomen, dat het gewenscht is het in veel ruimeren zin te nemen dan in het voorstel der classis Leeuwarden ligt uitgedrukt.

Maar zoo nu genomen, herhaalt uw commissie hetgeen reeds in het begin gezegd werd. Naar haar meening mag dit vraagstuk inderdaad urgent heeten. En principieel en finantieel.

Principieel — immers op het terrein der armenzorg teekenen zich de grenslijnen al flauwer af. Het kan moeilijk ontkend worden, dat — althans voor het besef van wie niet volop insider is en op de hoogte met de in allerlei regelingen vastgelegde formeele onderscheidingen — nauwelijks meer te onderscheiden valt

tusschen wat de overheid doet aan armenzorg in den eigenlijken zin van het woord en den socialen steun, die door haar verleend wordt tot leniging van den crisismood. Nog minder scherp welhaast teekent zich voor het besef der menschen af het onderscheid tusschen hetgeen wordt uitgekeerd aan de crisiswerkloozen en hetgeen gegeven wordt aan wat men dan tegenwoordig wel noemt de „crisis-armen”. Onmiskenbaar valt te constateeren, dat vrij algemeen de neiging bestaat om al wat de overheid doet aan hulpverleening voor behoeftigen over één kam te scheren en het alles te beschouwen als een sociaal recht, dat men kan laten gelden. Al naar gelang die gedachte meer wortel schiet, kan het ook niet uitblijven, of de invloed daarvan doet zich krachtig gelden op de beschouwing, die menigeen heeft van en de houding, die hij aanneemt tegenover de diaconale armverzorging. Zoo gaat men, of een soortgelijk recht fingeeren ten aanzien van den steun, dien diakenen bieden, waarmede in het wezen der zaak het diaconale werk als dienst der barmhartigheid van den Zich over Zijn armen ontfermenden Hoogepriester Christus miskend wordt. Of men vraagt liever zijn „recht” van de overheid dan een „gunst” van de diaconie en veracht daarmee feitelijk de diaconale verzorging als oneervol en onteerend en smaadt daarmee al evenzeer den Hoogepriester onzer belijdenis. Nu kan op het oogenblik nog wel blijven rusten de vraag, in hoever de overheid zelf dergelijke verkeerde meeningen voedt door de wijze, waarop zij de armenzorg en de steunverleening doet uitvoeren. Ook is het nu nog niet noodig er op in te gaan, of niet sommige of misschien zelfs vele diaconieën voor haar deel het mede in de hand werken door armen, die feitelijk voor haar rekening komen, maar al te gauw te laten gaan op den weg naar de overheid of althans door hen niet met klem daarvan af te manen en af te houden. Het is uw commissie voldoende op een en ander gewezen te hebben om daarmede de urgentie van het vraagstuk van de verhouding van kerkelijke en burgerlijke armenzorg te adstrueeren en u te doordringen van de noodzakelijkheid, dat het principieel gezien wordt.

En ook finantieel wordt het ongetwijfeld almeer urgent. Wat de classis Leeuwarden in haar overweging uitspreekt, dat de strikte vervulling der diaconale roeping bij den tegenwoordigen crisismood bijzonder bemoeilijkt wordt door het feit, dat de leden onzer kerken gedwongen zijn om voor tweeërlei armenzorg bij te dragen, doordat de overheid uit belastinggelden de burgerlijke armenzorg subsidieert, valt moeilijk te weerspreken. Het is een ieder bekend, welke ontzaglijke sommen de burgerlijke armenzorg verslindt. Voor hun deel vinden de leden onzer kerken het voor de volle honderd procent op hun belastingbiljet. En nu mag men al niet terstond — gelijk sommigen doen — hier van een „misstand” of sterker nog van een „voelbare ongerechtigheid” willen spreken — uw commissie zou dergelijke kwalificatie niet voor haar rekening willen nemen — desniettemin kan niet ontkend worden, dat wat de slokop der burgerlijke armenzorg ook van de leden onzer kerken via het belastingbiljet neemt niet zonder invloed blijft op de voorziening in de behoeften der kerkelijke armverzorging. Het mag dan al niet bij wie goed weet te onderscheiden de offervaardigheid schaden, wel doet het vanzelf afbreuk aan de draagkracht. Wat wonder dat zoo de vraag opkomt, die door de classis Leeuwarden u ter overweging wordt voorgelegd, op welke wijze hieraan een eind kan worden gemaakt.

Uw commissie meent met het vorenstaande wel genoeg gezegd te hebben ten aanzien van de urgentie van dit vraagstuk, nu genomen in den meer ruimen zin, gelijk hierboven aangeduid. Zij is er van overtuigd, dat nadere bezinning over de vraag van de verhouding der burgerlijke en kerkelijke armenzorg zoowel principieel als finantieel dringend geboden is en acht het een feit van beteekenis, dat dit vraagstuk door het voorstel van de classis Leeuwarden in den kerkelijken weg aan de orde is gesteld. Want wel is het haar niet onbekend, dat allerlei vragen, die hierbij aan de orde komen, in den kring der diakenen op conferenties en in geschriften meer dan eens onder de oogen zijn en worden gezien. Maar hoe hoog ook hetgeen op zulk een conferentie wordt geadviseerd of in zulke geschriften wordt gepubliceerd moet gewaardeerd worden, het mist nu eenmaal de waarde van het kerkelijk-gezaghebbend woord, gelijk uw vergadering het spreken kan.

Intusschen — uw commissie mist den moed om u te adviseeren zulk een woord reeds nu te spreken in deze materie. Daarvoor is het vraagstuk naar haar meening veel te moeilijk. Uw commissie zou zich althans wel bezwaard gevoelen, indien zij tot taak kreeg door haar advies u het gezaghebbende woord in dezen in den mond te leggen. Het komt haar voor dat grondiger bestudeering van en rustiger bezinning over dit vraagstuk noodig is dan in den korten en onrustig-drukken tijd van de zittingen der synode mogelijk is. Bovendien acht zij zich-

zelf niet deskundig genoeg om hierin te adviseeren, iets wat allicht zal moeten gezegd worden voor wat deze materie betreft van elke commissie uit de synode zelf.

Zij wil u daarom adviseeren voor deze zaak een vijftal deputaten te benoemen, onder welke meerderen, die tenvolle ter zake kundig kunnen geacht worden. Daarbij zal dan gedacht moeten worden niet alleen aan diakenen of oud-diakenen maar ook aan broeders, die zoowel op sociaal als op politiek terrein terdege thuis zijn. Dat deze deputaten een verre van gemakkelijke taak zullen krijgen is buiten kijf. Maar even zeker is het, dat de vervulling van die taak voor de practijk der kerkelijke armverzorging juist in dezen tijd van het aller-grootste belang zal kunnen wezen.

Concludeerende adviseert uw commissie u te besluiten: [volgt in artikel 246].

W. H. DEN HOUTING, *rapporteur*.

BIJLAGE LIII.

Art. 247.

RAPPORT inzake het voorstel der particuliere synode van Drenthe betreffende steun voor de diaconale armenzorg (agendum K f 1).

Het voorstel van de particuliere synode van Drenthe (agendum K f 1), in handen van commissie V gesteld voor advies, is tweeledig.

Allereerst bedoelt het de onderlinge steunregeling der kerken voor haar diaconale armenzorg generaal te maken. Ten aanzien hiervan wordt voorgesteld, dat de generale synode besluite:

„1. deputaten te benoemen tot steun van kerken, die hulpbehoevend zijn geworden, wat betreft haar diaconale armenzorg; tot welke deputaten de particuliere synoden zich kunnen wenden, teneinde aan die kerken hulp te verleen, die niet in staat zijn haar eigen armen te verzorgen”.

In de tweede plaats beoogt het voorstel voorziening te treffen in den oogblikkelijken nood der Drentsche kerken. Daartoe wordt voorgesteld, dat de generale synode het besluit neme:

„2. een collecte uit te schrijven ten behoeve van steun van diaconaal hulpbehoevende kerken, met name de kerken in Drenthe, ten einde deze in staat te stellen haar armverzorging overeenkomstig het bevel van Christus te volbrengen.”

Uit de bijgevoegde toelichting is het uw commissie wel duidelijk geworden, dat in het particulier-synodaal ressort van Drenthe — met name in den Zuid Oosthoek der provincie — er inderdaad gesproken moet worden van een noodtoestand inzake de diaconale armenzorg. Verschillende kerken blijken niet in staat te zijn ook maar eenigszins in de nooden en behoeften van haar armen te voorzien. In meerdere kerken moet de armenzorg bijna geheel worden overgelaten aan het Burgerlijk Armbestuur. En wel is in Drenthe de onderlinge steunregeling voor de diaconale armenzorg provinciaal georganiseerd, maar voldoende te voorzien in den nood gaat boven het vermogen der gezamenlijke kerken.

Dat in deze omstandigheden bij de particuliere synode van Drenthe de gedachte is gaan rijpen, die in het eerste deel van het voorstel haar uitdrukking vond, behoeft zeker geen verwondering te baren. Het laat zich licht begrijpen, dat men in Drenthe het oog richt op de finantieel krachtiger kerken in andere provincies. En het valt te waardeeren, dat men van deze kerken in geen anderen weg hulp gaat zoeken dan door de generale synode van Groningen 1927 is aanbevolen als de onderlinge steunregeling ten opzichte van de diaconale armenzorg. Het dient zich zeker als volkomen logisch aan, wanneer gepoogd wordt deze onderlinge steunregeling uit te bouwen en de lijnen, die in het door de generale synode van Groningen met instemming aanbevolen rapport zijn getrokken, verder door te trekken.

De situatie is echter sedert 1927 wel grondig gewijzigd. Mocht nog in 1927 in het genoemde rapport kunnen gezegd worden en dat de noodzakelijkheid van algemeenen steun niet gebleken was (waarbij evenwel uitdrukkelijk een restrictie gemaakt werd voor de Drentsche venen) en dat een hulpaanvraag zich zeker niet verder zou behoeven uit te strekken dan de particuliere synode — noch het een noch het ander kan nu in 1936 herhaald worden.

Het mag wel van algemeene bekendheid geacht worden, dat niet in Drenthe alleen — zij het ook daar in bijzondere mate — de diaconale armenzorg in

menige gemeente in een noodtoestand verkeert. Dit is van dien aard, dat niet alleen menige diaconie voortdurend bedacht is op een tot het uiterste — soms mogelijk wel te ver-gaande — inperking van haar werk, maar dat ook prectisch de onderlinge steunverleening, classicaal en particulier-synodaal, weinig effect sorteert.

Juist bij deze radicaal gewijzigde situatie lijkt het uw commissie bedenkelijk om in te gaan op het eerste deel van het voorstel van Drenthe. De benoeming van deputaten door uw vergadering en het uitbouwen van de regeling der onderlinge steunverleening kan uiteraard op papier gemakkelijk zijn beslag krijgen, maar practisch zou het weinig kunnen beteekenen. Het valt te vreezen, dat de kerken, van welke steun zou moeten gevraagd worden, op zulk een aanvraag afwijzend zouden beschikken. Maar niet alleen, omdat zij zelf voor haar armverzorging reeds overmatig belast zijn, maar vooral ook omdat zoo menige kerk zich voor het diaconale werk in eigen kring meent te moeten beperken tot dat, wat striktgenomen ligt beneden het tenvolle vervullen van de diaconale taak en roeping.

Ook afgezien van het tot hiertoe genoemde zou uw commissie u niet kunnen adviseeren om overeenkomstig het voorstel van Drenthe te besluiten, waar zij meent, dat nog geldt hetgeen in het door de synode van Groningen aanbevolen rapport werd gezegd: „Overigens zou er uit kerkrechtelijk oogpunt geen bezwaar tegen bestaan; dat ook de generale synode hulp verleende. Maar omdat deze slechts eens in de drie jaren samenkomt zou het practisch niet veel resultaat afwerpen. Tenzij de beslissing van de synode werd overgebracht naar haar deputaten”. Maar gelijk in het rapport een en andermaal werd uitgesproken, moet dat laatste ongewenscht worden geacht.

Wat voorts het tweede deel van het voorstel betreft, naar het oordeel van uw commissie moet veel van wat in het voorafgaande naar voren kwam al evenzeer gelden als bezwaar tegen het uitschrijven van een collecte door uw vergadering gelijk de particuliere synode van Drenthe dat zou willen. Toch is de nood van de Drentsche kerken terzake van de armverzorging wel van zulk een bijzonderen aard, dat oogenblikkelijke steun ook van de kerken buiten de provincie ongetwijfeld op zijn plaats zou zijn. Daarom zou uw commissie u willen adviseeren aan het moderamen der synode op te dragen om, bijaldien de particuliere synode van Drenthe mocht besluiten van de kerken buiten de provincie voor dit doel een collecte te vragen, deze aanvraag met een hartelijke aanbeveling te ondersteunen.

Resumeerende adviseert uw commissie u het volgende besluit te nemen: [volgt in artikel 247].

W. H. DEN HOUTING, *rapporteur*.

BIJLAGE LIVa.
Art. 252.

**RAPPORT van deputaten der generale synode van
Middelburg ter behartiging van de geestelijke
belangen van onze militairen (agendum K a).**

*Aan de generale synode van de gereformeerde kerken in
Nederland te Amsterdam.*

Weleerwaarde en eerwaarde broeders.

Deputaten bovengenoemd hebben de eer u het volgende rapport aan te bieden:

1. *Constitueering.*

Tot deputaten werden op de synode van Middelburg benoemd de broeders B. Geleynse, ds J. Gispen, ds T. J. Hagen (met de samenroeping belast), W. J. D. Havelaar, A. van Helden, ds A. H. van Minnen en ds J. de Vries.

Zij benoemden ds Van Minnen tot hun praeses en ds Hagen tot hun scriba en quaestor.

In 1935 ontviel aan ons college plotseling ds J. Gispen. Met veel toewijding heeft hij voor onze militairen gearbeid, zoowel in de garnizoenskerken die hij diende, als in de verschillende comité's en vereenigingen. Vooral in ons college was hij een groote steun. Verschillende gewichtige rapporten heeft hij geconcipeerd, vele moeilijke opdrachten vervuld. Inzonderheid denken we aan zijn

reis naar Curaçao, waardoor hij den grond heeft gelegd voor onzen zoo rijk gezegenden arbeid op dat eiland.

De praeses en scriba hebben namens deputaten de begrafenis bijgewoond.

2. Vergaderingen.

Deputaten hebben in deze periode 5 maal vergaderd, terwijl bovendien door het moderamen verschillende conferenties zijn gehouden.

3. Arbeid tijdens de herhalingsoefeningen.

In 1933 zijn hulpdiensten verleend tijdens de herhalingsoefeningen en wel door ds Hagen in Ede, door cand. Tunderman in Harscamp en door ds Gerritsma in Venlo. Met veel vrucht is door hen gearbeid. In de volgende jaren is geen hulpdienst verleend, mede doordat deputaten hun handen vol hadden met Curaçao, vooral wat het finantieel gedeelte betreft. Aan de eigenlijke en voornaamste taak van deputaten, om n.l. voor onze eigen militairen te arbeiden, moest daardoor wel eenigszins worden tekort gedaan. In de toekomst zal dat moeten veranderen en met name aan de herhalingsoefeningen zal meer aandacht moeten worden besteed.

4. Correspondentie en contact met garnizoenskerken.

Van den kerkeraad van Venlo is een klacht ingekomen over het feit, dat ieder jaar daar de herhalingsoefeningen gehouden worden tijdens de kermis. Hierover is door deputaten gecorrespondeerd met de ministers van Defensie en van Binnenlandsche Zaken. Echter zonder resultaat. De minister van Defensie kon de oefeningen niet verzetten en de minister van Binnenlandsche Zaken kon niet bereiken dat de burgemeester van Venlo de kermis verzette.

In verschillende garnizoenen wordt zeer veel voor de militairen gedaan. Hier en daar wordt o. a. tijdens een spreekbeurt door een modernen legerpredikant een toespraak gehouden voor onze militairen door onze predikanten. Hiertoe wordt van Overheidswege gelegenheid gegeven.

Deputaten hebben voortdurend contact gehad met de „Vereeniging van garnizoenskerken”, haar vergaderingen bijgewoond en haar onkosten voor een gedeelte betaald (zie rekening).

De verhouding met die vereeniging is uitnemend.

Toch gevoelen deputaten dat het in de toekomst tot minder gewenschte toestanden zou kunnen leiden, wanneer in de gereformeerde kerken twee colleges arbeiden voor onze militairen, één door de synode benoemd en één daarnaast. Mitsdien willen zij u voorstellen, dat eventueel te benoemen deputaten zelf de garnizoenskerken eens per jaar oproepen tot een conferentie, om de verschillende belangen te bespreken. Dit te meer, omdat de onkosten van de tegenwoordige conferentie van garnizoenskerken toch voor een groot deel al door deputaten worden betaald.

Van de garnizoenskerk te Deventer is er telkens op aangedrongen, dat deputaten een gedeelte zouden betalen van de door haar gemaakte kosten voor de voorziening in den dienst des Woords tijdens den arbeid van ds Prins op de vloot in 1934. Waar die arbeid geheel van Overheidswege is geschied en betaald, achtten deputaten geen termen aanwezig om subsidie te verlenen.

Eveneens is er door de kerk van Deventer gevraagd om jaarlijks f 150.— uit de kas van deputaten te mogen ontvangen voor gemaakte onkosten ten behoeve van den arbeid onder de militairen in haar garnizoen. Deputaten hadden geen vrijmoedigheid om die uitgave te doen, vooral omdat in Deventer een klein garnizoen ligt.

Enkele andere garnizoenskerken vroegen restitutie van de werkelijk door haar gemaakte onkosten (porti, enz.). Aan sommige aanvragen, wanneer bleek, dat werkelijke onkosten gemaakt waren, is voorloopig voldaan.

Deputaten stellen nu aan u voor om hiervoor een uniforme regeling te maken. Indien er kerken zijn (zooals b.v. de kerk van Utrecht) die correspondentie voeren met de ouders der militairen en met de kerkeraden, achten zij het billijk aan haar een vergoeding voor porti te geven. Zij meenen dat die vergoeding gesteld mag worden op een maximum van 25 cent per militair en per jaar. Voor restitutie moeten h. i. niet in aanmerking komen kosten voor gezellige samenkomsten met de militairen enz.

5. Classicale correspondenten.

Van deze broeders mochten deputaten over het algemeen zeer veel medewerking ondervinden. Deputaten onderhielden met hen een voortdurende correspondentie.

W. E. Gerritsma te Aalten en ds B. Ramaker te Koog-Zaandijk, laatstgenoemde door de Regeering benoemd. Op advies van deputaten is hij voorloopig aan de kerk van Koog-Zaandijk verbonden gebleven; de kerk van Utrecht is echter bereid gevonden hem te beroepen.

De door de synode van Middelburg vastgestelde instructie, die op verzoek van den Minister van Defensie is gewijzigd, is door ds Ramaker aanvaard. Deze gewijzigde instructie moge nog door u worden goedgekeurd. Op onze vergaderingen wordt ds Ramaker uitgenoodigd en heeft hij een adviseerende stem.

Het rapport, dat ds Ramaker over zijn arbeid in 1935 aan deputaten heeft uitgebracht, gaat hierbij.

8. *Benoeming reserve-veldpredikers.*

Ook in deze periode is medewerking verleend voor de benoeming eerst van 18 en later van elf nieuwe reserve-veldpredikers.

9. *Curaçao.*

De opdracht van de synode van Middelburg om zoo mogelijk een predikant uit te zenden naar Curaçao is door de kerk van Den Haag-West in samenwerking met deputaten vervuld. In December 1933 is door gecommiteerden (drie deputaten van Den Haag-West en praeses met scriba van onze deputaten) daarvoor met algemeene stemmen aangezocht candidaat H. W. Kroeze van Kampen. Daarna is hij door de kerk van Den Haag-West beroepen en in Maart 1934 uitgezonden, na bevestigd te zijn door ds J. Gispen.

Over zijn arbeid in de gemeente van Curaçao zal uit den aard der zaak Den Haag-West rapporteeren.

Hier zij alleen gezegd, dat deputaten zich grootelijks verblijden over den rijken zegen op den arbeid van ds Kroeze. God heeft ons den rechten man op de rechte plaats doen vinden.

Deputaten hebben bijzonder te maken met zijn arbeid onder de daar wonende of voor een tijd verblijvende militairen en met de finantiën. Voor zijn arbeid onder de militairen is een instructie vastgesteld. We mogen van dat werk u veel goeds rapporteeren. Alle gelegenheden worden uitgebuit om op de schepen en in de pastorie de matrozen te ontmoeten. Ds Kroeze vormt een middelpunt voor onze militairen.

Toch zou zijn arbeid aan invloed en vruchtbaarheid kunnen winnen, indien hij benoemd zou kunnen worden tot (reserve-)vlootpredikant. Deputaten stellen mitsdien u voor stappen te doen bij het Ministerie om zulk een benoeming te bevorderen, zoo spoedig de weg daartoe gebaad zal zijn.

Voor het finantieele gedeelte verwijzen wij u naar de rekening. Alleen zij hier opgemerkt, dat voor Curaçao van deputaten voor den arbeid onder de verstrooiden een subsidie wordt ontvangen van f 2000.— per jaar; dat de kerk van Den Haag-West ieder jaar een collecte er voor houdt; en dat enkele bijzondere giften zijn binnengekomen. Tezamen f 6006.11. Uitgegeven is voor Curaçao f 17227.57, zoodat deputaten uit hun kas f 11221.46 bijgepast hebben, waardoor die kas bijna leeg is.

Waarschijnlijk zal dan ook in het vervolg van onze kerken f 1.50 per 100 leden moeten worden gevraagd, althans eens in de drie jaar.

De finantieele regeling tusschen deputaten en Den Haag-West is zóó, dat voor het tractement van ds Kroeze door Curaçao f 1000.— wordt betaald en door deputaten f 6000.—. Tevens betalen deputaten gemaakte reiskosten naar Aruba en Suriname, plus de bijdrage aan de kas voor artikel XIII van Zuid-Holland (N.G.) ad f 725.— per jaar. Een afschrift van het accoord met deputaten ad artikel XIII gelieve u hierbij aan te treffen. Eveneens een rekening van de kerk van Curaçao over 1935 en begrooting over 1936.

In de toekomst, wanneer de gemeente van Curaçao in bloei blijft toenemen, zullen de bijdragen uit Holland kunnen worden verminderd. Voorloopig heeft men daar de handen vol met de offers voor kerkbouw. In dit jaar is n.l. daartoe besloten. Een gehuurd lokaal werd opgezegd; een lokaal van het Rijk werd tijdelijk in gebruik gegeven.

De begrooting voor kerkbouw is f 12.000.—. Gecommiteerden alhier hebben getracht een som bijeen te brengen voor dat doel; eveneens Den Haag-West en deputaten nog afzonderlijk, maar tot nu toe is slechts een goede f 1000.— ontvangen. Op Curaçao zet men echter zijn schouders er ook onder. Daar is reeds meer dan f 5000.— voor kerkbouw.

De Koning der Kerk geve Zijn zegen ook verder aan den gewichtigen arbeid in ons West-Indië, dat zoo lang door ons is verwaarloosd.

10. *Geestelijke verzorging Marine en Militaire politie.*

Marine. Van de kerk van Den Helder kwam een verzoek in om f 5000.— subsidie per jaar voor de beroeping van een dienaar des Woords, aan wien de geestelijke verzorging der gereformeerde militairen inzonderheid bij de marine kan worden opgedragen. Den Helder zou zelf daarvoor f 500.— per jaar kunnen toezeggen. Verscheidene classes en particuliere synoden hebben deze zaak gesteund.

Deputaten voelen het hooge belang van een goede geestelijke verzorging van de marine. Daaraan is tot nu toe niet de noodige aandacht besteed.

Toch hebben zij wel ernstig bezwaar om op het verzoek van Den Helder in te gaan.

In de eerste plaats zou het budget van deputaten daardoor zeer worden verhoogd, zoodat aan de kerken zelfs drie cent per lid zou moeten worden gevraagd. Dit is in dezen tijd bezwaarlijk.

In de tweede plaats zijn er onder de militairen van de Zeemacht veel gehuwden, die met hun gezin als gewone leden door de kerk van Den Helder moeten worden beschouwd en verzorgd.

Bovendien is naar hun meening deze kerk met haar twee dienaren des Woords niet zoo groot, dat niet één van hen een aanmerkelijk deel van zijn tijd aan dien arbeid zou kunnen geven.

Deputaten zijn van oordeel, dat wellicht in de toekomst wel een hulpprediker zou kunnen worden aangesteld voor dezen arbeid. Zij willen u adviseeren om aan eventueel te benoemen deputaten de opdracht te geven om de wenschelijkheid en de mogelijkheid daarvan nader te blijven bezien en zoo noodig stappen daartoe te doen.

Eveneens zou het dan zeer wenschelijk zijn, dat een van de beide dienaren des Woords van Den Helder tot reserve-vlootpredikant werd benoemd.

Militaire politie. Wat betreft den arbeid onder de groepen Militaire politie zij u het volgende meegedeeld.

Vooraf in Noord-Brabant en Limburg zijn in den laatsten tijd verscheidene groepen Militaire politie gedetacheerd. Op verzoek van deputaten is door den legerpredikant in algemeenen dienst een regeling gemaakt, waardoor die groepen ook door onze predikanten geregeld zullen kunnen worden bezocht.

Deputaten stellen u voor, dat zij nu in overleg treden met deputaten voor de evangelisatie in Noord-Brabant en Limburg om te komen tot een goede arbeidsverdeling onder verschillende predikanten, die daarvoor in aanmerking komen, en tevens dat zij volmacht krijgen om voor reiskosten eventueel eenige subsidie te geven.

11. *Finantiën.*

Opmerkingen bij de rekening.

ad 2. Uit de classes is deze periode f 1166.32 meer ontvangen dan in de vorige periode. Op te merken is echter dat de boeken toen een maand vroeger afgesloten zijn. Zie ook onder classicale correspondenten (5).

ad 9. Onder diversen zijn geboekt de giften aan Filippus en Pro Rege, samen f 85.—; verder de subsidies aan de garnizoenskerken (f 204.22), en aan de vereeniging van garnizoenskerken (f 293.02).

ad 10. Deze f 2000.— in kas zijn noodig voor uitgaven na afsluiting der boeken tot aan de eerste vergadering van eventueel te benoemen deputaten in October, nl. tractement ds Kroeze (op 1 Augustus, 1 September, 1 October f 1500.— samen); vergadering deputaten op 27 Juli 1936 en voor diversen.

REKENING.

Inkomsten:

1. Batig slot vorig deputaatschap	f 4497.55
2. Van de classes	- 11969.65
3. Voor Curaçao	
Collecten Den Haag-West	f 1240.35
Subsidie deputaten Verstrooiden	- 4666.67
Giften	- 99.09
	- 6006.11
4. Rente	- 193.89
	f 22667.20

Uitgaven:

5. Vergaderingen	f	402.81
6. Bureau, porti, telephoon	-	459.29
7. Herhalingsoefeningen	-	858.66
8. Curaçao		
Tractement	f	14583.34
Uitzending	-	166.40
Overtocht	-	1145.80
Dienstreizen	-	239.77
Artikel XIII	-	1017.50
Diversen	-	74.76
		- 17227.57
9. Diversen	-	664.60
10. In kas	-	2000.—
		- 21612.93
Batig slot	f	1054.27

De boeken en bescheiden zijn door deputaten onderzocht en overgenomen, gelijk blijkt uit de onderteekening van het kasboek.

12. *Voorstellen.*

Deputaten zouden u willen voorstellen:

I. Om opnieuw deputaten te benoemen voor de behartiging van de geestelijke belangen van onze militairen, zoowel hier als in de Overzeesche gewesten, en daarbij ook iemand te benoemen, die door zijn arbeid dagelijks met de Zee-macht in aanraking komt.

II. Om aan die deputaten op te dragen:

1. Voor zoover noodig correspondentie te houden met de Regeering.
2. Er toe mede te werken, dat in de garnizoenen de hand worde gehouden aan het Reglement inwendigen dienst artikel 45⁵.

3. Goede samenwerking te onderhouden met den gereformeerden legerpredikant en de gereformeerde reserve-leger- en vlootpredikanten.

4. Er voor te zorgen dat tijdens de herhalingsoefeningen onze militairen niet van geestelijke verzorging ontbloot zijn.

5. Met de garnizoenskerken de volgende regeling te treffen:

a. haar eens per jaar op te roepen voor een conferentie over den arbeid in de garnizoenen;

b. aan garnizoenskerken, die veel onkosten maken voor de militairen (porti, etc.) per militair tot een maximum van 25 ct te vergoeden.

6. Na nader onderzoek eventueel hun medewerking en steun te verleen aan de kerk van Den Helder voor de benoeming van een hulpprediker voor de geestelijke verzorging bij de marine en daarvoor stipulatiën te maken.

7. Zich met deputaten van de particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg voor de evangelisatie in verbinding te stellen om te komen tot een goede regeling voor de geestelijke verzorging van de groepen Militaire politie en zoo noodig te maken onkosten daarvoor te vergoeden.

8. Met de kerk van Den Haag-West den arbeid op Curaçao te blijven verzorgen en eventueel pogingen aan te wenden, dat ds Kroeze tot (reserve-)vlootpredikant benoemd worde.

9. Via de classicale correspondenten er op aan te dringen, dat de kerkeraden over de uit hun midden vertrekkende militairen geregelde correspondentie voeren met de kerkeraden der garnizoenskerken; de zaak der attestaties voor de militairen uniform te regelen; en te bevorderen dat bij de kerkvisitaties onderzocht wordt, wat er voor de geestelijke verzorging onzer militairen gedaan wordt.

III. Om aan de deputaten toestemming te verleen voor hun arbeid van de kerken een bijdrage te vragen van ten hoogste f 2.— per 100 leden en de kerken op te wekken die bijdrage getrouw te storten.

Aan uw vergadering de leiding des Heiligen Geestes toebiddend bij al uw arbeid,

deputaten voornoemd.

A. H. VAN MINNEN, *praeses*
T. J. HAGEN, *scriba.*

BIJLAGE LIVb.
Art. 252.

CONCEPT-REGELING voor de kerkelijke positie van den legerpredikant uit de gereformeerde kerken.

I. De legerpredikant, door „deputaten der generale synode der gereformeerde kerken voor de behartiging van de geestelijke belangen van onze militairen” voorgesteld en door de Overheid benoemd, blijft ambtelijk verbonden aan de gereformeerde kerken. Deze verbinding bestaat hierin, dat hij door één der gereformeerde kerken voor dezen dienst wordt afgestaan.

II. Deze kerk kan zijn de kerk, waarin hij tijdens zijn benoeming diende of een andere kerk, die hem als haar dienaar des Woords beroept, bevestigt en tot den arbeid van legerpredikant afstaat.

III. Hij gedraagt zich overal waar hij optreedt naar de eischen van het gereformeerd kerkelijk leven.

IV. Hij is verplicht eens per jaar en voorts zoo dikwijls hem dit gevraagd wordt van zijn arbeid schriftelijk rapport uit te brengen in duplo:

a. aan zijn kerkeraad;

b. aan deputaten bovengenoemd, die dit rapport verwerken in hun rapport aan de generale synode.

V. De kerk, die hem afstaat, is gedurende den tijd van zijn dienst als legerpredikant, los van alle finantieele verplichtingen jegens hem en zijn gezin.

VI. Deze kerk is bevoegd om, indien termen aanwezig worden geacht om den legerpredikant niet langer als door de gereformeerde kerken voorgedragen te erkennen, deze aangelegenheid bij deputaten aanhangig te maken, die daarentrent voorstellen bij de Overheid kunnen doen.

VII. Wanneer emeriteering ten laste van de kerken geschiedt, gaat dit naar de alsdan vigeerende synodale bepalingen.

VIII. Veranderingen in deze regeling kunnen alleen worden aangebracht met goedvinden van den betrokken dienaar des Woords, zijn kerkeraad en deputaten bovengenoemd, welke laatste de veranderingen ter kennis brengen van de Overheid.

Aldus vastgesteld en door de in artikel VIII genoemde partijen geteekend.

BIJLAGE LIVc.
Art. 252.

INSTRUCTIE geestelijk verzorger militairen op Curaçao.

Artikel

1. De deputaten der generale synode van Middelburg 1933 voor de geestelijke verzorging der gereformeerde militairen benoemen een geestelijk-verzorger voor genoemde militairen, met bestemming het eiland Curaçao.

Benoemde is dezelfde als door den kerkeraad van de gereformeerde kerk van 's Gravenhage-West beroepen is tot dienaar des Woords van deze kerk, eveneens voor Curaçao.

2. Aan den benoemde is opgedragen de geestelijke bearbeiding van militairen, behorende tot de land- en zeemacht op Curaçao c.a. gestationneerd of daar tijdelijk vertoevend.

3. Deze bearbeiding geldt in de eerste plaats militairen van gereformeerden huize; verder zulken, die van Christelijk beginsel zijn; tenslotte allen met wie contact verkregen kan worden.

4. Deze geestelijk-verzorger vertegenwoordigt deputaten bovengenoemd en door hen de gereformeerde kerken bij de Overheid op Curaçao c.a.

5. Hij verricht dezen arbeid door Woord-bediening, evangelisatie, e. a. door onder meer voor militairen in artikel 3 bedoeld een Christelijk centrum te scheppen; en verder door in de kazerne en op de schepen, of waar ook militaire en marine-onderdeelen zijn, als garnizoens-predikant op te treden.

6. Van dezen arbeid zendt hij iedere drie maanden rapport aan de deputaten bovengenoemd alsmede aan den gereformeerden kerkeraad van 's Gravenhage-West. Brieven van deputaten beantwoordt hij zoo spoedig mogelijk.

7. In alle gevallen, waarin deze instructie niet voorziet, eveneens bij voorkomende moeilijkheden wendt hij zich tot deputaten.

8. Wijzigingen of aanvullingen van deze instructie zullen alleen in overleg met hem kunnen worden aangebracht.

9. Het bekleeden dezer betrekking hangt geheel en al samen met het dienaar des Woords zijn van de kerk van 's Gravenhage-West op Curaçao c.a. of van de eventueel daar te instituteeren plaatselijke gereformeerde kerk.

Deze instructie is geteekend April 1934 door deputaten bovengenoemd, den kerkeraad van Den Haag-West, en door ds Kroeze.

BIJLAGE LIVd.
Art. 252.

OVEREENKOMST inzake de pensioeneering van ds H. W. Kroeze, missionair dienaar des Woords van de kerk van 's Gravenhage-West voor de wijk Curaçao, N.W.I. overeenkomstig en ter uitvoering van het besluit der particuliere synode van de gereformeerde kerken van Zuid-Holland (N.G.), gehouden 18 Juni 1935 te Alphen aan den Rijn.

De kerkeraad van de gereformeerde kerk van 's Gravenhage-West, in dezen handelend in opdracht van de generale synode en in verbinding met de deputaten synodi voor de geestelijke verzorging der militairen, eenerzijds;

de deputaten ad artikel XI en XIII K.O. der particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.) belast met de uitvoering van de Regeling voor samenwerking inzake artikel XIII K.O. voor Zuid-Holland (N.G.), anderzijds;

uitvoering gevende aan het besluit der particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.), gehouden 18 Juni 1935 te Alphen aan den Rijn, opgenomen onder artikel 10 der Acta,

zijn overeengekomen:

1. dat door de kerk van 's Gravenhage-West, ten behoeve van de pensioeneering van ds H. W. Kroeze, missionair dienaar voor de wijk Curaçao, N.W.I. en eventueel van diens weduwe en weezen, jaarlijks een extra-bijdrage aan den quaestor der deputaten bovengenoemd zal worden afgedragen;

2. dat de som dezer bijdrage telken jare opnieuw berekend wordt, in verband met de jaarlijks door de particuliere synode voor de verzorging van emeriti predikanten enz. vast te stellen begrooting, en gelijk zal staan met het bedrag dat, volgens deeling van het aantal der, op het tijdstip van de vaststelling der begrooting, binnen het synodaal ressort dienstdoende predikanten op het eindcijfer dezer begrooting, geacht kan worden, het bedrag te zijn, dat gemiddeld voor de predikanten in dienst bij de gereformeerde kerken van Zuid-Holland (N.G.) in dezen gestort wordt;

3. dat, bijaldien genoemde dienaar eerder geëmeriteerd wordt of komt te overlijden dan na een diensttijd van veertig jaren, de kerk van 's Gravenhage-West deze extra-bijdrage ook zal storten tijdens de daardoor ontstane vacature en, indien de vacature niet vervuld wordt, tot op het tijdstip dat de geëmeriteerde of overleden dienaar veertig dienstjaren zou vervuld hebben; met dien verstande dat deze laatste verplichting vervalt, zoodra geen der leden van zijn gezin meer voor pensioeneering in aanmerking komt;

4. dat, bijaldien ds Kroeze van den dienst op Curaçao, wegens opheffing van denzelven, ontheven wordt, zonder tot een anderen soortgelijken missionairen dienst geroepen te worden, de kerk van 's Gravenhage-West geen aanspraak kan laten gelden op eenige uitkeering ten behoeve van het hem eventueel toe te kennen wachtgeld;

5. dat bij voldoening aan bovenstaande stipulatiën aan de kerk van 's Gravenhage-West, bij eventueel emeritaat of overlijden van ds Kroeze, uitkeering van pensioengelden zal worden gedaan overeenkomstig de bepalingen in meerge-noemde „Regeling van samenwerking inzake artikel XIII K.O.” opgenomen;

6. dat deze overeenkomst geacht wordt te zijn ingegaan den eersten Februari 1935 en aangegaan wordt voor onbepaalden tijd; zullende dezelve opgeheven zijn, met ontslag wederzijds van alle daaruit voortvloeiende verplichtingen (behoudens afwikkeling van de alsdan nog loopende verbintenissen), drie maanden

na dato waarop door één van beide partijen de wensch hiertoe schriftelijk ter kennis van de andere contractante zal gebracht zijn.

Gedaan te 's Gravenhage, den 19...

Onderteekend door
Deputaten ad artikel XIII K.O. der particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.).
Kerkeraad der gereformeerde kerk van 's Gravenhage-West.

Gezien en accoord bevonden door de deputaten der generale synode voor de geestelijke belangen van onze militairen.

BIJLAGE LVa.
Art. 254.

RAPPORT van den archivaris (agendum M 3).

Aan de generale synode der gereformeerde kerken, vergaderd te Amsterdam, Augustus/September 1936.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Door de generale synode van Middelburg 1933 wederom aangewezen als *archivaris* en als *adviseur voor de kerkelijke archieven*, met de speciale opdracht om

a. als *archivaris* zich te willen belasten met de verzorging en de wetenschappelijke inventarisatie van het synodaal archief en

b. als *adviseur voor de kerkelijke archieven* de zaak der archieven bij de kerken levendig te willen houden; de kerken van advies te willen dienen en een onderzoek in te willen stellen naar den staat der archieven;

heeft ondergeteekende thans de eer u aangaande zijn werkzaamheden het volgende te rapporteeren:

Wat de opdracht sub a betreft moge hij in hoofdzaak verwijzen naar het rapport, dat in uw vergadering zeker zal worden uitgebracht door de *deputaten van toezicht op het kerkelijk archief*, dr K. Dijk en dr G. Keizer. Dat rapport toch zal ongetwijfeld melding maken van het feit, dat — door verschillende omstandigheden — de kluis in de Westduinkerker te 's Gravenhage eerst voorjaar 1936 gereed gekomen is, waardoor het archief niet eerder dan in de *Meimaand* van dit jaar uit Amsterdam naar Den Haag kon worden overgebracht. Dientengevolge was het ondergeteekende dan ook nog niet mogelijk, de opdracht van de synode van Middelburg inzake de wetenschappelijke inventarisatie van het archief te volvoeren.

In verband hiermede is het bedrag ad f 500.—, door de synode van Middelburg gevoteerd voor eventueele assistentie bij dezen arbeid, dan ook niet aangesproken behoeven te worden.

Dankbaar moge nog melding worden gemaakt van het feit, dat door de kerk van Kootwijk en door prof. dr J. Waterink enkele belangrijke stukken aan het archief onzer kerken werden afgestaan.

Wat voorts de opdracht sub b betreft kan ondergeteekende u rapporteeren, dat in de laatste jaren weder door verschillende kerken inlichtingen zijn gevraagd betreffende de inrichting van haar archief, hetgeen er op wijst, dat de belangstelling voor deze zaak bij de kerken groeiende is.

Dat het ideaal in dezen echter nog bij verre na niet is bereikt, behoeft overigens zeker nauwelijks te worden opgemerkt!

Worde daarom ook thans weder door uw vergadering aan deze gewichtige zaak de noodige aandacht geschonken en verlichte de Heere u ook daartoe door Zijn Heiligen Geest.

TH. RUYS Jr,
*archivaris en adviseur voor
de kerkelijke archieven.*

BIJLAGE LVb.
Art. 254.

RAPPORT van de archief-bewarende kerk van 's Gravenhage-West aan de generale synode van Amsterdam 1936 (agendum M 2).

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders.

De generale synode der gereformeerde kerken te Middelburg in 1933 gehouden, besloot tot archief-bewarende kerk aan te wijzen de kerk van 's Gravenhage-West, teneinde het archief te deponeren in de Westduinkerkerk aldaar, en tevens aan genoemde kerk te verzoeken om op kosten der generale synode zoo spoedig mogelijk de toegangsdeur tot de kluis in genoemd kerkgebouw brandvrij te willen maken (Acta, artikel 262 sub 3, 4).

De kerk van 's Gravenhage-West heeft deze vereerende opdracht volgaarne aanvaard en zich ook terstond bereid verklaard aan het verzoek der synode te voldoen. Bij nader onderzoek bleek echter, dat voor een goede en doeltreffende bewaring van het archief het noodzakelijk was in den archiefkelder een brandvrije kluis te doen maken, waarvoor de kosten beraamd werden op c.a. f 1200. Het moderamen van de synode van Middelburg moest deze noodzakelijkheid erkennen en gaf toestemming tot den bouw van deze geheele vocht- en brandvrije kluis over te gaan. In deze bewaarplaats nu is in dit voorjaar het archief der synode overgebracht en dat wel onder toezicht van den archivaris dr Th. Ruys Jr, die uw vergadering over den toestand van het archief wel nader zal inlichten.

De archief-bewarende kerk zou het op prijs stellen indien door de synode met haar over de bewaring van het archief en het eigendomsrecht of de huur van de kluis eenig contract werd aangegaan.

Zij verzekert van haar zijde alles te zullen doen, wat voor de goede en nauwkeurige bewaring van het archief eisch is.

*Namens deze kerk,
haar deputaat voor het archief*
K. DIJK.

BIJLAGE LVc.
Art. 254.

RAPPORT van de deputaten voor toezicht op het synodaal archief (agendum M 1).

Aan de generale synode van de gereformeerde kerken.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders.

De door de generale synode van Middelburg (1933) benoemde deputaten voor toezicht op het synodaal archief (artikel 269 sub 20) vermelden eerst met diepen weemoed, dat reeds kort na de genoemde synode uit hun midden *br. G. van Zeggelaar* door den dood is weggenomen. Zij gedenken met groote dankbaarheid den veelvuldigen arbeid, dien deze broeder met groote liefde tot des Heeren huis voor ons kerkelijk leven verricht heeft. — Voorts deelen zij mede, dat in overleg met hen door den archivaris *dr Th. Ruys* het archief uit Amsterdam is overgebracht naar de nieuw-gebouwde safe in den archiefkelder van de Westduinkerkerk te 's Gravenhage. Daar deze overbrenging wegens verschillende omstandigheden (de archiefkluis kon eerst in het begin van dit jaar in gebruik worden genomen) eerst kort voor den aanvang der generale synode van Amsterdam plaats greep, was het den gemelden deputaten niet mogelijk regelingen te treffen, welke gericht zijn op den nieuwen toestand. Hierin ligt ook mede de oorzaak dat nog geen concept-instructie voor den archivaris aan uw vergadering kon worden aangeboden, voor welk verzuim eerbiedig verontschuldigen worden aangeboden. Nu het archief een plaats heeft gevonden in de nieuwe archiefkluis te 's Gravenhage, zal door de nieuw te benoemen deputaten deze zaak spoedig kunnen geregeld worden.

De deputaten voornoemd,
G. KEIZER.
K. DIJK.

BIJLAGE LVI.
Art. 255.

RAPPORT inzake het grensgeschil tusschen de kerken van Siegerswoude en De Wilp (agendum L 8 en 9).

Uw commissie heeft u te dienen van praeadvies over een tweetal klachten betrekking hebbende op een zaak, die reeds op de synode van Arnhem 1930 diende (Acta artikel 274), en waarover door de synode van Middelburg 1933 een beslissing genomen werd (Acta artikel 85). De eerste klacht is afkomstig van de kerk van Siegerswoude, die zich er over beklaat, dat haar verzoek aan de kerk van De Wilp om een samenspreking naar aanleiding van de beslissing der synode van 1933 door deze kerk tot driemaal toe werd afgewezen. De tweede klacht wordt geuit door br J. Wagenaar, belijdend lid van de kerk van De Wilp, die er op wijst dat de kerk van De Wilp zich aan de beslissing der synode van 1933 niet gehouden heeft.

Het is noodig even in herinnering te brengen, hoe de beslissing der generale synode van Middelburg 1933 luidde. De synode van Arnhem 1930 had een drietal deputaten benoemd die naar aanleiding van het grensgeschil tusschen de kerken van Siegerswoude en De Wilp in opdracht kregen „een onderzoek ter plaatse in te stellen, ten einde de zaak tot een goed einde te brengen en hierover aan de volgende synode te rapporteeren”. Deze deputaten, de dienaren des Woords Miedema en Koopmans en ouderling Koster, hadden zich veel moeite gegeven om hun opdracht te volvoeren; en dit was hun ook voor een goed deel gelukt: zij hadden de kerk van Siegerswoude en enkele leden van de kerk van De Wilp, die tegen een beslissing van de particuliere synode van Groningen 1930 in verzet waren gegaan, weten te overtuigen van de ongegrondheid van de ingebrachte bezwaren. Daarentegen waren zij er niet in geslaagd den kerkeraad van De Wilp te bewegen om aan het bezwaar van een der broeders, te weten Jelle Wagenaar, den vader van den thans zich beklagenden J. Wagenaar, tegevoet te komen, hoewel zij oordeelden dat hiervoor de billijkheid pleitte. Zoo moesten zij aan de synode rapporteeren dat zij in de uitvoering van de hun verstrekte opdracht niet ten volle geslaagd waren; en nu deden zij een beroep op de synode, opdat deze door haar gezag bij de kerk van De Wilp mocht bewerken wat zij niet hadden kunnen verkrijgen. De synode besloot hun handelingen goed te keuren en overeenkomstig hun voorstel „aan den kerkeraad van De Wilp het volgende advies ter nadere overweging aan te bieden: aan het verlangen van br Wagenaar te voldoen en de grens tusschen de kerk van Siegerswoude en die van De Wilp zóó te wijzigen, dat zijn woning binnen de grens van de kerk van Siegerswoude valt, en wel op grond van het feit, dat zijn huis minstens tien minuten dicht bij het kerkgebouw van Siegerswoude ligt dan bij dat van De Wilp. Finantieel kan er een regeling getroffen worden, zoodat de kerk van De Wilp geen schade lijdt, terwijl de twee andere gereformeerde gezinnen, die op dit gebied wonen, en zich omtrent de behoefte aan grenswijziging niet hebben uitgesproken, kunnen vrijgelaten, zoolang zij daar wonen”.

De eerste vraag, die hier te beantwoorden is, is nu deze: of de klachten ontvankelijk kunnen geacht worden. De kerk van Siegerswoude deelt mede dat zij zich wel tot de classis Grootegast heeft gewend zonder daar gehoor te vinden, maar schrijft niet dat zij zich op de particuliere synode van Groningen beroepen heeft en dit zal dus wel niet het geval geweest zijn. Ook br Wagenaar spreekt in zijn schrijven van een beroep op de classis, waarbij niet blijkt of hij het zoo juist gememoreerde beroep van de kerk van Siegerswoude op het oog heeft, dan wel of hij ook persoonlijk een beroep op de classis heeft gedaan. En van de particuliere synode is hier eveneens geen sprake. Uw commissie is echter van meening dat de beide klachten daardoor niet onontvankelijk worden, wijl het hier gaat om een zaak die reeds ter generale synode in behandeling is geweest. Aangezien de vorige synode in deze aangelegenheid een beslissing nam zijn de klagers gerechtigd zich rechtstreeks met voorbijgang van de lagere instanties te wenden tot de tegenwoordige synode, nu zij meenen dat die beslissing in den wind geslagen wordt. Het meest direct belang bij de zaak heeft br Wagenaar. Weliswaar is dit niet dezelfde persoon, te wiens gunste de synode van Middelburg zich uitsprak, maar diens zoon Jan Wagenaar, die na het vertrek van zijn vader, in goed vertrouwen dat de kerk van De Wilp het advies der synode zou opvolgen, dezelfde boerderij heeft gehuurd en alzoo in zijns vaders plaats is getreden. Maar ook de kerk van Siegerswoude, die uit den aard der zaak bij de door de generale synode van Middelburg aanbevolen wijziging van de grens tusschen de kerk van De Wilp en haar betrokken zou zijn en die dus begrijpelijkerwijze mocht verwachten dat de kerk van De Wilp zich tot haar met een

verzoek om overleg inzake grenswijziging zou gewend hebben, was volkomen gerechtigd, toen zulk een verzoek van de zijde van De Wilp uitbleef, van haar kant een samspreking met de kerk van De Wilp te vragen en, nadat deze aanvraag tot driemaal toe op een weigering gestuit was, zich deswege bij de generale synode te beklagen.

Wat nu de zaak zelf betreft, stelde uw commissie zich de vraag, welke redenen de kerk van De Wilp toch mocht gehad hebben om het advies der synode van 1933 niet op te volgen. Zij meende dit het best aan den kerkeraad van De Wilp zelf te kunnen vragen, die daarvoor verwees naar een schrijven d.d. 17 November 1933 door hem aan br Wagenaar, in antwoord op diens verzoek om attestatie voor zich en zijn huisgenooten naar de kerk van Siegerswoude, verzonden en waarvan hij aan uw commissie afschrift deed toekomen. In dat schrijven worden als motieven om niet naar het advies der synode te handelen genoemd: dat de kerkeraad bezwaren heeft om af te wijken van de telkens met eenparige stem genomen beslissingen (zoowel in eerste instantie als in tweede instantie bij appèl) van de classes Drachten en Grootegast en van de particuliere synode van Groningen; en dat dit afwijken bovendien zou ingaan tegen een juiste opvatting van artikel XXXI der K.O. Uw commissie moet verklaren van deze motiveering niet veel te begrijpen. Waarom de eenparigheid der beslissingen van classes en particuliere synode een grond zou kunnen zijn om geen gevolg te geven aan een eveneens met eenparigheid van stemmen genomen beslissing der generale synode is niet in te zien. En het beroep op artikel XXXI der K.O., wel verre van de houding van De Wilp te rechtvaardigen, zou veeleer moeten dienen om deze kerk te bewegen om zich aan de beslissing der generale synode te onderwerpen. „'t Gene door de meeste stemmen goedgevonden is, zal voor vast en bondig gehouden worden, tenzij dat het bewezen worde te strijden tegen het Woord Gods of tegen de artikelen der K.O.” Wat dus door de generale synode van 1933 inzake het grensgeschil tusschen de kerken van Siegerswoude en De Wilp met eenparige stemmen goedgevonden is, moet door de kerk van De Wilp worden aanvaard, tenzij deze het bewijs kan leveren dat deze beslissing der generale synode tegen de H. Schrift of de K.O. strijdt. Aangezien de kerk van De Wilp zelfs geen poging heeft gedaan om dit bewijs te leveren, kan uw commissie slechts uitspreken, dat deze kerk ernstig is te kort geschoten in wat naar goeden kerkelijken regel van haar mocht worden verwacht.

Nu heeft uw commissie echter ook rekening gehouden met de mogelijkheid dat de kerk van De Wilp een verkeerde voorstelling heeft van de strekking der bewoordingen van het besluit van 1933, voor zoover daar n.l. gezegd wordt, dat „aan den kerkeraad van De Wilp het volgende advies ter nadere overweging wordt aangeboden”. Het zou kunnen zijn dat de kerk van De Wilp deze zinsnee aldus verstaat, dat de synode geen beslissing heeft genomen, maar aan die kerk slechts een goeden raad heeft gegeven, dien zij zoowel kon opvolgen als naast zich neerleggen. In het schrijven van de kerk van Siegerswoude wordt gezegd, dat de kerk van De Wilp haar als grond voor haar weigering om een samspreking te houden onder meer heeft opgegeven dat de bewuste uitdrukking niet in zich sloot de verplichting om de gegeven aanwijzing op te volgen. Uw commissie wil er op wijzen, dat het gebruik van termen als „advies” en „in overweging geven” in besluiten van meerdere vergaderingen in zaken van appèl allerminst beteekent dat een mindere vergadering ze maar naast zich zou kunnen neerleggen. Deze termen worden gekozen om te doen uitkomen dat een meerdere vergadering niet gelijk staat met een hogere rechtbank, die eenvoudig de uitspraken van den lageren rechter kan vernietigen. Maar dat wil nog allerminst zeggen, dat de mindere vergadering zich aan de beslissingen der meerdere vergadering niet zou behoeven gebonden te achten. Uw commissie wijst op artikel XXXI K.O., dat uitdrukkelijk uitspreekt dat in geval van appèl wat op de meerdere vergadering door de meeste stemmen goedgevonden is, voor vast en bondig zal gehouden worden, tenzij het bewezen worde te strijden tegen het Woord Gods of de artikelen der K.O. Uw commissie twijfelt er geenszins aan dat dit ook door de kerk van De Wilp wordt toegestemd. Maar mogelijk is deze op een dwaalspoor gebracht door de eigenaardige zegswijze, dat het advies der synode van 1933 haar „ter nadere overweging is aangeboden”. Toch moet uw commissie uitspreken, dat de kerk van De Wilp zich voor deze afdwaling had behooren te hoeden. Immers uit een afschrift van het schrijven, door de deputaten der generale synode van 1930 voor deze zaak gezonden aan br Jelle Wagenaar en waarin dezen hem van het resultaat hunner bemoeiingen op de hoogte stellen, blijkt, dat het de bedoeling van deze deputaten was om de generale synode te laten beslissen over hun voorstel tot wijziging van de grens

tusschen Siegerswoude en De Wilp, waarover zij het met de kerk van De Wilp niet eens konden worden. Wat zij aldus aan br Wagenaar hebben geschreven zullen zij ook ongetwijfeld aan de kerk van De Wilp hebben gezegd. Deze kerk kon dus wel begrijpen, dat het besluit van de synode van Middelburg de strekking had om in het verschil van meening dat tusschen haar en de deputaten was blijven bestaan positie te kiezen en wel ten gunste van de meening der deputaten. Uw commissie verwondert er zich derhalve wel over, indien de kerkeraad van De Wilp werkelijk heeft gemeend de beslissing der synode te kunnen beschouwen louter als een raadgeving die evengoed ter zijde gelegd als opgevolgd kon worden. En ten slotte wil zij als haar meening uitspreken, dat het de kerk van De Wilp, ook indien zij het oordeel der synode louter als een raadgeving beschouwde, wel zou hebben betaamd aan de huidige synode te berichten, dat en waarom zij deze raadgeving meende niet te moeten opvolgen.

Uw commissie zou aan uw synode willen voorstellen thans alle mogelijke misverstand af te snijden door duidelijk uit te spreken, dat het advies van 1933 als een beslissing is bedoeld, waaraan de kerk van De Wilp heeft gevolg te geven. Zij wil er daarbij op wijzen, dat de gekozen zegswijze van „het advies ter nadere overweging aan te bieden” hieruit te verklaren is, dat de synode op voorstel van de deputaten wel heeft willen bepalen *dat* de grens tusschen de kerken van De Wilp en Siegerswoude behoorde gewijzigd te worden op zoodanige wijze, dat de woning van destijds Jelle Wagenaar, thans bewoond door Jan Wagenaar, tot het gebied der kerk van Siegerswoude kwam te behooren, maar dat zij de nadere afwikkeling van deze zaak, vooral omdat hier ook een finantieele regeling noodig is ten einde de kerk van De Wilp voor schade te behoeden, aan de beide kerken heeft willen overlaten. Het zal dus alsnog noodig zijn, dat de kerk van De Wilp zich wendt tot die van Siegerswoude ten einde met deze in overleg te treden om de bedoelde grenswijziging tot stand te brengen en de gewenschte finantieele regeling te treffen.

Zij heeft derhalve de eer u de navolgende conclusie aan te bieden [volgt in artikel 255].

G. CH. AALDERS, *rapporteur*.

BIJLAGE LVII.
Art. 256.

RAPPORT inzake een voorstel van de particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg betreffende de methode van steunverleening naar artikel XI K.O. (agendum G 3).

Aan uw commissie is opgedragen praeadvies uit te brengen over een besluit van de particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg vermeld op het agendum onder G 3.

Het is niet gemakkelijk de vraag welke hier gesteld wordt met zekerheid te beantwoorden. Het gaat daarbij om het eerste punt van het besluit der generale synode van 1893 (Acta artikel 176), dat aldus is geformuleerd:

Hulpbehoevende kerken worden geholpen door hare classis. Hulpbehoevende classes wenden zich om steun voor hare kerken tot deputaten harer provinciale synode; deze weder, bij onvermogen tot de algemeene deputaten ad hoc, van welke door elke provinciale synode, als daartoe door de generale synode gemachtigd, één benoemd wordt en voor wie elke provinciale synode, desverlangende, een ander zenden kan.

Wanneer men er allen nadruk op laat vallen, dat hier eerst van „hulpbehoevende kerken” en vervolgens van „hulpbehoevende classes” gesproken wordt, zou men er toe kunnen neigen om de bedoeling van het besluit daarin te zoeken, dat de classes zelve hulp zullen ontvangen. Let men er daarentegen op, dat er van deze „hulpbehoevend” genoemde classes wordt gezegd, dat zij zich „om steun voor hare kerken” wenden zullen tot de deputaten harer provinciale synode, dan heeft het veeleer allen schijn dat de bedoeling is, dat niet de classes, maar de kerken die hulpbehoevend zijn, hulp zullen ontvangen. Daarvoor pleit ook verder, dat daarna niet van „hulpbehoevende” provinciale synoden wordt gewaagd, maar verklaard wordt, dat de provinciale synode „bij onvermogen” zich heeft te wenden tot de algemeene deputaten. Er is veel voor te zeggen om in dat „bij onvermogen” een nadere verklaring te zien van den term „hulpbehoevend” die juist te voren van classes is gebruikt. Doch met volstrekte zekerheid valt hier niet te spreken. Op zijn hoogst zou men kunnen

Acta G. S.

zeggen, dat de tweede interpretatie de meeste waarschijnlijkheid heeft. Waaruit weer volgt dat de wijze waarop de deputaten der generale synode ad artikel XI K.O. steun plegen te verleen vermoedelijk wel in de bedoeling van het besluit van 1893 heeft gelegen. De gewenschte volle zekerheid is ook niet te verkrijgen door eenig toelichtend rapport op de destijds vastgestelde regeling voor den steun aan hulpbehoevende kerken, daar dit in de Acta geheel ontbreekt.

Toch meent uw commissie dat het geenszins profijtelijk is, dat het blijkbaar tusschen de generale deputaten ad artikel XI en de particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg gerezen meeningsverschil, als gevolg van een verscheidenheid van interpretatie van het besluit der generale synode van 1893 (Acta, artikel 176), blijft voortbestaan. En daar het naar haar meening in ieder geval vaststaat, dat er in eigenlijken zin geen „hulpbehoevende” classes of particuliere synoden, maar uitsluitend „hulpbehoevende” kerken zijn en voorts alleen de mogelijkheid bestaat dat classes of particuliere synoden niet bij machte zijn aan die „hulpbehoevende” kerken binnen haar ressort genoegzame hulp te bieden, acht zij het goed uw synode te adviseeren in zooverre aan het verzoek van de particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg te voldoen, dat zij de juistheid van de door de generale deputaten ad artikel XI K.O. gevolgde methode uitdrukkelijk erkent.

Zij stelt u mitsdien voor: [volgt in artikel 256].

G. CH. AALDERS, rapporteur.

BIJLAGE LVIII. **RAPPORT inzake predikant-reserveofficier (agendum K q).**
Art. 259.

Het verzoek van den kerkeraad van de gereformeerde kerk van Wageningen, dat ter fine van advies, als punt K q van het agendum, in handen van commissie III is gesteld, betreft de vraag, of het ambt van predikant *princiepelijk* vereenigbaar is met de functie van reserve-officier in het Nederlandsche leger.

Uit de bijlage blijkt, dat dit verzoek zijn aanleiding had in een concreet geval, de kerk van Wageningen betreffende.

De predikant dier kerk vervulde de functie van reserve-officier bij het genoemde leger. Gelijk ons werd medegedeeld, was dit reeds aldus bij de aanvaarding van zijn beroeping door de Wageningsche kerk en had de kerkeraad daartegen destijds geen bezwaar gemaakt. Onder invloed van de oorlogsgeruchten eenigen tijd geleden is echter weder de aandacht hierop gevallen, wat tot allerlei besprekingen en saamsprekingen heeft geleid met het gevolg, dat de kerkeraad zich in zijn meerderheid *princiepelijk* voor „onvereenigbaarheid” verklaarde. De predikant, hoewel van ander gevoelen, is toen den kerkeraad ter wille geweest, en heeft ontslag uit den dienst gevraagd en gekregen. De minderheid voelt zich echter door een en ander niet bevredigd, te meer waar met dit ontslag belangrijke finantieele offers voor den predikant waren gemoeid. De raad der kerk verzoekt nu de synode over de kwestie, *princiepelijk* opgevat, een duidelijke uitspraak te doen. Nu zou men misschien ook het standpunt kunnen innemen, dat door het ontslag van den predikant uit den militairen dienst feitelijk de oplossing der gerezen kwestie reeds verkregen is en het niet op den weg der synode ligt, zich zonder praktische noodzakelijkheid tot de beantwoording van allerlei *princiepelle* vragen te leenen. De commissie overwoog echter, dat de vraag hier gesteld, in onzen zorgelijken tijd, ook wel voor andere kerken van concreet belang zou kunnen zijn en daarom ook zou mogen gerekend worden tot hetgeen, „dat volgens artikel XXX K.O. tot de kerken der meerdere vergadering”, in casu der generale synode, „in het gemeen behoort”. Ook dat het nog „onbevredigde” rechtsgevoel van de minderheid van den kerkeraad in verband met de finantieele offers van den predikant, waarvan de bijlage spreekt, een omstandigheid is, die wel als van concreten aard kan worden beschouwd, al is de vraag niet bepaald als „appèl” bij de synode aanhangig gemaakt. Zij adviseert mitsdien de synode aan het verzoek van den kerkeraad van Wageningen te voldoen.

Het voldoen aan het verzoek is echter niet zoo gemakkelijk, als het bij den eersten oogopslag zou kunnen schijnen.

Rechtstreeks is de kwestie, zoover ons bekend, op vroegere gereformeerde synoden niet behandeld geworden, wat bij de geheel andere inrichting van het

leger destijds en het gebruik inzonderheid van huursoldaten geen verwondering behoeft te baren. Om kerkdienaars te vinden, die ook tevens vechtlustige soldaten waren, moet men naar de Middeleeuwen terug, met haar bisschoppen in het harnas.

Ook de Schrift geeft hierbij geen onmiddellijk antwoord, omdat er nergens in de Schrift rechtstreeks over gesproken wordt. Zijdelings echter zijn er toch wel aanwijzingen in de Schrift, die de gedachte in de richting van principiele afwijzing leiden. Ook onder Israël was naar de Mozaische wetgeving de stam van Levi van den krijgsveld dienst geëximeerd. Zij waren rondom den tabernakel gelegerd, gelijk de overige Israëlieten „een iegelijk bij zijn leger, en een iegelijk bij zijn banier, naar hunne heiren” (Num. 1 : 50 v.v.). Die dienst bij het heiligdom was hun „Tsaba”, hun krijgsveld dienst (Num. 4 : 3 e.a.pl.). Ook schuilt in de afwijzing van het voornemen van David in 1 Kron. 22 : 8; 28 : 3 om Gods naam een huis te bouwen, omdat hij een krijgsman was en veel bloed had vergoten, nog wel geen veroordeeling van den krijgsveld dienst op zichzelf, gelijk daarop ook de kantteekenaar onzer Statenvertaling wijst, maar toch wel het denkbeeld, dat het geestelijk decorum van den dienst van God in dit opzicht tot grootere bedachtzaamheid moet leiden. De kantteekenaar bij 1 Kron. 22 ziet er echter ook een typologische heenwijzing in naar de kerk der nieuwe bedeeeling, „van dewelke Christus het hoofd is, die een Vredevorst is en den vrede tusschen ons en God gemaakt heeft”. Daarom zou ook de tempel door Salomo moeten gebouwd worden „die in vrede geregeerd heeft”.

Zijdelings echter onthouden gereformeerde kerkelijke besluiten van vroegere eeuwen ons ook bij deze kwestie weer niet alle licht.

Allereerst omdat zij steeds beslist afwijzend stonden tegenover elke verbinding van het predikambt met eenige andere betrekking „geen gemeenschap met haar bedieninghe hebbende” gelijk de Noord-Hollandsche synode van 1618 het uitdrukte. „Gemerkt”, zoo geeft de nationale synode van Den Haag (1586) het antwoord op een particuliere vraag (6), van Friesland afkomstig, met betrekking tot de uitoefening tevens van de geneeskunde, „des woordts dienst den geheelen mensch vereischt, en na de leere des apostels den krijgsveld knecht Christi hem niet behoort te bekommeren met vreemde zaken”. Althans „dat een dienaar niet kan noch behoort beide ex professo te doen, maar zoo hij de kranken van zijn gemeente met raad kan helpen, dat hetzelfde geschiede zonder gewin”, waarover dan de classis handelen moest. En vaak worden dergelijke uitspraken gedaan. Zelfs keurde men het af, dat een predikant tevens schoolhoofd was, hoewel daarop in bepaalde noodgevallen wel eens een uitzondering werd toegelaten. En ook voor de andere leden van het gezin der „kerkdienaren” achtte men het waarnemen van betrekkingen niet gewenscht, hoewel men in dit opzicht natuurlijk niet altijd even streng was, „opdat” zegt de synode van Zeeland (1602) „door sulcks niemant syne studien te kort of den dienst kleenicheyt doe” (R. en v. d. V. V bl. 55). Hoewel Zuid-Holland in 1593 dit toch ook weer zelfs voor de vrouw van den dienaar „niet simpliciter off in hemselven ongeoorlooft” acht. Doch het kan toch „in sommige casibus ontstichtelijk” zijn. Daarom moesten kerkeraden en classes toezien, dat „zulks bij den predicanten ende haren huysvrouwen niet gedaan en werde, alsser ontstichting off opspraecke uyt soude volgen” (t. a. pl. III bl. 11).

Voorts zijn er ook analoge gevallen, waarbij de uitspraak dier kerkelijke vergaderingen voor ons doel van beteekenis zou kunnen zijn.

Afgewezen worden in dien zin alle „coophandel off neering”, ook „landbouwerie”. Meermalen wordt er gesproken van den „schooldienst”.

Groningen (1603) noemt advocaten, procureurs, compromissoren enz. (t. a. pl. VII bl. 59). Zelfs wordt met strafmiddelen bedreigd. De dienaars des Woords moeten zich „met hun vocatie tevreden houden”, „inter limites suae professionis” blijven en zich in vreemde exercitiën niet vermengen enz.

In het bijzonder zijn hierbij echter voor ons uitspraken in twee gevallen van belang.

Vooreerst die over de *notarissen*.

Het ging daarbij over notarissen, die ook reeds in hun ambt waren, toen zij predikant werden. Noord-Holland 1595 besloot daarover „eendrachtelycken” „overmits sodanige ampt politycq is, ende met vele inconvenien ten en swarigheden mitsgaders andere circumstantien vergeselschap, dat een dienaar, de dienst der gemeeynte (hetwelck den heelen mensche verheyscht) aangenomen hebbende, syn voorgaande notariatschap sal naerlaten”, hoewel de synode hem dan wel toelaat de loopende zaken af te handelen. En de synode van Dordt 1574 liet zulk een predikant nog wel toe om testamenten en huwelijksacten te maken, maar

verbood hem overigens de uitoefening van het notariaat en noemt dan ook een van die „circumstantiën”, waarvan die uitoefening vergezelschap was, namelijk dat hij in herbergen zou moeten komen enz.

In het andere door ons bedoelde geval liet men zich nog strenger uit. Het betrof een predikant, die „gebranden wijn” zou maken om te verkoopen en zijn handel daarmee te doen. De synode van Den Briel 1593 oordeelde daarvan dat dit „niet stichtelijk” was, dewijl benevens de distractie van zijn ambt zulke neering in zich zelf „vil” was voor een dienaar des Woords”.

Wat nu in al deze en dergelijke uitspraken met het oog op het aan ons opgedragen vraagstuk belang inboezemt, is vooral ook de motiveering, waarvan zij uitgaan.

Van een bijzonderen hooger en geestelijken staat van de dienaren des Woords, gelijk met het oog daarop van roomsche zijde, met name de vrijstelling van den militairen dienst voor de geestelijken wordt gepleit, is in al deze gevallen geen sprake. Dit zou ook moeilijk hebben gekund, met het bekende voorbeeld van den apostel Paulus voor oogen (1 Thess. 2 : 9). Altijd is het de waardigheid alleen van het predikambt zelf en de eischen, die daarvoor zijn te stellen, waarvan men uitgaat. Dat, gelijk het telkens weer heet de „dienst van den predikant den geheelen mensch” vereischt. Men is bang voor „distractie van den dienst”. „Dat men de studie zou verzuimen” enz. Doch ook was men bang „voor opspraak en ontstichting”, of dat het ambt in minachting zou komen, men „den dienst kleinicheyt” zou doen.

Scherp komt dit vooral uit bij dien predikant die brandewijn stookte: „dewijl sulcke neeringe in haer selve vil”, d. w. z. vilis, minderwaardig, „is voor een dienaar des Woords”.

Komen we nu met deze analogieën voor oogen tot de vraag, welke ons is voorgelegd, dat kan zonder vrees voor tegenspraak op den voorgrond worden gezet, dat ook de dienst van een officier te veel van den mensch eischt, dan dat een dienaar des Woords dien tevens zou kunnen waarnemen zonder daarvoor tijd en krachten van zijn eigenlijk ambt te distraheeren. Minder in vredetijd. Doch men is toch geen reserve-officier om bij het uitbreken van den oorlog ontslag te vragen. Evenmin is te ontkennen, dat de officiersfunctie „politiek” is gelijk men zeide van het notariaat, en misschien meer nog dan dit ambt „met vele inconvenienten en zwaarigheden mitsgaders andere circumstantiën is vergezelschap”, waarin we liefst een dienaar des Woords niet zien verwickeld. Ook met het oog op de waardigheid van het ambt. Alle dingen zijn mij geoorloofd, zegt de apostel, maar alle dingen stichten niet (1 Cor. 10 : 23). Al gaat men zelfs geen enkele schrede mede met degenen in onzen tijd, die den oorlog zelfs onder alle omstandigheden zonde achten, toch behoeft daarom nog niet te worden ontkend, dat er in de waarneming van beide diensten momenten kunnen komen, waar de eene of de andere zelfs ernstig schade zou lijden.

Dit is dan ook reeds van de alleroudste christelijke tijden af gevoeld. Reeds de eerste christelijke keizers stelden de kerkedienaren vrij van den militairen dienst. Hun dienst bij het heiligdom ging niet samen met vergieten van bloed. (Herzog's PRE XI S. 110). Een clericus, die in den krijg diende zou afgezet, die vroeger als christen in den militairen dienst was geweest, niet in den clerus worden opgenomen.

Onder de irregularitates, de onregelmatigheden, welke iemand voor den dienst ongeschikt maakten, noemt het oude canonicke recht met de synode van Toledo (400) ook den defectus perfectae lenitatis, het gemis van den geest „van volkomen zachtaardigheid”, gelijk het is bij rechters, beulen, in den krijgsdienst enz., waarbij bloed wordt vergoten. Voetius is minder geneigd, ook den krijgsdienst onder die handwerken te rekenen die ook door den dienaar in tijd van nood zouden mogen worden uitgeoefend (Pol. Eccl. II 808).

Zoo kan, gelet op de christelijke zede, reeds van den eersten christelijken tijd af; op de beslissingen in analoge gevallen door vroegere kerkelijke vergaderingen; evenals op de enkele aanwijzingen der Schrift, de vraag van den kerkeraad van Wageningen kwalijk anders worden beantwoord, dan dat met het oog op de waardigheid en de eischen van het ambt de functie van reserve-officier niet wel met het ambt van dienaar des Woords te vereenigen is en derhalve de reserve-officier bij de aanvaarding van het predikambt ontslag heeft te vragen uit den militairen dienst.

Toch is aan de kwestie nog een andere zijde, welke zeker ook niet uit het oog mag worden verloren.

Stond men, met name de hulp aan zieken, den predikanten toe, dan moest dit toch niet „bij professie” zijn en ook „zonder gewin” (Den Haag 1586).

Dat echter zoo vaak op de vroegere gereformeerde kerkelijke vergaderingen over het waarnemen van bij-werk door den predikant moest worden gehandeld, lag voor een groot deel aan de slechte salariering van de predikanten destijds. En die oude kerkelijke vergaderingen lieten dan dikwijls ook niet na daarop te wijzen en drongen dan tevens aan op verbetering van de tractementen: dat men zorg zou dragen dat de predikanten genoeg hebben (Zuid-Holland 1593; Noord-Holland 1618).

Nu zijn wij niet ingelicht over de acte van onderhoud van den predikant te Wageningen. Dit is ook niet noodig. Nu we de kwestie in het algemeen hebben behandeld, is het echter toch goed in het algemeen ook op dezen finantieelen kant te wijzen.

Wat Wageningen betreft, herinneren we er aan, dat de predikant reeds reserve-officier was, toen hij het beroep te Wageningen aanvaardde en destijds daartegen geen aanmerking is gemaakt. Het komt ons voor, dat het niet billijk zou zijn, wanneer de predikant, geheel om den kerkeraad ter wille te zijn, ontslag uit den militairen dienst vraagt en krijgt, dat dan de belangrijke finantieele schade, misschien zelfs geheel te zijnen laste zou komen.

Saamvattend adviseeren we de synode uit te spreken: [volgt in artikel 259].

W. A. VAN ES, *rapporteur*.

BIJLAGE LIX.

RAPPORT inzake tucht over doopleden (agendum

Art. 260.

K c 1 en 2).

De synode droeg commissie III op haar ten aanzien van punt K c 1, 2 van advies te dienen: de voorstellen van de classes Breukelen en Amsterdam inzake „de tucht over doopleden”, d. w. z. die leden die alleen in verband met hun doop als leden der kerk worden beschouwd.

Beide voorstellen komen daarin met elkander overeen, dat zij aanleiding nemen in het besluit van de synode van Middelburg 1933 (Acta artikel 228), welke éénheid van handelen ten aanzien van de tucht over „doopleden” wel ten zeerste gewenscht oordeelde; overtuigd echter, dat in den boezem onzer kerken ter zake nog niet genoegzame eenparigheid van gevoelen bestond, den tijd nog niet gekomen achtte om in deze materie bindende bepalingen te maken, doch wel deze aangelegenheid in de ernstige overweging der kerken aanbeval. Voorts ook daarin, dat zij beide nu op het tot stand komen van zulk een regeling aandringen. De classis Amsterdam was van oordeel, dat het juist de generale synode is, onder welker leiding die gewenschte eenparigheid alleen kon worden bereikt; terwijl deze eenparigheid naar haar gevoelen juist werd belemmerd door een tegenstrijdigheid, die zij meende op te merken in besluiten van de synode van 1920 en 1923, die een eventueele excommunicatie van „doopleden” toch hadden afgewezen, en de uitspraak van de synode van 1933, welke „den tijd nog niet gekomen achtte, om bindende bepalingen te maken”. Ook zag ze met te meer verlangen uit naar een definitieve regeling, omdat de kerken zich tegenwoordig steeds vaker tot de behandeling van afwijkende „doopleden” geroepen zien. Zij was echter tevreden, wanneer de synode een commissie de opdracht gaf, om de volgende synode over deze dingen te adviseeren en dit advies tijdig aan de kerken toe te zenden.

De classis Breukelen daarentegen ging bij haar motiveering wat dieper op de aan deze materie ten grondslag liggende beginselen in, nam daarbij haar uitgangspunt „in het verbond zooals het concreet in de gemeenschap eener plaatselijke kerk tot openbaring komt”; gaf ook enkele aanwijzingen over de manier, waarop de tucht zou kunnen worden geregeld en vroeg voor alles toetsing van het door haar gekozen uitgangspunt aan het Woord Gods. Ook heeft de classis bij haar voorstel een, op haar verzoek opgestelde, toelichting gevoegd, waarmede zij ook „principiële instemming” betuigde.

Ook uw commissie is van oordeel, dat de tijd voor de overweging van zulk een definitieve algemeene regeling zonder twijfel is aangebroken.

Reeds in 1896 (Acta artikel 6, 185) en 1899 (Acta artikel 115) is ter synode door de hoogleeraren F. L. Rutgers en H. Bavinck een advies opgesteld, met de hoofdstrekking waarvan de synode zich vereenigde, en waarvan de synode verklaarde, dat het wenschelijk was, dat de kerkeraden zooveel mogelijk in den geest daarvan zouden arbeiden. In 1902 kwam de zaak weer ter sprake. Eveneens in 1920 en 1923, terwijl de synode ook ten vorigen male te Middelburg, gelijk ook nu weer, voor dezelfde materie zich geplaatst zag.

Ook werd de wenschelijkheid van een regeling in den loop van al die jaren in schier alle provincies van ons vaderland door de kerken gevoeld en ook uitgesproken. In 1896 was de aandrang tot de behandeling van Zeeland uitgegaan (Acta 1893 artikel 199). In 1902 van Groningen (artikel 187), evenals in 1920. In 1923 van Zuid-Holland (Z.G.). In 1933 te Middelburg van Friesland (N.G.). Nu van de classis Amsterdam in Noord-Holland en de classis Breukelen in Utrecht. Het is dus geen overdrijving, wanneer we zeggen, dat de kwestie brandend is geweest, reeds van het begin af van de vereeniging onzer kerken in 1892, afgezien van den tijd daaraan voorafgaande en ook de behoefte aan een regeling voor geheel ons vaderland in onze kerken is gevoeld.

Toch is ook uw commissie het met de classis Amsterdam eens, dat „gedurende den vaak zoo gespannen zittingstijd” der synode, haar „de gelegenheid tot rustige bezinning over deze ernstige aangelegenheid” allicht zou „ontbreken”. En dat zulk een rustige bezinning daartoe wel noodig is, blijkt ook uit het voorstel met de bijgevoegde toelichting van de classis Breukelen.

Haar uitgangspunt moge zonder twijfel een in vele opzichten juiste gedachte bevatten, toch schijnt deze ook niet van eenzijdigheid te kunnen worden vrij gepleit. De Doop is zeker het „teeken des verbonds” (Cat. v. 74). In het formulier van het belijdenisdoen heet de openbare belijdenis het „aanvaarden van het verbond”. Het Avondmaal waartoe men door het doen van belijdenis toegang krijgt, heet „de tafel des verbonds”, om het bij deze enkele opmerkingen te laten. In het formulier van den Doop wordt echter in de eerste doopvraag de grond van den Doop veeleer in het lidmaatschap der gemeente gezocht. De uitsluiting bij eventuele excommunicatie, welke ook de classis Breukelen wil, is toch weer niet een uitsluiting buiten het „verbond” — immers door excommunicatie wordt de Doop zelf niet tenietgedaan, — maar uit de gemeenschap der kerk, welke in de toelichting van het voorstel der classis Breukelen, met een toch niet gebruikelijken term „verbondsgemeenschap” wordt genoemd.

Zoo zou er meer zijn te noemen. Wij volstaan hiermede echter, zonder in de beoordeeling van een en ander te treden, om daarmede te doen gevoelen, dat aan een grondige beschouwing van de tucht over de „doopleden” en de definitieve regeling er van dogmatische en andersoortige beginselen ten grondslag liggen, waarvoor metterdaad een rustige bezinning wel noodig is. Bij deze bezinning kan met de toelichting van de classis Breukelen evenals met het rapport van de classis Leeuwarden (Acta 1933, bijlage LVII) rekening worden gehouden. Het zal dan wel gewenscht zijn, dat de kerken geen regelingen te dien aanzien vaststellen, vooraleer de generale synode zich over het verwachte advies zal hebben uitgesproken.

Het is met het oog op dit alles, dat uw commissie u adviseert: [volgt in artikel 260].

W. A. VAN ES, *rapporteur*.

BIJLAGE LX.
Art. 261.

RAPPORT van de deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken inzake de verdeeling der gelden ingekomen ten behoeve van Görlitz, Ebersbach en Oderwitz (agendum N 8).

Eerwaarde broeders!

Aan deputaten bovengenoemd werd door de synode van Middelburg opgedragen de ingekomen gelden te besteden ten behoeve van den predikant van Görlitz en van dien van Ebersbach en Oderwitz (vgl. artikel 211, 7°). Blijkens artikel 256 dierzelfde Acta bedroegen deze gelden f 1531.28.

Deputaten hebben eerst vijftienhonderd gulden verzonden. In de kas bleef een batig saldo van f 31.28. In den loop van het synodejaar 1933—1936 groeide dit door nagezonden collecten en giften tot f 316.64.

Aan de genoemde adressen is later weer overgemaakt f 311.—. Alzoo is nog te hunner beschikking f 5.64. Mocht dit bedrag niet meer stijgen door nagezonden collecten, dan zullen uw deputaten ook dit saldo nog gaarne zenden aan genoemde kerken ten behoeve van haar dienaren.

Namens deputaten voornoemd,
G. KEIZER, *rapporteur*.

BIJLAGE LXI.
Art. 262.**RAPPORT over de bemoeiingen van de deputaten der generale synode betreffende de geschillen tusschen ds K. van Dijk en de Afzonderlijke Vergadering van missionaire dienaren des Woords op Midden-Java ten Zuiden en de klachten van ds K. van Dijk over deze deputaten (agendum S 3 g, 4, 13, Zendingrapport 26).**

A.

Bij uw commissie III zijn ingekomen:

een rapport (geheim) van de 12 deputaten voor de zending betreffende de geschillen tusschen ds K. van Dijk en de Afzonderlijke Vergadering van missionaire dienaren des Woords op Midden-Java ten Zuiden met tal van stukken in afschrift ter kennismaking, die alle met de zaak-ds Van Dijk in verband staan.

Voorts is bij uw commissie ingekomen een geschrift van ds K. van Dijk, missionair dienaar des Woords te Wonosobo, een woord ter toelichting en zelfverdediging, waarin tal van bijlagen, waaronder bijlage I: Brief aan de generale synode. In dezen brief beklagt hij zich over de uitspraak der synode van Middelburg over zijn persoon en de behandeling zijner zaak en over de houding der generale deputaten voor de zending, d.d. 20 Maart 1936.

Nog is ingekomen een post-scriptum bij boven-genoemden brief d.d. 20 Maart 1936, waarin een formeele aanklacht tegen de generale deputaten, waaraan zij zich in hun kwaliteit hebben schuldig gemaakt.

Ook is bij uw commissie ingekomen een bezwaarschrift van broeder J. P. J. Gerritse, ouderling in Rotterdam-Centrum, handelende over zijn bezwaren tegen den gang van zaken met den liederenbundel in de Indische kerken.

Tijdens de zittingen der synode kwam, na samenspreking van uw commissie met broeders generale deputaten voor de zending, nog een uitvoerige memorie in, inzake de geschillen tusschen ds K. van Dijk te Wonosobo en de deputaten der generale synode voor de zending. Met deze memorie is ernstig rekening gehouden.

Nog is bij het moderamen der D.V. te Amsterdam te houden generale synode een brief¹⁾ ingekomen, aan uw commissie doorgezonden, waarin ds K. van Dijk verklaart, dat hij pogingen in het werk gesteld had, „dat hij zich der generale synode zou kunnen aanbieden om persoonlijk de gevraagde inlichtingen te verschaffen en dat hij zijn zaak bij de synode persoonlijk zou mogen bepleiten”.

Daar het door de mindere vergaderingen aan de generale synode zelf werd overgelaten om te beslissen, meende ds K. van Dijk dat het op deze wijze zoo goed als onmogelijk geworden was, dat de generale synode hem nog persoonlijk zou hooren. Wegens de hooge kosten durfde hij er bij de synode niet op aandringen maatregelen tot zijn overkomst te treffen. Hem blijft dus niet anders over dan daarin te berusten.

Uw commissie sloot zich bij deze beslissing aan.

Maar nu sprak ds K. van Dijk den wensch uit, dat *in zijn plaats* de synode iemand zou aanwijzen, die bij haar als zijn advocaat zou hebben op te treden. Hij noemde ook eenige namen van menschen, die hij persoonlijk de eer had eenigszins te kennen en van wie hij meende te weten „dat zij niet onsympathiek tegenover hem stonden”.

Uw commissie heeft dit dringend verzoek ernstig besproken en, in aansluiting aan de usance in dezen van onze vaders²⁾, een advocaat of mond voor ds Van Dijk toegelaten.

Helaas, door bijzondere omstandigheden is zulk een advocaat niet voorhanden.

Wat nu deze zaak-ds Van Dijk zoo in-droevig maakt is, dat we de moeilijkheden vinden op het terrein van Gods onbewegelijk koninkrijk, dat ons aller liefde en volkomen toewijding vraagt. De eer van God en de toekomst van Zijn Rijk staan op het spel. Daarbij komt, de zwaarigheden zijn gerezen onder mannen, die we allen liefhebben om hun voorbeeldigen ijver op ons zendingsterrein. Dit geldt van *allen*.

Ook van ds K. van Dijk te Wonosobo.

Meer dan 30 jaren heeft hij zijn Zender, Koning Jezus, trouw gediend. Al zijn gaven en krachten heeft hij in den dienst des Heeren in ruime mate gebruikt, misschien reeds *verbruikt*.

¹⁾ Wonosobo, 18 Juli 1936.

²⁾ Zie: Maniere van procederen in het Kerkelijke door C. de Kruyff, p. 22 en 23.

Dit wordt ook in Indië gulweg erkend.

De Afzonderlijke Vergadering in Indië schrijft eind Juni 1935 aan de generale deputaten¹⁾: „Wij hebben gezwegen, niet omdat wij bang zijn om over deze zaak te schrijven, of omdat wij iets te verbergen hebben, of omdat wij ons standpunt niet kunnen verdedigen. Maar omdat wij niet in het publiek wenschten op te treden tegen een van onze oudste zendingsarbeiders, die zeer groote verdienste heeft voor den arbeid hier op Java, maar die op dit punt met blindheid geslagen is!”

Hij, ds K. van Dijk, heeft dus zeer groote verdienste voor den arbeid op Java.

Ook broeders deputaten hebben steeds met grooten lof over dezen missionairen dienaar des Woords gesproken en geschreven.

Niettemin, tusschen de Afzonderlijke Vergadering en ds K. van Dijk is alles *vastgelopen*.

Ds K. van Dijk kon vóór zijn verlof van niemand van de broeders in Indië afscheid nemen²⁾.

Hij verklaart: „Zij vormen (n.l. in Indië) een gesloten front tegen mij” en: „Maar ik kan niet meer vergaderen met u op den ouden voet”.

Hij voelt in alles hun „onvriendelijke, oncollegiale en onchristelijke houding”³⁾.

Zelfs kondigt hij aan, dat hij van plan is in Holland den strijd voort te zetten⁴⁾.

Dr F. L. Bakker schrijft aan broeders deputaten: „Van Dijk heeft medegedeeld, dat hij naar Holland gaat om recht te krijgen in de zaak van het Psalmbok”⁵⁾.

In Indië is de zaak *wanhopig gestrand*.

Nog schrijft de Afzonderlijke Vergadering aan broeders deputaten: „Met ds Van Dijk valt niet meer te spreken. Zijn wantrouwen tegen de vergadering is groot. Hij beschouwt ons in al deze zaken als bewust oneerlijk”⁶⁾.

En om nog één voorbeeld te noemen. De Afzonderlijke Vergadering in Indië schrijft aan deputaten: „Aangezien de vergadering nu reeds vier jaren lang getracht heeft deze zaak tot oplossing te brengen en iedere poging daartoe afstuit op het wantrouwen van ds Van Dijk en zijn onwil om de uitspraken der vergadering te aanvaarden, zijn wij onmachtig om tot een oplossing te komen”⁷⁾.

Maar niet alleen in Indië, ook *in Holland* is het tusschen broeders deputaten en ds Van Dijk vastgelopen.

Ds K. van Dijk schrijft: „Deputaten hebben getracht met looze kalk te pleisteren”⁸⁾. Al zegt hij even later: „Overigens blijf ik vergevensgezind”⁹⁾.

Zoo zegt hij: „Hij is den schok nog niet te boven, dien hij gekregen heeft, toen door generale deputaten op de generale synode te Middelburg 1933 werd voorgesteld wat heeft geleid tot artikel 214 4° van de Acta”¹⁰⁾.

„Hij geeft den deputaten gaarne al het vertrouwen, waarop zij recht hebben”; ’t laatste dan als beperking bedoeld¹¹⁾.

„De deputaten wilden de zaak van Middelburg in den doofpot stoppen”¹²⁾.

Hij klaagt zelfs over de oneerlijkheid van deputaten¹³⁾.

Ieder gevoelt: ook met brs deputaten is samenspreking onmogelijk geworden.

Wat wil ds Van Dijk? Waarom loopt elk pogen tot verzoening op niemendal uit, lijdt het voortdurend fiasco? Waarom is ds Van Dijk nimmer te contenteren? Is het soms ’n zekere koppigheid, die hem parten speelt? Is hij in al deze conflicten de *eenig* schuldige?

De Afzonderlijke Vergadering in Indië schrijft: „Met dit alles zeggen wij niet, dat in deze geheele zaak de houding van de vergadering feilloos is geweest.

1) Acte-stuk XII.

2) Acte-stuk III, Wonosobo, Februari 1935.

3) Te vinden in acte-stuk IV, April 1935.

4) Acte-stuk I, Djokjakarta, 7 Januari 1935.

5) Acte-stuk I, Djokjakarta, 7 Januari 1935. Zie ook: Om de waarheid, blz. 73 en 74.

6) Zie: Om de waarheid, blz. 75.

7) Om de waarheid, blz. 89.

8) Acte-stuk XIII, d.d. 27-8-'35.

9) Acte-stuk XIII, d.d. 27-8-'35.

10) Acte-stuk XVIII, d.d. 25-11-'35.

11) Brief aan de classis van Workum, d.d. 11-5-'35; Om de waarheid, blz. 91.

12) Brief aan de classis van Workum, d.d. 11-5-'35.

13) Brief aan de zendingssynode van de Friesche kerken, d.d. 27-5-'36.

Ook wij staan mede schuldig aan het misverstand, dat tusschen de vergadering en ds Van Dijk is gerezen, zooals wij reeds uitgesproken hebben in ons rapport aan de synode van Arnhem¹⁾.

Wat ds K. van Dijk wil, is *een onpartijdig onderzoek*.

Uit Wonosobo schrijft hij aan broeders deputaten²⁾: „Neen, brs, gij moet niet willen weten van onder de tafel stoppen. Dat hoort thuis in een land, waar corruptie heerscht”.

Hij zegt³⁾: „Het spreekt van zelf, dat ik in zulk een in-den-doofpot-stoppen van een zaak, waarmee mijn goede naam als eerlijk man en als dienaar van Christus rechtstreeks was gemoeid, geen genoeg mocht nemen”.

Hij is „ten volle bereid aan een *onpartijdig* onderzoek alle medewerking te verlenen⁴⁾).

„De beschuldigingen zijn te ernstig voor mij om er niet tegen op te komen. Alleen wil ik dan, dat de klachten onderzocht worden”, aldus ds Van Dijk⁵⁾.

Nog verklaart hij⁶⁾: „Het onderzoek in dezen mag echter niet in algemeene termen blijven hangen, noch ook mag genoeg genomen worden met een algemeene, niets zeggende formule als dat men leedwezen betuigt over het onaangename in de gebruikte uitdrukkingen. Ik heb in mijn brief *feiten* genoemd. Over die feiten moet licht opgaan”.

En dan⁷⁾: „Nu heeft wel het college van generale deputaten zich met deze zaak bemoeid en getracht ze tot een oplossing te brengen. Maar dit is hun niet gelukt, daar zij op de zaken niet zijn ingegaan. De beschuldigingen zijn door hen niet onderzocht”.

Ten slotte⁸⁾: „Ook moge de synode overwegen of het niet beslist noodzakelijk is, om het onderzoek in deze zaak op te dragen aan andere personen, dan die te Arnhem en Middelburg de adviseerende commissies vormden, daar ook de adviezen dier commissies, die door mij als oppervlakkig en partijdig gewraakt worden, mede aan een onderzoek behooren onderworpen te worden, en zulk een onderzoek niet opgedragen behoort te worden aan de personen zelf, wier uitspraken getoetst dienen te worden. In dezen doe ik een ernstig beroep op den rechtvaardigheidszin dezer synode”.

Ook de *kerk van Heeg* wil een zoo uitgebreid mogelijk onderzoek van alles wat in de kwesties, die ds K. van Dijk en de andere broeders gescheiden houden, zoowel in Indië als in Nederland is voorgevallen en meent, dat dit onderzoek zonder uitstel dient te worden ter hand genomen⁹⁾.

Uw commissie heeft eerst over de klachten van ds K. van Dijk betreffende brs deputaten een zoo nauwkeurig mogelijk onderzoek ingesteld.

Broeders deputaten hebben wij een en ander maal op onze commissie-vergaderingen *gehoord*.

Ds K. van Dijk kon door ons niet ondervraagd worden. Hij is in Indië. Wij konden slechts uit het brieven-materiaal, zijn boekje *Om de Waarheid*, enz. zijn gevoelens opmaken.

Natuurlijk kon uw commissie niet elk minutieus detailpunt aan een mikroskopisch onderzoek onderwerpen. Niettemin ging zij op elk punt, door ds K. van Dijk in zijn *Post-scriptum* tegen broeders deputaten aangevoerd, meer of minder in, naarmate dit althans noodig scheen.

Het *eerste* punt, door ds K. van Dijk tegen deputaten naar voren gebracht en waarover nog geen beslissing viel, luidt als volgt:

Hij beschuldigt deputaten, dat zij eendrachtig geweigerd hebben aan hem (ds K. van Dijk) de gelegenheid te gunnen om in *Het Zendingsblad*, waarin de uitspraak van de synode van Middelburg 1933 was verbreid, de onjuistheid daarvan aan te toonen; terwijl ds Breukelaar in *Het Zendingsblad* van Augustus

¹⁾ Acte-stuk VIII; Om de waarheid, blz. 89; brief d.d. 23 April 1935.

²⁾ Acte-stuk XX; brief d.d. 25 November 1935.

³⁾ Om de waarheid, blz. 30.

⁴⁾ Schrijven aan de Afzonderlijke Vergadering, Wonosobo 27 October 1933; acte-stuk IV.

⁵⁾ Acte-stuk XVIII.

⁶⁾ Acte-stuk XIII; brief van ds Van Dijk, begin September 1935 ontvangen.

⁷⁾ Acte-stuk XIV; brief van ds Van Dijk, begin September 1935 ontvangen.

⁸⁾ Post-scriptum, pag. 2.

⁹⁾ Missive van den kerkeraad van de gereformeerde kerk van Heeg betreffende de zaak van ds K. van Dijk te Wonosobo doorgezonden door de particuliere synode van Friesland (Z.G.). Zie: agendum, S 4 c.

1934 het zelfs wraakte dat hij in het orgaan der Friesche kerken zijn goeden naam, die door de schuld van generale deputaten was aangerand, trachtte te verdedigen. Bij deze houding hebben deputaten volhard zelfs tot op de vergadering van 31 Mei 1935 waar hij hun verzocht nu te erkennen dat de uitspraak, die zij aan de synode van Middelburg in den mond gelegd hadden over zijn ontijdig verhuizen naar Wonosobo, onjuist was; maar zij weigerden zich daarover uit te laten ¹⁾).

Kort na de generale synode van Middelburg 1933 was in *Het Zendingsblad* van October van dit jaar een artikel verschenen over het *Zendingsterrein te Wonosobo*. Op blz. 223 stond onder meer te lezen, dat „ds K. van Dijk nog eer de kerk van Heeg een beslissing had genomen over het voorstel, dat één van de twee missionaire predikanten naar Wonosobo zou gaan, zich inmiddels te Wonosobo ging vestigen”.

Den 4den December 1933 schreef ds K. van Dijk hierop aan ds W. Breukelaar: „In *Het Zendingsblad* van October las ik op blz. 223, dat u van mij vertelt, dat ik zonder de beslissing der Friesche kerken terzake af te wachten, naar Wonosobo verhuisd zou zijn. Dat is een vergissing. Ik heb niet alleen de beslissing der Friesche kerken, maar ook die der generale deputaten, genomen in hun vergadering van 30 April 1931, afgewacht. Toen ik telegrafisch bericht ontvangen had, dat ook de generale deputaten mijn verhuizing naar Wonosobo goedkeurden, toen pas heb ik zoo spoedig mogelijk de noodige maatregelen genomen om te kunnen vertrekken. Wilt u zoo vriendelijk zijn die vergissing te herstellen?” ²⁾

Onder het opschrift: *Rectificatie* voldeed ds W. Breukelaar zoo spoedig mogelijk aan het verzoek van ds K. van Dijk ³⁾. Hij schreef onder meer: „Hier in Holland leefde voor zoover we weten, algemeen de gedachte, dat ds K. van Dijk, doordrongen van de noodzakelijkheid der bearbeiding van Wonosobo, reeds daarheen was gegaan en den arbeid daar had aangevangen eer hier te lande nog een beslissing te dezer zake was genomen. Hoe die voorstelling is ontstaan weten we niet. Er moet een of ander schrijven uit Indië zijn ontvangen, dat aanleiding tot deze voorstelling heeft gegeven... Het doet ons leed, dat we geheel te goeder trouwe een onjuiste voorstelling hebben helpen verbreiden. Gaarne herstellen we deze onjuistheid, waartoe deze mededeeling moge dienen. Intusschen zeggen we ds K. van Dijk dank voor zijn rectificatie”.

Al is het schier onbegrijpelijk, dat de redactie van *Het Zendingsblad* niet eens de bron van deze mededeeling aangaande ds Van Dijk kon aangeven en zich slechts beroepen kon op „een of ander schrijven van Indië”, de rectificatie werd, 't zij tot haar eer gezegd, zoo snel mogelijk aangebracht en haar leedwezen werd betuigd.

Tot dusver liep alles goed.

Ds K. van Dijk vroeg in den *juisten toon* om rectificatie en ds Breukelaar haastte zich deze aan te brengen, zelfs met betuiging van leedwezen.

Als ds K. van Dijk dan ook in zijn brochure schrijft ⁴⁾: „Ds Breukelaar haastte zich niet aan mijn verzoek om rectificatie gevolg te geven”, dan is dit onjuist. De op 4 December uit Indië verzonden briefkaart kwam pas in Januari 1934 in, toen *Het Zendingsblad* van die maand reeds ter perse was. Maar in het Februari-nummer (1934) verscheen onmiddellijk de door ds K. van Dijk gewenschte rectificatie ⁵⁾.

Dat ds K. van Dijk op rectificatie aandrang is hem niet euvel te duiden. Niemand mag hierin constateeren een zoeken van *eigen eer*. Eer is teer. De uitspraak van de generale synode van Middelburg 1933 was *grievend* voor ds K. van Dijk. Zelf zegt hij: „De synode der gereformeerde kerken van Nederland heeft over mij in hetzelfde jaar, waarin ik mocht gedenken, dat de Heere mij 30 jaren tot de bediening van het Evangelie had willen gebruiken, openlijk uitgesproken en het in haar Acta voor het nageslacht vastgelegd, dat ze moest betreuren wat ik in de uitvoering van mijn ambt gedaan had. Ik werd voor al de kerken aan de kaak gesteld als iemand, die eigenwillig de post verlaten zou hebben, waar ik gesteld was van 's Heeren wege”. Een blaam uit dien mond op hem gelegd, moest hij wel als een ernstige zaak beschouwen ⁶⁾.

¹⁾ Post-scriptum, blz. 5.

²⁾ Zie: briefkaart van ds K. van Dijk uit Wonosobo aan ds Breukelaar.

³⁾ Zie: *Het Zendingsblad* van Februari 1934.

⁴⁾ Om de waarheid, blz. 19.

⁵⁾ Memorie van ds Breukelaar c.s., blz. 6 (punt 6).

⁶⁾ Om de waarheid, blz. 16.

Ook is het jammer, dat *Het Zendingsblad* het synode-besluit, in de Acta van Middelburg vastgelegd, nog onder *duizenden* lezers heeft verspreid.

Maar, het zij *tot eere van ds Breukelaar* gezegd, de door ds K. van Dijk gewenschte rectificatie werd in *Het Zendingsblad* zoo spoedig mogelijk aangebracht.

Helaas, nieuwe wolken kwamen den nu weer helderen hemel verduisteren. Ds K. van Dijk was met de rectificatie blijkbaar niet tevreden.

Hij schrijft ¹⁾ „Pas later kwam mij langs den omweg van de Afzonderlijke vergadering ter oore, dat de *synode* zich daarover (n.l. de zoogenaamde eigenmachtige vestiging van ds K. van Dijk te Wonosobo) had uitgesproken. Dat maakte de zaak voor mij veel erger. En nu meende ik aan de kerken en ook aan mijn eigen ambt, verplicht te zijn, dat ik een poging deed om de zaak recht te zetten. Ik koos daarvoor den vorm van een ingezonden stuk aan *Het Zendingsblad*, handelend over Wonosobo. Ik wilde niet rechtstreeks en opzettelijk opponeeren tegen de uitspraak der synode... Ik begreep wel, dat er aan de opname van dit ingezonden (artikel?) voor ds Breukelaar een onaangename kant zou zijn; maar ik meende, dat een eenigszins uitvoerige beschrijving van het terrein en den gang van zaken, waaruit de onjuistheid van zijn opvatting zou blijken, voor hem de minst stootende vorm zou zijn om zich in het ongelijk gesteld te zien. Ik twijfelde niet, of mijn stuk zou worden opgenomen. Mij dacht, ds Breukelaar zou er om verschillende redenen blij mee zijn. Bovendien had ik van hem de herhaalde verzekering, dat wat missionaire dienaren inzonder in *Het Zendingsblad* altijd een plaats kreeg. Hij had er mij meermalen een verwijt van gemaakt, dat ik zoo weinig inzond”.

Allereerst iets over dit laatste.

Ds Breukelaar verklaart ²⁾: „Die verzekering is nooit gegeven en dat verwijt is *nimmer* gemaakt. Gaarne neemt *Het Zendingsblad* geschikte stukken van de missionaire arbeiders op. Maar meermalen worden stukken of in het geheel niet geplaatst of geplaatst in verkorten vorm”.

Hier staat het „ja” van den een tegenover het „neen” van den ander. Dat de redactie van *Het Zendingsblad* zich ten slotte de keur over de ook door missionaire arbeiders ingezonden artikelen voorbehoudt en 't recht heeft een *limiet* te stellen, ja zelfs opname te *weigere*n, is niet te laken en mag niet betwist worden.

De ingezonden artikelen, van de hand van ds K. van Dijk, waren wel zeer lang en breed-uitgesponnen. Ze vormden een reeks van vijf ingezonden stukken, één onder den titel: *Voor eigen parochie* ³⁾, waarmede hij bedoelde: het zendings-terrein Wonosobo en vier artikelen onder 't opschrift: *Wonosobo*. Deze ingezonden stukken zouden ongetwijfeld *vele* kolommen van *Het Zendingsblad* vullen. Ze gaven een *uitvoerig* overzicht van den nu weer met kracht voortgezette arbeid op het bovengenoemde zendingsterrein en tevens, hoe zou het anders, 'n rechtvaardiging van 't optreden van ds K. van Dijk op het Wonosobo'sche terrein. De toon van de ingezonden stukken was *gepast* en *gematigd*, niet in het minst kwetsend. In deze artikelen schreef hij onder meer 't volgende: „Ik ging *niet*, voordat ik eerst de toestemming van de Friesche kerken en daarna ook die van de generale deputaten had. In de eerste week van Mei 1931 ontving ik telegrafisch bericht, dat de vergadering van generale deputaten, die op 30 April 1931 gehouden was, die toestemming verleende en toen verhuisde ik den 15 Mei. We namen voorloopig onzen intrek bij de familie Berger, die hier reeds een half jaar woonde”.

Maar wat geschiedde?

Ds K. van Dijk schrijft ⁴⁾: „Tot mijn groote teleurstelling kreeg ik bericht, dat ds Breukelaar de plaatsing van dat stuk niet voor eigen rekening durfde nemen. Hij moest, omdat er een en ander in voorkwam, wat streed met de uitspraak der generale synode, er eerst met de andere generale deputaten over spreken”.

Het antwoord van deputaten aan ds Van Dijk kwam in en was van dezen inhoud ⁵⁾:

-
- 1) Om de waarheid, blz. 19.
 - 2) Memorie van ds Breukelaar c.s.
 - 3) Artikel, zonder datum.
 - 4) Om de waarheid, blz. 20.
 - 5) Dit schrijven, geteekend door ds D. Pol en ds W. Breukelaar, resp. voorzitter en scriba van generale deputaten, was van 9 Mei 1934. Als redenen voor

„In een schrijven van 19 Maart 1934 werd door de redactie van *Het Zendingsblad* u medegedeeld, dat zij het door u gezonden uitvoerig stuk over Wonosobo niet durfde plaatsen zonder voorafgaand overleg met de deputaten der generale synode voor de zending. De redactie heeft deze zaak gebracht op de vergadering dezer deputaten. Met eenparige stemmen hebben dezen besloten u het volgende te melden: Zij waardeeren ten zeerste uw liefde voor Wonosobo en uw toegewijden arbeid op dat terrein. Met u zijn zij verblijd en dankbaar, dat de Heere dien arbeid in zoo rijke mate met Zijn zegen kroont. Ook erkennen zij gaarne de bedoeling van uw schrijven, om n.l. de belangstelling en liefde voor Wonosobo te versterken. Toch zijn ze van oordeel, dat het niet gewenscht is uw ingezonden stuk in dezen vorm te plaatsen in *Het Zendingsblad*”. Enz.

Deze artikelen waren dus *geweigerd*.

In het Augustus-nummer (1934) verscheen echter een uitvoerig artikel in *Het Zendingsblad*, getiteld: *Het beklag van ds K. van Dijk over eene uitspraak van de generale synode*, als antwoord op wat ds K. van Dijk geschreven had in het Juli-nummer (1934) van „*Uit Keboemen*”.

In dit nummer van *Het Zendingsblad* schrijft ds W. Breukelaar, dat het hem innig leed deed, dat ds Van Dijk gemeend heeft over de bekende uitspraak van de generale synode van 1933 in het publiek te moeten gaan schrijven.

Ook de deputaten der generale synode voor de zending, zoo zegt hij, deelen dat gevoelen, wat zij ook aan ds Van Dijk hadden medegedeeld. Ook de Zendingssynode van Friesland had besloten, ds Van Dijk te verzoeken om hierover niets te publiceren, daar zij 'n commissie had benoemd, die deze zaak zou onderzoeken.

In dit artikel zegt ds Breukelaar o. a.: „„De synodale uitspraak drukt ook bevreemding en leedwezen uit „dat ds K. van Dijk reeds naar Wonosobo is gegaan eer nog in Holland eene beslissing te dezer zake was genomen”. Ds Van Dijk maakt daarvan alsof er stond, dat hij met zijn gezin van Keboemen naar Wonosobo zou zijn verhuisd eer hierover in Holland was beslist... Maar wat ds Van Dijk er in leest staat er niet. De steller van het rapport en van het synodaal besluit wist heel wel, dat die verhuizing plaats had toen men er in Holland in bewilligd had. Voorzoover we ons herinneren heeft ook niemand gezegd of bedoeld te zeggen, dat ds Van Dijk vóór die bewilliging al verhuisd was. Voor een missionair predikant komt het er echter minder op aan waar hij woont dan wel waar hij werkt””. Enz.

In October 1934 zond ds Van Dijk nu een *Open Brief aan ds Breukelaar*, aangeboden aan verschillende bladen (in de eerste plaats aan *Het Zendingsblad*) met beleefd verzoek om dit over te nemen.

Volgens hem heeft het kerkelijk publiek recht om te weten, wat voor kromme sprongen hij in de uitoefening van de hem opgedragen zending soms mocht maken. Als ik openlijk, aldus ds Van Dijk, beschuldigd word van handelingen, die de kerken bedroeven en bevreemden, dan *mogen* en *moeten* de kerken weten wat ik daarop te zeggen heb¹⁾. Hij is van meening, dat het tot groote schade van de kerken is en ook van het zendingswerk, als de publieke zaak aan het kerkelijk publiek wordt onttrokken. Hij is *openlijk* beschuldigd, ja *vals* beschuldigd en op grond daarvan *onverhoord* veroordeeld. Moet hij nu maar stilletjes wachten op de volgende synode, die drie jaren later gehouden zal worden? De zaak heeft voor hem een *persoonlijke* zijde. Ds Breukelaar heeft op de synode van Middelburg 1933 voorgesteld een veroordeelend vonnis over hem uit te spreken. En nu heeft *Het Zendingsblad* dat vonnis *publiek* gemaakt. Ds Breukelaar heeft verklaard, dat hij het volle licht niet schuwte. Aan dat woord wil hij hem houden. Dan komt ds Van Dijk tot de bekende kwesties, die hij nu van zijn kant belicht. Hij beweert, dat ds Breukelaar met opzet het bekende rapport van de Afzonderlijke Vergadering te Djogja slechts *ten deele* heeft geciteerd en hij blijft volhouden, dat dit rapport hem (ds Van Dijk) veroordeelt. Zelfs weigert ds Breukelaar het rapport *volledig* aan te halen. Ook heeft hij de kerken door zijn gaan naar Wonosobo niet voor meerdere uitgaven geplaatst;

de niet-plaatsing van het stuk werden opgegeven: 1. het is te uitvoerig; 2. het oefent nog al wat kritiek op de besluiten der generale synode; 3. het zal meer geschrijf uitlokken; 4. het zal dan blijken, dat Wonosobo's verzorging op onvoorzienne hooge kosten komt te staan.

¹⁾ Hij wijst er op, dat ds Breukelaar een artikel van zijn hand herhaaldelijk had geweigerd, omdat zulks niet in het belang was van Wonosobo en inging tegen een besluit van de generale synode.

zijn verhuizing daarheen had deze consequentie niet. Er moet in de kerken, zegt ds Van Dijk, recht worden gedaan¹⁾).

Uit de Memorie²⁾, door generale deputaten onder de Acte-stukken ter synodetafel gedeponeed, blijkt, dat dezen wel degelijk, reeds in 1932 ds K. van Dijk erop gewezen hebben, dat de gang van zaken te Wonosobo van het begin af van hoofd- en schooldienst wel driemaal zooveel geld vroeg als in het rapport werd noodig geacht. Ds K. van Dijk schreef toen: „Ik kan het inderdaad wel begrijpen, dat de gang van zaken betreffende Wonosobo u niet geheel bevredigt. In dat opzicht ga ik zelfs geheel met u accoord”.

Hoe het zij, ds Van Dijk eischte dus opname van zijn „Open Brief”. En hij schreef persoonlijk aan ds Breukelaar: „Ik ben beslist van plan van het onrecht, dat mij door u is aangedaan, niet te zwijgen, zoolang u weigert dat onrecht eerlijk te erkennen. Ik zal ook niet aarzelen recht te zoeken in den kerkelijken weg. Als u op uw standpunt blijft staan, gaat er van mij een aanklacht tegen u, in uw kwaliteit van deputaat, naar de kerken, die u als zoodanig aanwijzen. Ik geloof, dat het u moeilijk zal vallen u te verdedigen tegen mijn aanklachten. Maar ook al zouden kerkelijke vergaderingen niet in staat zijn of weigeren mij recht te doen, dan nog vertrouw ik dat God in het eind zal toonen, wie de waarheid aan zijn zijde had”³⁾).

Ds Breukelaar aarzelde den *Open Brief* van ds Van Dijk op te nemen in *Het Zendingsblad*.

Ds Breukelaar zegt⁴⁾: „Aangezien alle deputaten krachtens artikel XXI der Zendingssorde mede verantwoordelijk zijn voor de bezorging van *Het Zendingsblad*, meende de redacteur dit stuk niet te mogen plaatsen, zonder daarover het oordeel der deputaten te hebben gevraagd. Mitsdien heeft de redacteur, zonder zelf zich hierover uit te spreken, dit stuk van ds K. van Dijk toegezonden aan alle andere deputaten met de vraag of de redactie dit stuk moest opnemen of niet”.

Op deze geste van ds Breukelaar kan geen aanmerking vallen.

Ds Van Dijk werd echter door deputaten zeer teleurgesteld. Hij toch schrijft⁵⁾: „Ik had toen nog een greintje hoop, dat die andere deputaten zouden zeggen: „Natuurlijk opnemen. Ds van Dijk moet zich toch kunnen verdedigen, als hij meent, dat hij verongelijkt is; en — als de synode zich vergist heeft, dan zal zijzelf er op gesteld zijn, dat de volle waarheid, waaraan zij ongewild tekort gedaan heeft, haar volle recht krijgt”. Maar helaas, al de generale deputaten waren het eens met ds Breukelaar. Een volgend schrijven, namens generale deputaten, meldde, dat men opname van het stuk niet gewenscht achtte”.

Ds Breukelaar vroeg dus broeders generale deputaten om advies. Hij schreef hun⁶⁾: „Aan uw beslissing wil ik de vraag onderwerpen of dit stuk moet worden geplaatst. Indien gij oordeelt, dat het opgenomen zal worden, ligt het natuurlijk op mijn weg van duidelijk antwoord te dienen”.

Tegelijk zonden broeders deputaten D. Pol, A. H. van Minnen en J. Krüger, met ds Breukelaar het moderamen vormende, een kort schrijven⁷⁾, waarin zij den anderen deputaten adviseerden dezen „Open Brief” niet in *Het Zendingsblad* te doen opnemen, al lieten zij elk der deputaten als van zelf eigen zelfstandige beslissing. Hun gronden voor niet-plaatsing waren:

- 1° heel deze zaak is reeds in onderzoek bij de kerken;
- 2° het debat mag in ons Zendingsblad niet worden voortgezet;
- 3° op deze manier zal er toch geen einde komen aan het twistgeschrijf;
- 4° deze dingen dienen niet via ons Zendingsblad aan „wie buiten zijn” ter kennis te worden gebracht.

De andere deputaten waren eveneens *eenparig* van oordeel, dat plaatsing niet gewenscht was.

De een schreef: „Er is m. i. al meer dan genoeg over deze quaestie gepubliceerd”. Een ander: „Nog betreur ik, wat opgenomen is in het October-

¹⁾ Hier praten ds K. van Dijk en ds Breukelaar langs elkaar heen. Ds Van Dijk begrijpt ds Breukelaar niet. Ds Van Dijk kwam door zijn vestiging te Wonosobo voor 90 % voor rekening van generale deputaten en hun kas. Deze werd *ver boven de begrooting* verzwaard.

²⁾ Memorie.

³⁾ Brief aan ds Breukelaar, Wonosobo, 4 October 1934.

⁴⁾ Memorie van ds Breukelaar c.s., blz. 7, punt 9.

⁵⁾ Om de waarheid, blz. 20.

⁶⁾ d.d. 14 November 1934.

⁷⁾ d.d. 13 November 1934.

nummer, wat ds Breukelaar daarin schreef. Er moet een eind aan komen". Weer een ander schreef: „Stopzetting publieke discussie gewenscht, maar ook voortzetting persoonlijke discussie, opdat de zaak niet blijft hangen tot de synode". Eén generale deputaat was van oordeel, „dat deze *Open brief* niet mocht worden opgenomen. Er zijn menschen, met wie men nooit aan een eind komt en daarom lijkt mij zwijgen in elken vorm gewenscht"¹⁾.

Het artikel „*Een open brief aan ds Breukelaar*” werd dus met beslistheid door alle deputaten gewezen van de hand.

Ondertusschen werd ook een ander artikeltje van ds K. van Dijk, bestemd voor *Het Zendingsblad*, geweigerd.

Wat toch was gebeurd?

In *Het Zendingsblad*²⁾ werd een artikel overgenomen uit het *Noord-Hollandsch Kerkblad*, waarin volgens ds K. van Dijk eenige onjuistheden voorkwamen. Hierop wilde hij in een klein artikel, onder het opschrift „*Een onjuist bericht*”, gaarne de aandacht vestigen en vroeg daarvoor opname in *Het Zendingsblad*.

Het stukje in het *Noord-Hollandsch Kerkblad* handelde over de synode der Javaansche kerken, welke in 1934 te Solo was gehouden. In het artikel van het *Noord-Hollandsch Kerkblad* werd bijzonder geroemd de *zelfstandigheid* dezer Javaansche synode, welke bleek uit haar beslissing inzake het *kerkgezang*. Dit vond ds Van Dijk niet vrij van overdrijving. Volgens hem had de Javaansche synode niet anders gedaan dan dat ze de beslissing in dezen van de Middelburgsche synode van 1933 tot de hare had gemaakt. „Ik vraag mij af”, aldus ds Van Dijk³⁾, „waarom toch de inzender in 't *Noord-Hollandsch-Kerkblad* zoo graag de menschen doet gelooven in de *zelfstandigheid* der *Javaansche kerken* in dezen”.

Nog op één puntje wilde hij wijzen n.l. op het niet-aanwezig zijn van verschillende missionaire dienaren des Woords op deze Javaansche synode. Ook hij was niet op deze vergadering tegenwoordig geweest, hoewel hij gaarne, daar ook gehandeld was over zijn berijming van de 150 psalmen, 'n woordje meegesproken had. Andere missionaire dienaren des Woords hadden wél de gedrukte agenda ontvangen, hij echter niet, noch voor zichzelf noch voor zijn terrein⁴⁾.

Dit vrij onschuldig artikeltje van ds Van Dijk, dat (aldus ds Van Dijk) *andere bladen* wel opnamen, werd door *Het Zendingsblad* opnieuw *geweigerd*.

Feitelijk echter had ds K. van Dijk zijn artikeltje bij het *Noord-Hollandsch Kerkblad* moeten inzenden. Dan had hij desnoods aan de redactie van *Het Zendingsblad* kunnen verzoeken ook *zijn* artikel uit dit *Noord-Hollandsch Kerkblad* over te nemen.

Ds van Dijk klopte dus inderdaad telkens *tevergeefs* bij de redactie van *Het Zendingsblad* aan. *De feiten staan vast*.

De klacht van ds K. van Dijk is dus deze⁵⁾: „Ds Breukelaar heeft *opzettelijk* aan de kerken de waarheid willen onthouden inzake de veroordeelende uitspraak der synode over zijn persoon. Hij wist, dat hij aan die uitspraak, als steller van het Zendingsrapport, de meeste schuld had. Hij wist ook, dat hij de foutieve uitspraak der synode wereldkundig gemaakt en bevestigd had. Hij wist dat door die uitspraak ondergeteekende persoonlijk getroffen werd; maar hij onthield mij de gelegenheid om in hetzelfde blad, waarin hij mij beschuldigde, mij te verdedigen. In Indië, zoo zegt hij, wordt iemands eer, die in de pers mocht worden aangerand, door de wet beschermd. Die bescherming werd aan hem, ds K. van Dijk, niet gegund. Als redacteur heeft ds Breukelaar zijn macht gebruikt door opzettelijk een leugen te handhaven en de tegenspraak daarvan te weren. Ook de andere deputaten voor de zending hebben deze houding mede voor hun rekening”

Nog deelen we mede, dat na breedvoerige samenspreking, gehouden tusschen ds K. van Dijk en de deputaten, dezen elkander gevonden hebben⁶⁾. Hierover later.

¹⁾ Zie rondschrijven aan deputaten d.d. 14 November 1934.

²⁾ In het September-nummer van 1934, zie blz. 165.

³⁾ Brief van ds K. van Dijk met „Ingezonden”, d.d. 5 November 1934.

⁴⁾ Zie hierover: Om de waarheid, blz. 82 en 83; verder: brief van ds K. van Dijk aan ds Breukelaar d.d. 5 November 1934.

⁵⁾ Om de waarheid, blz. 20—22.

⁶⁾ Zie: „Uit Keboemen”, Juli-nummer 1935; *Het Zendingsblad*, Juli-nummer 1935 en Rapport inzake de zending onder heidenen en Mohammedanen van deputaten aan de generale synode van de gereformeerde kerken, saam te komen te Amsterdam, in den jare 1936, blz. 78—81.